

BOSNA I HERCEGOVINA
Institucija ombudsmena/ombudsmana
za ljudska prava
Bosne i Hercegovine

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
Институција омбудсмена/омбудсмана
за људска права
Босне и Херцеговине

Specijalno izvješće

**o stanju u ustanovama u kojima su smještена
djeca u sukobu sa zakonom**

Prosinac 2021. godine, Banja Luka

Specijalno izvješće o stanju u ustanovama u kojima su smještena djeca u sukobu sa zakonom

Prosinaс 2021. године, Banja Luka

Autori Izvješća

Ombudsmani:

- Prof. dr. Ljubinko Mitrović
- Dr. Jasminka Džumhur
- Dipl. iur Nives Jukić

Radna grupa:

- Vedrana Pavlović, pomoćnica ombudsmana
- Aleksandra Marin Diklić, pomoćnica ombudsmana
- Andrea Čaluk, stručna savjetnica
- Dejana Kozomara, stručna savjetnica
- Hari Hamzić, stručni savjetnik
- Alma Mehonić Kišić, stručna savjetnica

Tehnički uredio

Dragan Perić, šef Odjela za informacione tehnologije

Stavovi i mišljenja iznesena u ovoj publikaciji isključiva su odgovornost autora i ne odražavaju nužno mišljenja i stavove Vlade Švicarske i Švedske, kao ni UNICEF-a u BIH.

KAZALO

I UVOD.....	5
II METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	7
III RELEVATNO ZAKONODAVSTVO.....	8
IV ANALIZA TRENUTNOG STANJA U USTANOVAMA U KOJIMA SU SMJEŠTENA DJECA U SUKOBU SA ZAKONOM	11
4.1. Ustanove za izvršenje kazne maloljetničkog zatvora.....	11
4.2. Ustanova za izvršenje zavodske vaspitne mjere upućivanja u odgojno/vaspitno- popravni dom	27
4.3. Ustanova za izvršenje zavodske odgojne/vaspitne mjere upućivanja u odgojnu/vaspitnu ustanovu	37
4.4. Ustanove za izvršenje odgojne mjere upućivanja u odgojni centar.....	46
V ISKUSTVA I POSTUPANJA SUDOVA, CENTARA ZA SOCIJALNI ZA RAD, TUŽITELJSTAVA U OBLASTI ZAŠTITE PRAVA DJECE U SUKOBU SA ZAKONOM	59
5.1. Sudovi.....	60
5.2. Centri za socijalni rad/službe socijalne zaštite	64
5.3. Tužiteljstva	74
VI GENERALNE ZABRINUTOSTI OMBUDSMANA	78
VII PREPORUKE OMBUDSMANA BOSNE I HERCEGOVINE	80
ANEX I.....	82

I UVOD

Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine neovisna je institucija, uspostavljena u cilju promoviranja dobre uprave i vladavine prava, zaštite sloboda fizičkih i pravnih lica, kako je garantirano Ustavom Bosne i Hercegovine i međunarodnim sporazumima, a koji se nalaze u dodatku Ustava. Na osnovu nadležnosti utvrđenih Zakonom o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Ombudsmani razvijaju svoje strateške ciljeve, kako bi se ostvarila misija i vizija Ombudsmana Bosne i Hercegovine, a to su, između ostalog, što efikasnija zaštita i promoviranje ljudskih prava i suradnja sa tijelima/organima i institucijama Bosne i Hercegovine, kao i suradnja sa nevladinim organizacijama i građanima. Ombudsmani u svom radu posebnu pozornost posvećuju zaštiti prava djeteta putem Odjeljenja za praćenje ostvarivanja prava djece koje djeluje od 2009. godine. Rad Odjeljenja za praćenje ostvarivanja prava djece prevashodno je u funkciji zaštite, ostvarenja i afirmiranja prava i sloboda djece sukladno sa datom UN Konvencijom o pravima djeteta. Posebna pozornost posvećena je uklanjanju prepreka za dosljednu primjenu kako ovog, tako i drugih međunarodnih akata ratificiranih od strane Bosne i Hercegovine, te analizi ključnih uzroka nefunkcioniranja struktura vlasti kod donošenja odluka koje se tiču djece.

Ombudsmani su, zahvaljujući podršci UNICEF-a u Bosni i Hercegovini, tijekom 2016. i 2018. godine posjetili sve ustanove u kojima maloljetnici u sukobu sa zakonom izvršavaju krivične sankcije institucionalnog karaktera na području Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. Nakon obavljenih posjeta sačinjeni su Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini i Izvješće o realiziranju preporuka iz dokumenta pod nazivom Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini¹. Cilj sačinjavanja Analize i Izvješća bio je da se, pored promoviranja prava maloljetnika u ustanovama u kojima se izvršavaju krivične sankcije institucionalnog karaktera, pokušaju sagledati rezultati tretmana koji se postižu trenutnim rješenjima u sustavu izvršenja maloljetničkih krivičnih sankcija u Bosni i Hercegovini, ukaže na primjere dobre prakse u radu sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom i utvrde činitelji koji imaju negativan utjecaj na funkcioniranje ovog sustava. Polazeći od najboljeg interesa djece, Ombudsmani su nastojali identificirati glavne nedostatke i probleme u tadašnjoj strukturi institucionalnog tretmana maloljetnika koji izdržavaju sankcije i u tom pravcu ponuditi rješenja i preporuke nadležnim tijelima/organima koji bi na suštinski i pragmatičan način doprinijele poboljšanju položaja maloljetnika u sukobu sa zakonom i pružili potporu za proces reforme njihovog institucionalnog tretmana.

Tijekom 2021. godine nastavljena je suradnja Ombudsmana i UNICEF-a i izvršeni su ponovno posjeti svim ustanovama. Cilj zajedničke suradnje Ombudsmana i UNICEF-a je i dalje unaprjeđenje prava djeteta koje je u sukobu sa zakonom. Ovim Izvješćem Ombudsmani žele podsjetiti nadležna tijela/organe na sadržaj izdatih preporuka i istaći njihov značaj, jer preporuke Ombudsmana predstavljaju jasan pravac djelovanja nadležnih tijela/organa. Nastojanja su Ombudsmana da se u što značajnijoj mjeri implementiraju izdate preporuke, a to je i razlog zbog kojeg UNICEF u Bosni i Hercegovini i dalje pruža potporu Ombudsmanima.

---

¹ Svi dokumenti dostupni na web stranici Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine www.ombudsman.gov.ba

Zajednička suradnja je rezultirala izradom Specijalnog izvješća o stanju u ustanovama u kojima su smještena djeca u sukobu sa zakonom, a ovaj put, pored izrade izvješća, urađena je i sveobuhvatna metodologija za posjete ustanovama ovog tipa koja se može koristiti prigodom svih narednih posjeta i to ne samo Ombudsmana, već i od drugih relevantnih činitelja (poput ad hoc formiranih komisija ili nevladinih organizacija itd).

Zaštita maloljetnika u sukobu sa zakonom od torture, neljudskog i ponižavajućeg tretmana je permanentan zadatak svih nadležnih tijela/organa i institucija, i ona podrazumijeva aktivnu ulogu ne samo preventivnih mehanizama, već i Ombudsmana, predstavnika zakonodavne vlasti, pravosuđa i organizacija civilnog društva. Upravo iz tog razloga, a rukovodeći se najboljim interesom djeteta, Ombudsmani u zaštiti prava djece u sukobu sa zakonom ostvaruju kontinuitet od 2013. godine² i smatraju da su svojim aktivnostima doprinijeli pozitivnim promjenama u svim ustanovama u razdoblju od 2013. godine do 2021. godine.

Zakoni o zaštiti i postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku u entitetima u Bosni i Hercegovini³ u primjeni su već nekoliko godina i nesporno je mnogo toga urađeno sa ciljem unaprjeđenja prava djeteta u ovoj oblasti, ali kako istodobno ne možemo biti u potpunosti zadovoljni, i dalje institiramo na dosljednoj i potpunoj primjeni zakona i zagovarujemo promjene koje će doprinijeti unaprjeđenju prava djece u sukobu sa zakonom.

Ustanove koje su obuhvaćene ovim izvješćem su Kazнено-popravni zavod Banja Luka, Kazнено-popravni zavod Orašje, KJU Odgojni centar Tuzla, Kazнено-popravni zavod Sarajevo, Kazнено-popravni zavod Istočno Sarajevo, JU Zavod za vaspitanje muške djece i omladine Sarajevo i KJU Odgojni centar Kantona Sarajevo⁴.

Ombudsmani iskazuju zahvalnost rukovoditeljima i osoblju ustanova obuhvaćenih posjetima koji su članovima Radne grupe pružili sve potrebite informacije, neometan pristup svim prostorijama, evidencijama i omogućili razgovor sa djecom.

---

² Izrađeno Specijalno izvješće Mladi i djeca u sukobu sa zakonom

³ Zakoni objavljeni u Službenom glasniku Republike Srpske br. 13/2010, 61/2013 i 68/2020 i Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine br. 7/2014 i 74/2020;

⁴ Pregled ustanova i datum posjeta prikazani u Aneksu I

II METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Specijalno izvješće o stanju u ustanovama u kojima su smještena djeca u sukobu sa zakonom predstavlja ocjenu trenutnog stanja i istraživačkog je karaktera.

Ombudsmeni se u ovom izvješću pozivaju i na ranije ustanovljene zabrinutosti i uočene nedostatke, polazeći od ranijih iskustava i upućenih preporuka.

Izvješće je sačinila Radna grupa formirana u okviru Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, koja je u razdoblju od 13.09. do 28.09.2021. godine posjetila sve ustanove. Svi posjeti su bili najavljeni, a o radu Ombudsmana i o posjetima obaviještena su nadležna resorna ministarstva⁵, koja vrše nadzor nad radom ovih ustanova.

U odnosu na naša specijalna izvješća iz 2013., 2016. i 2018. godine, kod izrade ovog izvješća Radna grupa je primijenila novu metodologiju, koja je podrazumijevala da se prije izvršenih posjeta, svim ustanovama dostave na odgovor upitnici a u cilju prikupljanja osnovnih podataka o samoj ustanovi i o djeci. Nakon što su ustanove u ostavljenom roku dostavile tražene podatke, analizirane su dobivene informacije, te su proslijeđeni upitnici svim nadležnim subjektima koji su uputili djecu u ustanovu, odnosno i tzv. vanjskim subjektima - sudovima, tužiteljstvima i centrima za socijalni rad. S tim u svezi, ovo izvješće sadrži sveobuhvatnu analizu dobivenih podataka iz upitnika koji su dostavljeni kako od strane ustanova, nadležnih centara za socijalni rad, tako i od strane sudova i tužiteljstava.

Tijekom posjeta ustanovama članovi Radne grupe su se podijelili i razgovarali sa djecom, administrativnim i stručnim osobljem, a izvršen je i uvid u relevantnu dokumentaciju koja se tiče maloljetnika i njihovog tretmana u ustanovi. Razgovori su obavljani i sa rukovoditeljima ustanova.

Prigodom razgovora u ustanovi korišteni su isti protokoli, odnosno vodiči za razgovor, koji će, poput istaknutih upitnika, biti sastavni dio sveobuhvatne metodologije. Važno je kazati da su Ombudsmeni ovom prigodom više pozornosti posvetili tretmanu djece u sukobu sa zakonom, što nikako ne znači da je manje pozornosti posvećeno prostornim resursima i problemima u organiziranju ustanova i kadrovskoj strukturi.

Nakon sagledavanja stanja u ustanovama, Ombudsmeni su na kraju ovog Izvješća uputili preporuke, sa napomenom da su neke od preporuka iz ranijih izvješća ponovljene i ponovno upućene nadležnim, jer je ustanovljeno da nisu realizirane, a da itekako postoji potreba za njihovom implementacijom kako bi se unaprijedila prava djece u sukobu sa zakonom. Prije finaliziranja konačnog izvješća, a na osnovu ranije postignutih dogovora, radna verzija Izvješća dostavljena je svim ustanovama na komentar⁶.

---

⁵ Federalno ministarstvo pravde, Ministarstvo pravde Republike Srpske, Ministarstvo pravosuđa i uprave Tuzlanskog kantona i Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajeva;

⁶ U ostavljenom roku Maloljetnički zatvor Istočno Sarajevo i KJU Odgojni centar Kantona Sarajevo dostavili su primjedbe i komentare na tekst Specijalnog izvješća o stanju u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom (primjedbe i sugestije KJU Odgojni centar Kantona Sarajevo su u potpunosti uvažene, jer se radilo o tehničkim ispravkama u tekstu, dok su komentari Maloljetničkog zatvora doslovno citirani u tekstu

III RELEVATNO ZAKONODAVSTVO

Konvencijom o pravima djeteta Bosna i Hercegovina⁷ je preuzela obvezu zaštite jednakih i neotuđivih, temeljnih prava svakog djeteta, njegovog dostojanstva, razvoj osobnosti i sredine u kojoj će dijete odrastati, te osiguranja zaštite djece u oblasti maloljetničkog pravosuđa.

Države članice su ovom Konvencijom obvezane na poduzimanje mjera kako nijedno dijete ne bi bilo podvrgnuto mučenju ili drugom okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni⁸. Hapšenje, pritvaranje ili zatvaranje djeteta shodno odredbama Konvencije obavljat će se sukladno sa zakonom, kao krajnja mjera i na najkraće moguće vrijeme⁹. Konvencija propisuje obvezu da se prema svakom djetetu kojem je oduzeta sloboda postupa ljudski, s poštivanjem urođenog dostojanstva i na način koji uvažava potrebe njegovog uzrasta¹⁰. Također, propisuje da će svako dijete kojem je oduzeta sloboda biti odvojeno od odraslih, osim kada to nije u njegovom interesu, te će mu, osim u izuzetnim okolnostima, biti osigurano održavanje kontakata s obitelji dopisivanjem i posjetima¹¹.

Međunarodni okvir u oblasti maloljetničkog pravosuđa također uključuje i međunarodne standarde na koje su se Ombudsmani Bosne i Hercegovine posebno osvrnuli u izvješću „Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini” iz 2016. godine: Standardna minimalna pravila UN – a za postupanje sa zatvorenicima, *tzv. Mendelina pravila*¹², Procedure za efikasnu implementaciju ovih Standarda¹³, Osnovni principi tretmana zatvorenika¹⁴, Pravila UN – a za zaštitu maloljetnih osoba lišenih slobode, *tzv. Holandska pravila*¹⁵, Standardna minimalna pravila UN – a za maloljetničko pravosuđe iz 1985. godine, *tzv. Pekinška pravila*¹⁶, Pravila UN – a za postupanje sa ženama zatvorenicama i primjenu alternativnih mjera prema ženama prijestupnicama, *tzv. Bangkoška pravila*¹⁷, Standardna minimalna pravila UN-a za mjere alternativne institucionalnom tretmanu, *tzv. Tokijska pravila*¹⁸, Smjernice UN-a za prevenciju maloljetničke delinkvencije, *tzv. Rijadske smjernice*¹⁹, Pravila UN-a za zaštitu maloljetnika lišenih slobode, *tzv. Havanska ili JDL*

Specijalnog izvješća) Također, Ombudsmani su zaprimili akt Kazneno-popravnog zavoda Banjaluka broj 08/1.022/244-2888/21-3 od 01.12.2021. godine, sa napomenom da je akt zaprimljen običnom, a ne preporučenom poštom, i to dana 06.12.2021. godine, nakon isteka ostavljenog roka. Međutim, uvažavajući dobru suradnju ove ustanove sa Ombudsmanima, u tekstu Specijalnog izvješća navedeni akt će biti doslovno citiran.

⁷ Konvencija je usvojena od strane Generalne skupštine UN-a dana 20.11.1989. godine, a stupila je na snagu 02.09.1990. godine. Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravima djeteta, Skupština SFRJ, Međunarodni ugovori 15/90. Bosna i Hercegovina je članica Konvencije po osnovu sukcesije od 01.09.1993. godine.

⁸ Članak 37. stavak. a) Konvencije o pravima djeteta

⁹ Članak 37. stavak b) Konvencije

¹⁰ Članak 37. stavak c)

¹¹ Ibid

¹² Usvojena 1955. godine od strane UN-a

¹³ Rezolucija Ekonomsko – socijalnog vijeća broj:1984/47, ANNEX

¹⁴ Osnovni principi za postupanje prema zatvorenicima, usvojeni i proglašeni Rezolucijom Generalne skupštine UN-a, broj: 45/111 od 14.12.1990. godine

¹⁵ Usvojena 1990. godine od strane UN – a

¹⁶ Usvojena 1985. godine od strane UN – a

¹⁷ Usvojena 22.07.2010. godine od strane UN – a, Rezolucijom broj: 2010/16

¹⁸ Usvojena 1990. godine od strane UN – a

¹⁹ Usvojene 1990. godine od strane Generalne skupštine UN – a, Rezolucijom broj: 45/112 od 14.12.1990. godine

*pravila*²⁰, Europska pravila o društvenim sankcijama i mjerama za sprovođenje maloljetničkog krivičnog pravosuđa, tzv. *Bečka pravila*²¹.

Zakoni koji predstavljaju osnov za izradu Specijalnog izvješća o stanju u ustanovama u kojima su smještena djeca u sukobu sa zakonom su: Zakon o zaštiti i postupanju s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku usvojen u Republici Srpskoj tijekom 2010. godine²², zatim u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine usvojen u studenom 2011. godine²³, te u konačnici u Federaciji Bosne i Hercegovine, usvojen 2014. godine²⁴.

Kada je u pitanju oblast postupanja prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom, pored navedenih zakona kao primarnog izvora, u krivičnim postupcima primjenjuju se i drugi opći principi i instituti krivičnog prava (materijalnog, procesnog i izvršnog), ukoliko nisu u suprotnosti sa zakonima o zaštiti i postupanju s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku.

Na razini Bosne i Hercegovine krivičnopravni status maloljetnika u sukobu sa zakonom reguliran je Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine²⁵. Nadalje, u svezi sa uređenjem krivičnopravnog statusa maloljetnika u Federaciji Bosne i Hercegovine normativnu osnovu čine i Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine²⁶, Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine²⁷, Zakon o izvršenju krivičnih sankcija Federacije Bosne i Hercegovine²⁸, Uredba o primjeni odgojnih preporuka prema maloljetnicima²⁹, Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti maloljetnika koji se nalaze na izvršenju zavodskih odgojnih mjera ili izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora³⁰ i Pravilnik o primjeni odgojnih mjera posebnih obveza prema maloljetnim učiteljima krivičnih djela³¹.

U Republici Srpskoj u postupcima prema maloljetnicima primjenjuju se i Krivični zakonik Republike Srpske³², Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske³³, Zakon o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija Republike Srpske³⁴, Pravilnik o primjeni vaspitnih mjera posebnih obaveza prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela³⁵, Pravilnik o primjeni vaspitnih preporuka prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela³⁶, Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti maloljetnika koji se nalaze na izvršenju zavodskih vaspitnih mjera i izdržavanju

---

²⁰ Usvojena 1990. godine od strane Generalne skupštine UN – a, Rezolucijom broj: 45/113 od 14.12.1990. godine

²¹ Bečke smjernice usvojene su Rezolucijom Ekonomskog i socijalnog savjeta UN – a, broj: 1997/30 od 21.07.1997. godine

²² „Službeni glasnik RS“, br.: 13/10, 61/13 i 68/20

²³ „Službeni glasnik BD“, broj: 44/11

²⁴ „Službene novine FBiH“, br.: 07/14 i 74/20

²⁵ „Službeni glasnik BiH“, br.: 03/03, 32/03 - ispravka 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15, 35/18 i 46/21 od 27.7.2021. – Odluka Visokog predstavnika u BiH

²⁶ „Službene novine Federacije BiH“, br. 36/03, 21/04 - ispr., 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 i 75/17

²⁷ „Službene novine FBiH“, br.: 35/03, 56/03 – ispravka, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 09/09, 12/10, 08/13, 59/14 i 74/20

²⁸ „Službene novine Federacije BiH“, broj 44/98, 42/99 i 12/09, 42/11

²⁹ „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 11/15

³⁰ „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 10/15

³¹ „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 10/15

³² „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 64/17, 104/18, 15/21 i 89/21

³³ „Službeni glasnik Republike Srpske“, br.: 53/12, 91/17, 66/18 i 15/21

³⁴ „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 63/158

³⁵ „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 101/10.

³⁶ „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 101/10, 52/15.

kazne maloljetničkog zatvora³⁷, Pravilnik o organizaciji rada i načinu života maloljetnih i mlađih punoljetnih lica koja se nalaze na izvršenju kazne maloljetničkog zatvora³⁸, Pravilnik o kaznenoj evidenciji³⁹, Uputstvo o načinu vođenja evidencije o izrečenim vaspitnim mjerama⁴⁰, Uredba o primjeni vaspitnih preporuka prema maloljetnicima⁴¹ i Program edukacije o sticanju posebnih znanja i kontinuiranom stručnom osposobljavanju i usavršavanju lica koja rade na poslovima prestupništva mladih i krivično-pravne zaštite djece i maloljetnika⁴².

U Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine primjenjuju se Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine⁴³, Zakon o krivičnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine⁴⁴ i Zakon o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija, pritvora i drugih mjera u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine⁴⁵.

---

³⁷ „Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 101/10.

³⁸ „Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 52/15

³⁹ „Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 6/15.

⁴⁰ „Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 66/12

⁴¹ „Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 10/10.

⁴² „Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 101/10.

⁴³ „Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, br. 33/13 - prečišćen tekst, 47/14 - ispravka 26/16, 13/17 i 50/18

⁴⁴ „Službeni glasnik BD”, br.: 34/13, 27/14, 03/19 i 16/20

⁴⁵ „Službeni glsnik BD“, 31/11

IV ANALIZA TRENUTNOG STANJA U USTANOVAMA U KOJIMA SU SMJEŠTENA DJECA U SUKOBU SA ZAKONOM

4.1. Ustanove za izvršenje kazne maloljetničkog zatvora

Maloljetnički zatvor Istočno Sarajevo

Maloljetnički zatvor Istočno Sarajevo jedina je ustanova za izvršenje kazne maloljetničkog zatvora osoba muškog spola u Republici Srpskoj. Sa radom je započeo u rujnu 2008. godine u sastavu Kazneno-popravnog zavoda Istočno Sarajevo, ali u potpuno fizički odvojenom objektu osposobljenom za tu namjenu. Prema dobivenim podacima⁴⁶ organizacionu strukturu ustanove čini pet službi: služba obezbjeđenja, služba tretmana, privredno instruktorska služba, zdravstvena služba kao i služba za pravne, finansijske i opšte poslove. Trenutni profil stručnog osoblja u ustanovi čini: šef Odjeljenja maloljetničkog zatvora Istočno Sarajevo, šefica tretmana, dva vaspitača, pedagog, psiholog, socijalni radnik i diplomirani pravnik.

Ombudsmani konstatiraju da ranije upućena preporuka, da se u radu sa maloljetnicima obezbijedi prijem srecijalnog pedagoga, nije realizirana.

U trenutku sačinjavanja informacije, na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora nalazila su se dva maloljetnika. Po pitanju strukture korisnika po krivičnim djelima u pitanju su krivično djelo, razbojništvo, teška tjelesna povreda i obljuba nad djetetom mlađim od petnaest godina. Za vrijeme posjeta⁴⁷ jedan maloljetnik se nalazio na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora u Maloljetničkom zatvoru, dok je drugi bio u prostorijama Kazneno-popravnog zavoda Istočno Sarajevo⁴⁸. Ova ustanova, prema njihovim navodima, ima potporu Ministarstva pravde Republike Srpske i imaju dobru suradnju sa lokalnim nevladinim organizacijama. Ustanova učestvuje u projektima, koji su u interesu maloljetnika za kvalitetniju reinTEGRACIJU nakon izdržane kazne zatvora, a njena uloga se sastoji u koordinaciji i motivaciji maloljetnika. Stručni radnici su na raspolaganju maloljetnicima svaki radni dan u trajanju 8 sati, nakon čega maloljetnici ostaju sa službom obezbjeđenja.

Ranija preporuka Ombudsmana, da se u radu sa maloljetnicima obezbijedi 24-časovno prisustvo stalno zaposlenog stručnog osoblja ustanove tijekom svih sedam dana u tjednu, nije realizirana.

Zaposleni ustanove smatraju da je smještaj na zadovoljavajućoj razini. Nakon pregleda prostorija i uvjeta u kojima borave maloljetnici, Ombudsmani konstatiraju da bi smještajem većeg broja maloljetnika, bila dovedena u pitanje efikasnost njihovog tretmana. Održavanje higijene prostorija koje koriste maloljetnici i službene osobe održavaju maloljetnici, uz suradnju i nadzor službenika zavoda. Maloljetnici dobivaju hranu iz organizacione jedinice KPZ-a, koju ocjenjuju kao izuzetno kvalitetnu i prilagođenu potrebama maloljetnika.

---

⁴⁶ Podaci dobiveni na osnovu upitnika koji je ispunjen 11.08.2021.godine

⁴⁷ Dana 22.09.2021. godine

⁴⁸ Na zahtjev maloljetnika obavljen je razgovor u prostorijama KPZ Istočno Sarajevo

Prema podacima dostavljenim iz upitnika, maloljetnici se po prijemu u ustanovu obavještavaju o njihovim pravima i obvezama, te im je osigurana kopija Pravilnika o kućnom redu. Tijekom boravka u ustanovi imaju pravo na posjete roditelja i drugih srodnika najmanje jednom tjedno i dva puta mjesečno od strane drugih osoba, kao i mogućnost neograničenog svakodnevnog telefoniranja. Obezbjeden im je pristup knjižnici, televiziji, radiju i internetu uz nadzor vaspitača. Također, imaju pravo na godišnji odmor i neograničen prijem paketa. Suci i tužitelji za maloljetnike ne obilaze maloljetnike koji su smješteni u ustanovi, bez obzira na zakonsku obvezu⁴⁹.

Medicinski pregled maloljetnika obavlja se u roku od 24 sata od prijema u ustanovu, a jednom godišnje maloljetnici imaju sistematski pregled u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi, a dobiveni nalaz se dostavlja tužitelju za maloljetnike, sucu za maloljetnike i centru za socijalni rad prema mjestu prebivališta maloljetnika. Dva puta godišnje sastavlja se izvješće o psihičkom stanju maloljetnika i dostavlja se tužitelju za maloljetnike, sucu za maloljetnike, centru za socijalni rad i roditeljima maloljetnika⁵⁰. Maloljetnicima je u potpunosti osigurana primarna zdravstvena zaštita, po potrebi i specijalistički pregledi, kao i programi liječenja od ovisnosti. Maloljetnici imaju obezbjeđen prostor za skladištenje osobnih stvari.

Prema navodima iz upitnika, pandemija izazvana koronavirusom nije utjecala na ostvarivanje prava maloljetnika, te su maloljetnicima bile omogućeni posjeti i druge aktivnosti. Ustanova je raspolagala sa dovoljno sredstava (maski, rukavica, sredstava za dezinfekciju i sl.) za zaštitu zdravlja maloljetnika i službenog osoblja.

Maloljetnici imaju pravo na prigovor⁵¹, ali u prethodne dvije godine nije bilo prigovora.

---

⁴⁹ Sudac i tužitelj najmanje dva puta u tijeku godine obilaze maloljetnika smještenog u ustanovi za izvršenje zavodskih mjera, gdje u neposrednom kontaktu sa maloljetnikom i stručnim osobama koje se staraju o izvršenju mjere, kao i uvidom u odgovarajuću dokumentaciju, utvrđuju zakonitost i pravilnost postupanja i cijene uspjeh postignut u odgoju/vaspitanju i pravilnom razvoju ličnosti maloljetnika. O uočenim propustima i drugim zapažanjima, osobe iz stavka 1. ovog članka dužne su da bez odlaganja obavijeste Ministarstvo, kao i ustanovu u kojoj se vaspitna mjera izvršava. Po obavještavanju suca, odnosno tužitelja, Ministarstvo, kao i uprava ustanove u kojoj se vaspitna mjera izvršava, dužni su da bez odlaganja izvrše odgovarajuće provjere i poduzmu mjere za otklanjanje nezakonitosti i nepravilnosti i o tome obavijeste suca i tužitelja – članovi 158. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u Republici Srpskoj i 159. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u Federaciji Bosne i Hercegovine

⁵⁰ Članak 128 Zdravlje maloljetnika

Član 127. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske i član 128. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine: „Briga o zdravlju maloljetnika prema kojem se izvršava zavodska odgojna mjera ili kazna maloljetničkog zatvora osigurava se u skladu sa prihvaćenim medicinskim standardima koji se primjenjuju prema maloljetnicima u široj zajednici. Maloljetnici prema kojima se izvršava zavodska odgojna/vaspitna mjera ili kazna maloljetničkog zatvora podvrgavaju se najmanje jednom godišnje sistematskom pregledu u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi. Izvješće o zdravstvenom stanju maloljetnika dostavlja se sucu i tužitelju, roditelju, odnosno staratelju ili usvojitelju maloljetnika, kao i organu starateljstva.“

(3) Posebna pozornost se posvećuje potrebama trudnih maloljetnica i majki sa bebama, narkomana, alkoholičara i maloljetnika sa posebnim potrebama.

(4) Najmanje dva puta godišnje sastavlja se izvješće o psihičkom stanju maloljetnika i dostavlja sudiji koji vrši nadzor, odnosno ima uvid nad izvršenjem krivične sankcije iz stavka (1) ovog članka, tužitelju, roditeljima, odnosno njegovom staratelju ili usvojitelju, kao i organu starateljstva.

⁵¹ Član 132 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske i član 133. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine: „Maloljetnik koji smatra da je lišen određenih prava ili da su mu ona povrijeđena, kao i da su učinjene druge nezakonitosti ili nepravilnosti u toku izvršenja zavodske vaspitne mjere ili kazne maloljetničkog zatvora, ima pravo prigovora rukovodiocu ustanove u kojoj se ta krivična sankcija izvršava. Povodom prigovora maloljetnika,

Razgovor sa djecom

Za vrijeme posjeta⁵², prigodom razgovora sa upravom, informirani smo da su na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora dva punoljetna zatvorenika. Međutim, prigodom obilaska prostorija u kojima su smješteni maloljetnici, zatečen je jedan zatvorenik koji ima 22 godine starosti, dok je drugi premješten iz Maloljetničkog zatvora Istočno Sarajevo u prostorije Kazneno-popravnog zavoda Istočno Sarajevo⁵³. Kako navodi u razgovoru, zna u kakvoj ustanovi se nalazi i iz kojeg razloga, upoznat je sa svojim pravima i obvezama u ustanovi i iz razgovora sa maloljetnikom zaključeno je da ima pozitivan stav o odnosu ovlaštenih službenih osoba, te predstavnika službe tretmana i obezbjeđenja.

Na raspolaganju u krugu ustanove je sportski teren, ali je sam, pa teren i ne koristi. Na raspolaganju ima knjiga iz knjižnice, računar na kojem ima mogućnost da gleda filmove. Ima mogućnost da preuzme dnevni tisak, ali tu uslugu ne koristi. Objekat u kojem su smješteni maloljetnici okružen je zelenim površinama, uredno pokošenim, a kako u razgovoru ističe, vrlo rado kosi i uređuje krug objekta. Nije imao primjedbi u svezi sa ishranom, a istakao je da je konsultiran o načinu ishrane. Maloljetnik je u razgovoru, na poseban upit, izjavio da ga je po prijemu dočekalo osoblje iz službe obezbjeđenja, s obzirom na to da je došao nakon 16 sati⁵⁴. Završio je srednju školu, ali kako nije bio dobar učenik, sa stručnim osobljem uči da čita. Ombudsmeni zaključuju iz razgovora sa maloljetnikom da nema točno određeno vrijeme koje bi se odnosilo isključivo na rad sa stručnim osobljem, nego da se tretman odvija u razdoblju do ručka, jednom do dva puta tjedno. Omogućen mu je telefonski kontakt sa obitelji sa govornice koja je smještena u unutrašnjem dijelu objekta. U svezi sa ostvarivanjem prava na zdravstvenu zaštitu, navodi da ne koristi usluge primarne zdravstvene zaštite, jer je zdrav, ali je pregledan po dolasku u ustanovu. Nije imao pritužbi na obezbjeđivanje sredstava za higijenu, garderobu i obuću, odnosno sve je donio sa sobom, ali ukoliko nešto nema, uvijek ima mogućnost da traženo dobije u ustanovi.

Razgovor sa administrativno-tehničkim osobljem

Prigodom posjeta obavljen je razgovor sa zaposlenima⁵⁵ koji su istakli da u Službi obezbjeđenja rade certificirani policajci, koji imaju više od deset godina radnog iskustva. Kadrovski su dobro organizirani, pripadnici službe obezbjeđenja uredno pohađaju seminare u okviru Ministarstva pravde i drugih institucija i imaju adekvatne edukacije za zaštitu prava maloljetnika.

---

rukovodilac ustanove u kojoj se vaspitna mjera, odnosno kazna maloljetničkog zatvora izvršava, donosi u roku od tri dana obrazloženo rješenje kojim se prigovor odbija kao neosnovan ili se utvrđuje njegova potpuna ili djelimična osnovanost, u kom slučaju se hitno poduzimaju odgovarajuće mjere za otklanjanje učinjenih povreda ili lišavanje prava maloljetnika, odnosno drugih nezakonitosti ili nepravilnosti. Rješenje mora sadržati pouku o pravnom lijeku. Protiv rješenja rukovodioca ustanove o prigovoru maloljetnik može, u roku od osam dana od prijema rješenja, podnijeti žalbu sudiji suda koji vrši nadzor nad izvršenjem vaspitne mjere, odnosno koji je izrekao kaznu maloljetničkog zatvora.“

52 Dana 22.09.2021. godine

53 Na zahtjev maloljetnika, obavljen je razgovor u prostorijama KPZ Istočno Sarajevo

54 Iz ustanove su negirali ovu činjenicu i navode da je maloljetnik na izdržavanje kazne primljen u prisustvu rukovoditelja odjeljenja (dipl.pravnik) i rukovoditelja prijemno-otpusnog odjeljenja (dipl.pedagog), pored pripadnika službe obezbjeđenja

55 komandrom vanjskog i unutrašnjeg obezbjeđenja Aškraba Ognjenom, Radmilo Kovač policajac i Jelenko Motika, pravnik

Međuljudski odnosi su dobri, Služba obezbjeđenja i tretmana su popunjene, a ustanova funkcioniše unutar proračunskog okvira. Po usvojenoj sistematizaciji, radna mjesta nisu u potpunosti popunjena, ali to ne ometa redovit proces rada. Sama ustanova je specifična, jer obuhvata više ustanova koje se nalaze u krugu jedne. Služba obezbjeđenja radi u smjenama tako da od 16.00 do 07.00 časova ujutro maloljetnici ostaju sami sa pripadnikom ove službe.

U vrijeme kovida ustanova je raspolagala sa dovoljno higijenskih i sredstava za dezinfekciju, određeni dio je obezbijedio Kazneno-popravni zavod Istočno Sarajevo, a određena količina je obezbijedena i od strane nadležnog ministarstva. Smatraju da su uvjeti za boravak djece u ovoj ustanovi dobri, jer imaju veliko dvorište i borave na svježem zraku. Maloljetnicima je obezbijedena odlična ishrana jer njihova privredna jedinica proizvodi veliki broj domaćih proizvoda (meso junetina, svinjetina), te je hrana na zavidnoj razini, a po potrebi obezbjeđuje se dijetetska, posna ili hrana za dijabetičare. Prednosti rada u ovoj ustanovi su dobri međuljudski odnosi i način funkcioniranja ovih odnosa na svim razinama, redovita plaća, stabilna primanja što omogućava i ostvarivanje nekih drugih prava, npr. kupovina na rate, uzimanje kredita. Postojanje privredne jedinice koja sukladno sa Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija vrši plaćanje prema drugim subjektima, mogu uložiti sredstva od privredne jedinice što i rade, npr. kupovina higijenskih paketa, veša, garderobe za žene.

Nedostatak rada u ustanovi je stara oprema za nadzor - smatraju da ju je potrebno obnoviti.

Razgovor sa stručnim osobljem

Prigodom posjeta osoblja Institucije ombudsmana obavljen je razgovor sa članovima stručnog tima u sastavu pomoćnik direktora za tretman, pedagog-psiholog, socijalni radnik, psiholog i pedagog.

U ustanovi su zaposlena dva psihologa, socijalni radnik, pedagog i unutar Službe nalaze se još dva pedagoga, od kojih jedan koji je šef-rukovoditelj otpusnog odjeljenja koji je direktno uključen u rad maloljetničkog zatvora. Nemaju odvojeno odjeljenje koje bi se bavilo prijemom i otpustom maloljetnika, odnosno imaju odjeljenje koje se bavi prijemom i otpustom zatvorenika prigodom izdržavanja kazne. Dakle, zaposlen je šef Otpusnog odjeljenja i stručni tim koji je zadužen i za Odjeljenje ženskog zatvora, za maloljetnički zatvor i zatvor koji je namijenjen za izdržavanje kazne muških punoljetnih osoba. Smatraju da se svaki od stručnih radnika, u okviru svoje službe maksimalno uključuje, te su nerijetke situacije kad obavljaju aktivnosti koje prelaze djelokruge propisane opisom radnog mjesta, kroz postpenalni prihvata, na način da korisnicima pomognu u ostvarivanju njihovih prava. Smatraju da su profesionalno spremni da odgovore radnim zadacima koji se traže, te smatraju da u radu sa maloljetnicima nije dovoljno imati određene kvalifikacije, već i subjektivni osjećaj za njihove probleme (opismenjavanje, suočavanje sa nekim traumama, tretmanske aktivnosti). Imaju zaključene ugovore sa školama, ali u momentu posjeta nisu imali maloljetnika koji ide u školu. Školovanje se vrši sukladno sa Zakonom o obrazovanju odraslih, na način da se provjerava koju stručnu spremu posjeduje osoba koja se nalazi na izdržavanju kazne, a onda ustanova aplicira prema školi koja je zakonski obvezna da vrši obrazovanje odraslih (npr. škola „28. juni“, a nekada to bude neka druga područna škola). Nakon toga, ustanova organizira nastavu na način da profesori/nastavnici dolaze u ustanovu, gdje se vrši edukacija i stiče osnovno ili srednje obrazovanje. Praktični dio

nastave vrši se u okviru ustanove, u okviru zavodske radionice, restorana, večeraja, a u ovisnosti od potrebe korisnika. Sklopljeni su ugovori za pohađanje jezičkih tečajeva, njemački jezik, engleski jezik, osnovni tečaj informatike. Svaki rad u ustanovi je pod nadzorom instruktora, bez obzira na to da li se radi o punoljetnoj osobi ili maloljetniku, a instruktori moraju imati položen instruktorski ispit pri Ministarstvu pravde. Pri završetku tečajeva dodjeljuju se certifikati gdje se ne navodi da je tečaj završen u sklopu ustanove, već kao da je redovito pohađan.

Na pitanje da li je u međuvremenu došlo do upošljavanja specijalnog pedagoga, a što je bila i preporuka u prethodnom Izvješću iz 2018. godine⁵⁶ navode da s obzirom na mali broj maloljetnika (nisu imali maloljetnika do prije dva mjeseca) koji izdržavaju kaznu i ukupno funkcioniranje ustanove, nije bilo potrebe za specijalnim pedagogom.

Kao problem ustanove navodi se razućenost prostora samog zatvora. U vezi sa uvjetima smještaja, stručno osoblje ih smatra zadovoljavajućim ili boljim od uvjeta iz kojih maloljetnici dolaze. Međutim, prigodom posjete Ombudsmani Bosne i Hercegovine su konstatali da je grijanje u izuzetno lošem stanju, s obzirom na to da se prostorije griju na TA peći, koje nisu dovoljne da adekvatno zagriju prostorije.

Maloljetnici većinu vremena provode vani na otvorenom, u dvorištu, ali ističu problem grupnog rada, jer je mali broj maloljetnika i nije moguće organizirati grupne sportske aktivnosti). U radu s maloljetnikom trude se pronaći rješenja u okviru postpenalnog prihvata na drugoj adresi, pokušava im se naći zaposlenje, osigurati egzistencija i smanjiti negativni utjecaj obitelji ukoliko je to slučaj. Na pitanje da li se potrebe korisnika otkrivaju sukladno sa razgovorom korisnika ili ima forma upitnika, psiholog navodi da postoji upitnik sa 7-9 kriminogenih potreba, međutim smatra da je najbolji način da se korisnik upita (npr. ako maloljetnik ima dva razreda osnovne škole, postavi se pitanje da li smatra da je obrazovanje potrebno i da li bi mu život bio lakši da je imao potrebnu edukaciju). Najčešći tretmani kod maloljetnika, prema riječima psihologa, su bili tretmani kontrola i reguliranja emocija, zatim promjena socijalnih stavova, promjena antisocijalnih stavova, program ovisnika - psihoedukacija o psihoaktivnim supstancama.

Uvidom u personalni dosije maloljetnika uočeno je sadrži Plan izdržavanja kazne sa podacima: aktivnosti - radno angažiranje, rok, obiteljski odnosi, sportske aktivnosti, kulturno-prosvjetni sadržaj, individualni rad, napomena tko realizira aktivnosti, grupni rad odjeljenja (u početnoj fazi izdržavanja kazne ova aktivnost neće biti realizirana), program socijalnih vještina, a Plan potpisuje zatvorenik i vaspitač. U dosijeu se nalazi dokument - Potreba rizika i potreba zatvorenika – obrazac koji se radi za svakog zatvorenika prigodom dolaska na izdržavanje kazne i on podrazumijeva procjenu rizika od povratništva, da li je već ranije počinio krivično djelo, procjena potreba u smislu tko su mu drugovi, tko mu je obitelj, sve što se tiče njegove ličnosti, na osnovu čega se zatvorenik svrstava u kategoriju (niska, srednja i visoka). Osim toga, dosije sadrži i Prijedlog Službe tretmana o programu postupanja (sveobuhvatan), te procjenu stupnja postpenalne pomoći.

---

⁵⁶ Ombudsmani Bosne i Hercegovine preporučili su da se poduzmu neophodni koraci da se obezbijedi prijem specijalnog pedagoga u radu sa maloljetnicima

Stručno osoblje je prigodom posjeta govorilo i o tretmanskom radu sa maloljetnicima. Navode da sve aktivnosti počinju nakon prijemnog odjeljenja, gdje svi članovi stručnog osoblja obavljaju razgovor sa korisnikom i individualno prikupljaju podatke o maloljetniku. Naglašavaju da oni i prije prijema maloljetnika zaprimaju uputni akt, te se kroz dokumentaciju upoznaju o slučaju.

Tretman se zasniva na obrascu za procjenu kriminogenih potreba i rizika koji predstavlja kriminalna povijest, kojim se utvrđuje što je maloljetnika dovelo u ustanovu (stanje socijalne potrebe, nedostatak obrazovanja, obiteljske prilike, ovisnost), koje su dinamičke i krimogene potrebe, na što se može utjecati. Individualni planovi su se ranije sačinjavali bez uključivanja maloljetnika, ali se ubrzo uvidjelo da se aktivnosti ne mogu realizirati ukoliko obje strane nisu suglasne, te da se sada svi planovi tretmana sačinjavaju na način da se s maloljetnikom dogovara i on ih potpisuje zajedno sa članovima stručnog tima. Maloljetnik je uključen u kreiranje individualnih planova i jedan primjerak mu se uručuje, dok su roditelji upoznati sa aktivnostima. Posebno ističu da se prati realiziranje individualnih planova, te da se promjene ne mogu očekivati u prvim mjesecima, posebno kada se radi o korisniku koji će u ustanovi provesti nekoliko godina. Realiziranje se prati svakih 3-6 mjeseci (u nekim slučajevima, npr. smrtni slučaj, individualni plan se odmah revidira u kriznim situacijama). Navode da psiholozi koriste kongitivno - bihevioralne tehnike i programi koje imaju se najviše na njima baziraju. Na pitanje koji oblici individualne stručne potpore su dostupni za korisnike, na koji način se provode i u kojim vremenskim intervalima, navode da se isti obavljaju svakodnevno, te da se radi o individualnim direktivnim, nedirektivnim, suportivnim. Također, stručno osoblje ističe da postoje programi nenasilne komunikacije, asertivnih treninga, tretman osposobljavanja za samostalni život, program usmjeren na postpenalnu zaštitu.

Rad u ustanovi organiziran je na način da radnim danom, radnici tretmana rade osam sati dnevno, i to od 07.00 do 15.00 h, dok vikendom organiziraju dežurstva u trajanju od dva sata (subota i nedjelja) i kada je to god potrebno, zbog nepredviđenih situacija. Svako odjeljenje ima svoj plan dnevnih aktivnosti koji je usklađen sa generalnim planom aktivnosti. Dan maloljetnika je u potpunosti ispunjen, a realiziranje se prati (mali broj maloljetnika omogućava detaljno praćenje). Bez obzira na ovu činjenicu, Ombudsmani smatraju da je uvijek neophodno prisustvo barem jednog člana stručnog tima (osoblja).

U razgovoru navode da edukacije stručnog osoblja nisu dovoljne, iako se svake godine u samoj ustanovi organiziraju obvezne obuke. U ustanovi je osigurana adekvatna zdravstvena zaštita a organiziraju se i obvezni sistematski pregledi (imaju zaposlenog liječnika opće prakse, kao i dvije medicinske sestre na neodređeno vrijeme).

Kako je to ranije u Metodologiji istraživanja već navedeno, prije finaliziranja konačnog izvješća, a na osnovu ranije postignutih dogovora, radna verzija izvješća dostavljena je svim ustanovama na komentar. Maloljetnički zatvor Istočno Sarajevo je dostavio svoje komentare i primjedbe u ostavljenom roku.⁵⁷

---

⁵⁷ Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Istočno Sarajevo u aktu broj: 08/1.04/240-1473/21 od 03.12.2021. godine navodi: „U skladu sa preporukama Ombudsmana za ljudska prava BiH iz decembra mjeseca 2021. godine KPZ-u Istočno Sarajevo, kao i drugim ustanovama koje su bile predmet vaše posjete, preporučeno je da se obezbijedi 24 satno prisustvo stalno zaposlenog stručnog osoblja tokom svih sedam dana u sedmici u radu sa maloljetnicima. U vezi sa tim, u slučaju da se organizuje noćni rad stručnog osoblja, potrebno je obezbijediti

Preporuke Ombudsmana

Ombudsmani Bosne i Hercegovine preporučuju Ministarstvu pravde Republike Srpske i Kazneno – popravnom zavodu Istočno Sarajevo da:

- obezbijede 24-satno prisustvo stalno zaposlenog stručnog osoblja tijekom svih sedam dana u u tjednu u radu sa maloljetnicima,

Rok za realiziranje preporuke: jedna godina;

- Opreme dnevni boravak namještajem pogodnim za boravak i korištenje maloljetnika i da obezbijede bolje grijanje cijelog objekta (centralno grijanje, grijanje svih prostorija)

Rok za realiziranje preporuke: tri mjeseca;

- U svom radu osiguraju što jasniju strukturu dnevnog rasporeda aktivnosti na način da tretmanske aktivnosti – radionice i sekcije – budu obvezne koje će podrazumjevati učenje stranih jezika, osposobljavanje za rad na računaru i korištenja osnovnih programa, korištenje foto-aparata (organiziranje tečaja fotografije) i slično,

Rok za realiziranje preporuke: odmah.

---

najmanje 5 izvršilaca, što je s obzirom na polnu strukturu, opis radnih mjesta, stručnu spremu, veoma teško realizovati. U vezi sa ovim postavlja se pitanje funkcionalnosti i svrhe noćnog rada stručnog radnika (pedagoga, psihologa, socijalnih radnika) na odjeljenju na kome se trenutno nalazi jedan maloljetnik. Pored toga, poznato vam je da nije dozvoljen ulazak u spavaone zatvorenika u razdoblju od 22.00 do 6.00, bez nekog posebnog razloga. Rad stručnih radnika je već organizovan do 22.00 sata. U izjašnjenju KPZ Istočno Sarajevo broj: 08/1.04-240-1806/18 od 28.12.2019. godine, navedeno je da planiramo dnevni boravak maloljetnika opremiti novim namještajem, što je i učinjeno, o čemu ste putem redovnog izvještavanja o realizaciji preporuka, takođe informisani. Dnevni boravak maloljetnika je opremljen sljedećim: televizor, komoda, radni sto i stolica, zidne novine, oglasna ploča, sto sa stolicama, slike, ukrasno cvijeće i društvene igre. U prizemlju objekta nalazi se priručna kuhinja sa električnim šporetom, frižiderom, i kuhinjskim elementima. Možda je važno istaći ono o čemu smo govorili prilikom vaše posjete, a to je da se već duže vrijeme na izdržavanju kazne zatvora nalazi jedan (ili ni jedan) maloljetnik, koji dnevni boravak rijetko koristi. Vrijeme provodi u informatičkom kabinetu, radionici, priručnoj kuhinji (priprema kafu, čaj, salatu, palačinke, čak i slatko od voća iz voćnjaka i zimnicu od povrća iz plastenika...), napolju ili u svojoj sobi. Čak mu je i televizijski program draže gledati u spavaoni, što je dozvoljeno. Situacija bi sigurno bila drugačija da ih je više, tada bi dnevni boravak imao potpuno drugačiju svrhu i namjenu. Ovu primjedbu, stoga, smatramo neutemeljenom. Tokom posjete razgovarali smo i o kvalitetu grijanja u objektu i nije se stekao utisak da je postojala primjedba u tom smislu od korisnika, kako od maloljetnika na izdržavanju kazne, tako i od zaposlenih. Da li su grejna tijela konektovana – priključena na elektro mrežu, gas ili neki drugi centralizovani sistem zagrijavanja smatramo irelevantnim s obzirom da su sve prostorije u objektu adekvatno zagrijane shodno temperaturnim prilikama i potrebama. Ovu primjedbu, takođe, smatramo neutemeljenom.

Raspored dnevnih aktivnosti, sa njihovom jasnom strukturom, smo vam dali prilikom posjete, ali ćemo je poslati i u prilogu ovog akta, kao i tabelarni prikaz svih tretmanskih aktivnosti koje se odnose na individualni plan rada sa licima koje trenutno izdržavaju kaznu Maloljetničkog zatvora. Moramo istaći da izvještaj sadrži i nekoliko netačnih podataka za koje moramo zatražiti ispravku (maloljetnici imaju mogućnost neograničenog svakodnevnog telefoniranja, a ne bar dva puta sedmično, izvještaj o psihičkom stanju maloljetnika dostavlja se tužiocu, sudiji za maloljetnike, centru za socijalni rad i roditeljima maloljetnika, na izdržavanje kazne maloljetnik je primljen u prisustvu Rukovodioca odjeljenja (diplomirani pravnik) i Rukovodioca prijemno otpusnog odjeljenja (diplomirani pedagog), pored pripadnika službe obezbjeđenja.“

Odjel za izvršenje maloljetničkog zatvora i Odjel Odgojno-popravnog doma pri Kazneno-popravnom zavodu poluotvorenog tipa Orašje

U okviru Kazneno-popravnog zavoda poluotvorenog tipa u Orašju uspostavljeno je izdržavanje kazne maloljetničkog zatvora a sukladno sa uredbom o uspostavi maloljetničkog zatvora u Orašju koju je donijela Vlada Federacije Bosne i Hercegovine⁵⁸. Ovom uredbom je definirano da će maloljetne osobe, osuđene na kaznu maloljetničkog zatvora koju su izrekli sudovi u Federaciji Bosne i Hercegovine, izdržavati kaznu maloljetničkog zatvora u posebnom Odjeljenju za maloljetnike u Kazneno-popravnom zavodu poluotvorenog tipa u Orašju. U drugom podzakonskom aktu koji je donijela Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, u članku 11. stavak 2. i 3. Pravilnika o kriterijumima za upućivanje osuđenih osoba na izdržavanje kazne zatvora⁵⁹ propisano je, da se u Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa u Orašju - odjel za izvršenje maloljetničkog zatvora upućuju i osuđene osobe muškog spola osuđene na kaznu maloljetničkog zatvora, za koje nadležnost za upućivanje imaju općinski sudovi s područja Federacije Bosne i Hercegovine, te da se u Odgojno-popravni dom u Orašju upućuju osobe oba spola na izvršenje izrečene odgojne mjere upućivanja u odgojno-popravni dom, a za koje nadležnost za upućivanje imaju općinski sudovi s područja Federacije Bosne i Hercegovine. Ovim podzakonskim aktima Vlada Federacije u okviru Kazneno-popravnog zavoda poluotvorenog tipa Orašje je uspostavila dva odjela, odjel za izvršenje maloljetničkog zatvora i odgojno-popravni dom. Upravo iz tog razloga, u ranijem izvješću Ombudsmani su dva odjela pri Kazneno-popravnom domu Orašje (odjeli za izvršenje maloljetničkog zatvora i odgojno-popravni dom) promatrali i prikazali kao jednu ustanovu. Tom prigodom je jasno konstatirano da su Odjel odgojno-popravnog doma i Odjel za izvršenje maloljetničkog zatvora smješteni u istom krugu, ograđeni zajedničkim zidom i da u tretmanu sa maloljetnicima radi isto stručno osoblje, kao i služba obezbjeđenja, te da maloljetnici imaju međusobni kontakt.

Ombudsmani konstatiraju da se i nakon pune tri godine⁶⁰ ovi odjeli ne mogu promatrati i prikazati odvojeno iz istih razloga kao i 2018. godine. Istodobno se konstatira da preporuka Ombudsmana iz 2018. godine, upućena Federalnom ministarstvu pravde i Kazneno-popravnom zavodu Orašje da u potpunosti razdvoje, prostorno i kadrovski, Odjel za izvršenje maloljetničkog zatvora i Odjel odgojno-popravnog doma, nije realizirana. Postoje izvjesne razlike i Ombudsmani će se posebno osvrnuti na izmjene u odnosu na 2018. hodinu.

Kada su u pitanju prostorni resursi, u odnosu na 2018. godinu Ombudsmani ističu da su ovi resursi i dalje dobri, čak i poboljšani, jer su u potpunosti izgrađena dva nova objekta – dvije zgrade. U jednoj zgradi se nalazi obrazovni centar, odnosno kako ga rukovodstvo ustanove naziva, edukacijski centar, a u drugom objektu se nalazi sportska dvorana. Ombudsmani konstatiraju da je prigodom obilaska jasno uočeno da se novoizgrađeni objekti nalaze van kruga (izvan ograde) Odgojno-popravnog doma i Maloljetničkog zatvora.

---

⁵⁸ Uredba Vlade Federacije Bosne i Hercegovine donesena na 138. sjednici, održanoj dana 08.02.2021. godine i objavljena u Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine broj:11/18

⁵⁹ Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine broj: 33/18

⁶⁰ Posljednji posjet Ombudsmana obavljen 20.06.2018. godine, a za potrebe ovog izvješća posjet je obavljen 14.09.2021. godine

Prema njihovim podacima⁶¹, Kazneno-popravni zavod Orašje ima 61 zaposlenika, od toga 29 zaposlenika u odjelima u kojima se nalaze djeca u sukobu sa zakonom. U ustanovi se nalazi osam maloljetnika u Odgojno-popravnom domu muškog spola i dvije osobe ženskog spola, a u Maloljetničkom zatvoru je šestoro maloljetnika. Kada je riječ o starosnoj dobi, maloljetnici u Odgojno-popravnom domu su od 17 do 22 godine, a u zatvoru od 18 do 23 godina. Po pitanju strukture korisnika po krivičnim djelima u Odgojno-popravnom domu u pitanju su ubistva, teške krađe, razbojništva, nasilno ponašanje, posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga, nasilja u obitelji, oduzimanje tuđe pokretne stvari, spolni odnošaj sa djetetom, rodosrkvnuće, čedomorstvo, dok su u zatvoru: spolni odnošaj sa djetetom, ubistva, ubistva u pokušaju i teška krađa.

Rukovostvo ustanove navodi da sve projekte realiziraju posredstvom Federalnog ministarstva pravde i da imaju potporu Vlade Federacije Bosne i Hercegovine, dok nema suradnje sa lokalnim nevladinim organizacijama. Po pitanju projekata i dobre potpore nadležnih, kao primjer posebno ističu da su od sredstava Europske unije izgrađeni novi objekti u sklopu Odgojno-popravnog doma i to obrazovni objekat – Edukacijski centar (škola, odnosno učionice i radionice) i sportska dvorana. Dakle, riječ je o potpuno novim i moderno izgrađenim objektima, ali se Edukacijski centar i dalje ne koristi, jer učionice i radionice nisu opremljene. Mišljenje je Ombudsmana da Edukacijski centar treba odmah započeti rad, cijeneći značaj obrazovanja u samom tretmanu maloljetnika i obvezu ustanove da maloljetnicima obezbijedi što kvalitetnije obrazovanje. U prilog tomu svakako treba istaknuti da se maloljetnici u Kazneno-popravnom zavodu obrazuju tako što dobiju istodobno i pitanja i odgovore i potom polažu ispite (tzv. instruktivna nastava).⁶² Izgrađena je i sportska dvorana i sada maloljetnici imaju mogućnosti da igraju nogomet, odbojku i košarku.

Ranije su Ombudsmani konstatirali zabrinutost zbog činjenice što stručno osoblje boravi sa maloljetnicima samo osam sati dnevno i to radnim danom, što smatraju nedovoljnim za ostvarivanje svrhe sankcije, te Ombudsmani konstatiraju da je ovaj režim rada i dalje na snazi.

Kako je to i ranije konstatirano, prostorni resursi u Orašju su dobri⁶³, a uvažavajući tu činjenicu Ombudsmani su 2018. pozvali upravu Kazneno-popravnog zavoda Orašje da razmotri mogućnosti da rad kantine organiziraju i u objektu Odgojno-popravnog doma i Maloljetničkog zatvora.

---

⁶¹ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je ispunjen 18.08.2021. godine

⁶² Činjenice na koje su maloljetnici ukazali osoblju Ombudsmana i ovaj, ali i prošli put; U razgovoru navode da imaju pomoć stručnog osoblja u spremanju ispita za polaganje, ali vjerujemo da, bez obzira na trud vaspitača, nije riječ o kvalitetnom obrazovanju.

⁶³ Kako je i ranije konstatirano u Izvješću iz 2018. godine o realiziranju Preporuka iz dokumenta pod nazivom “Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini”, ali i kako je to istaknuto u podacima iz upitnika zaprimljenog dana 23.08.2021. godine, a koji je ispunio stručni suradnik za pravne poslova u ustanovi

---

Maloljetnici nisu zadovoljni kantinom⁶⁴, jer se fizički nalazi u zgradi Kazнено-popravnog zavoda Orašje, te pri tome ne mogu sami otići u kantu, već biraju namirnice sa spiska. Nisu zadovoljni ponudom i cijenama namirnica u kantini, ističući da su cijene znatno više u odnosu na cijene u maloprodajnim objektima van ustanove. Bez obzira na ranije sugestije Ombudsmana, one nisu uvažene.

Za razliku od navedenog primjera, ustanova je u potpunosti uvažila sugestije Ombudsmana da „maloljetnike angažira u održavanju svih prostorija i zgrada u krugu, a ne samo u prostorijama u kojima borave i spavaju“, što su svi maloljetnici u razgovoru i potvrdili.

U 2018. godini, s obzirom na velika uložena materijalna sredstva, Ombudsmani su pozvali Federalno ministarstvo pravde i upravu Kazнено-popravnog zavoda Orašje da razmotre svaku mogućnost da iskoriste kuhinju na način što će osmisliti radno-okupacioni angažman za maloljetnike tako što će sami kuhati i brinuti o higijeni i čistoći kuhinje i trpezarije. U istu svrhu, pozvani su nadležni da osmisle način da maloljetnici uz pomoć kuhara – instruktora prođu odgovarajuće tečaje ili obuke u kulinarstvu“. Ovaj prijedlog Ombudsmana nije usvojen i realiziran - tri obroka za maloljetnike se prave u kuhinji Kazнено-popravnog zavoda i potom isporučuju, tj. dostavljaju u trpezariju koja se nalazi u zasebnoj zgradi u krugu odjela Maloljetničkog zatvora i Odgojno-popravnog doma.

Ombudsmani su 2018. godine pozvali Federalno ministarstvo pravde da materijalno podrže Kazeno-popravni zavod Orašje i obezbijede mu dovoljan (veći) broj računara kako bi se osmislio rad informatičke sekcije. Prigodom posjeta uočeno je da je prostorija sa računarima dobro opremljena, da postoji osam računara, koji su donacija Kancelarije UNICEF-a u Bosni i Hercegovini.

Prema podacima iz upitnika, ustanova je zadovoljna suradnjom sa centrima za socijalni rad, jer, kako navode, centri prema svojim mogućnostima, održavaju vezu između maloljetnika, njegove obitelji i ustanove, rade sa maloljetnikom pripreme za otpust itd. Suci za maloljetnike obilaze maloljetnike najmanje dva puta godišnje, ali to ne čine svi suci. Na pitanje iz upitnika da li ima nekih novih trendova, iz ove ustanove su odgovorili potvrdno, da u ustanovi imaju maloljetnike – migrante koji su naučili naš jezik. Maloljetnici imaju mogućnost posjeta najmanje jednom tjedno, imaju i posjete dva puta mjesečno od strane drugih osoba, koriste godišnji odmor i imaju mogućnost neograničenog prijema paketa. Ostvaruju prava na telefonske razgovore najmanje dva puta tjedno, imaju pristup knjižnici, radiju i televiziji, ali nemaju pristup internetu. Na otvorenom provode tri sata dnevno. Maloljetnici su uglavnom bez završene osnovne škole ili sa završenom osnovnom školom, tretuno pohađaju srednju školu ili su je već završili. Prigodom prijema im se pojašne sva prava, osigurava im se kopija pravilnika o kućnom redu. Prema dobivenim podacima iz upitnika, medicinski pregled se obavlja u roku od 24 sata od prijema, jednom godišnje se obavlja sistematski pregled, a nalaz se dostavlja sucu za maloljetnike, tužitelju za maloljetnike, roditeljima i službi socijalne zaštite. Dva puta godišnje se sastavlja izvješće o psihičkom stanju maloljetnika i to izvješće se dostavlja sucu i tužitelju za maloljetnike, roditeljima i službi socijalne zaštite. Kako iz ustanove navode, maloljetnici imaju osiguranu zdravstvenu zaštitu i to primarnu zdravstvenu zaštitu, a osigurane su im i

---

⁶⁴ Ova činjenica je konstatirana i u ranijem izvješću iz 2018. godine

specijalističke usluge i postoji i mogućnost uključivanja u program liječenja ovisnosti. Pravo na privatnost se poštuje na način da maloljetnici imaju mogućnost da sve stvari koje za njih predstavljaju vrijednost pohrane u sef u ustanovi i da po završetku tretmana te stvari uzmu natrag. U pitanju su stvari za koje nije dopušteno da ih drže prema Pravilniku o kućnom redu i one se pohranjuju u sef ili depozit, a dopuštene stvari mogu držati kod sebe. Prema navodima ustanove, pandemija izazvana koronavirusom nije utjecala na ostvarivanje prava maloljetnika, djeca su imala mogućnost posjeta i obezbjeđena su im sva zaštitna medicinska sredstva (rukavice, maske, dezinfekciona sredstva). Maloljetnici imaju pravo na prigovor, kako navode, ali prigovora nije bilo. Pojašnjavaju da ih nije bilo u pismenoj formi, nego su maloljetnici usmeno ukazivali na mogućnost nekih promjena u tretmanu, te ih je služba tretmana i uvažila.

Razgovor sa djecom

Tijekom posjete Kazneno-popravnog domu Orašju, osoblje Institucije ombudsmana je razgovaralo odvojeno sa maloljetnicima kojima je izrečena mjera upućivanja u odgojno-popravni dom i to posebno sa osobama ženskog spola, a posebno sa osobama muškog spola i potom sa maloljetnicima kojima je izrečena kazna maloljetničkog zatvora.

Iz razgovora sa maloljetnicima, primijećeno je da su neki od njih bili smješteni u pritvoru i da su korišteni kapaciteti Odgojnog centra Kantona Sarajevo kako bi se izvršila mjera pritvora izrečena prema maloljetniku, što treba pohvaliti i insistirati od nadležnih da ove mogućnosti koriste, odnosno da koriste kapacitete Odgojnog centra Kantona Sarajeva i Zavoda za vaspitanje muške djece i omladine Sarajevo kako bi se maloljetnici upućivali na izvršenje mjere pritvora ili da tijekom pripremnog postupka borave u navedenim ustanovama na dijagnostici i opservaciji.

Maloljetnici putem razgovora u manjoj ili većoj mjeri potvrdili navode nadležnih u ustanovama. Ono što posebno obraduje Ombudsmane da su uočeni znatni pomaci u dnevnom radu sa maloljetnicima koji je mnogo jasnije struktuiran u odnosu na prethodno razdoblje, a što je neophodno imajući u vidu ostvarenje svrhe krivične sankcije uopće. Izuzetno je pohvalno što se vrši dosljedna primjena zakonskih i podzakonskih propisa koji se odnose na pogodnosti i disciplinske postupke prema maloljetnicima, a što su maloljetnici u razgovoru potvrdili i točno znaju u kojoj su trenutno klasifikacionoj grupi i razloge zašto se tu nalaze. Dosta je istaklo da nisu zadovoljni hranom, da moraju kupovati vodu koja je skupa, kao i ostali proizvodi iz kantine koja se nalazi u Kazneno-popravnog zavodu. Nije bilo pritužbi na obezbjeđivanje osnovnih sredstava za održavanje higijene, na garderobu i obuću, mada navode da sve sami obezbjeđuju i da je tako najbolje. Maloljetnici su zadovoljni što imaju mogućnost da se bave sportom, jer imaju dvoranu i teretanu. Potvrdili su u razgovoru da svaki dan u određenom terminu koriste dvoranu. Također je sasvim jasno da su izuzetno zadovoljni što je ustanova nedavno angažirala profesora tjelesnog odgoja i to su baš svi ocijenili pozitivnim. Pozitivnim smatraju i to što održavaju svoje prostorije i sve prostorije u krugu, žele raditi, da im brže prođe dan, a mogu nešto i zaraditi. Iz razgovora se da zaključiti da imaju radionice i sekcije, ali ne često i ne svaki dan. Ombudsmani ovom prigodom naglašavaju da ustanova ima dobro opremljenu sobu računarima i u tom pravcu treba razmotriti, iako maloljetnici nemaju pristup internetu, da se djeca tijekom boravka u ustanovi osposobe za rad na računarima kako bi znali

osnovne stvari – upaliti i ugasiti računar, otvoriti word dokument i nešto napisati i sl. – ili da uče strane jezike. Sigurno je i pandemija prouzročena koronavirusom doprinijela da se gotovo u potpunosti smanje organizirane kulturne, sportske i druge aktivnosti u ustanovi i to je zapravo i razlog što ustanova mora u dnevni red aktivnosti uključiti različite radionice i sekcije i toga se striktno pridržavati. Maloljetnici nemaju pristup internetu, ali imaju pristup knjižnici, iako smatraju da nema dovoljno knjiga i nisu zadovoljni ponudom, imaju pristup televiziji i radiju i dnevnom tisku. Bilo je i nekoliko prigovora od strane maloljetnika na ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu i, kako oni uočavaju, neke zdravstvene usluge moraju obaviti van ustanove, kada to zahtijevaju izričito ili kada to nije moguće obaviti od strane medicinskog osoblja koje je stalno uposleno ili od strane tzv. spoljnih suradnika. Ombudsmeni smatraju da ovakvu praksu postupanja treba izbjegavati, a ukoliko postoji potreba za obavljanjem zdravstvene zaštite van ustanove, da troškove ne snose maloljetnici. Maloljetnici smatraju da sistematski pregledi trebaju biti sveobuhvatniji i kvalitetniji i ocijenili su da bi bilo dobro da im se u većoj mjeri obezbijede pregledi i razgovori kod psihijatra, a ne da se pregled svede isključivo na propisivanje/prepisivanje terapije od ranije. Takođe nije prihvatljiva praksa da se maloljetnici pismenom molbom obraćaju stalno zaposlenoj medicinskoj sestri radi određenih zdravstvenih problema - ova je praksa uočena samo u ovoj ustanovi. Također je bilo i nekoliko prigovora na ugrožavanja prava prigodom vršenja vjerskih obreda, te se u tom pravcu ustanova poziva da kada god je potrebno poduzme sve neophodne mjere kako bi se maloljetnicima u potpunosti obezbijedila sloboda misli, savjesti i vjeroispovjesti i na taj način osigurala vjerska tolerancija. Kada je u pitanju obrazovanje, njima je to pravo omogućeno, ali i sami maloljetnici ocjenjuju da je njihova „škola“ prelagana, odnosno prije samog polaganja ispita dobiju pripremljena i pitanja i odgovore. Ombudsmeni smatraju da je ova činjenica izuzetno zabrinjavajuća i zasigurno nema pozitivne efekte i na sam tretman. Ustanovljeno je da maloljetnici nemaju tijekom dana određeno vrijeme za učenje, što također nije dobro i nije u njihovom interesu. Tijekom razgovora je jasno uočeno da maloljetnici imaju komunikaciju sa obitelji, kako je to i predviđeno pozitivnim propisima. Omogućene su i posjeti članova obitelji, a svjesni su toga da kada se „dobro ponašaju“, imaju mogućnosti da komuniciraju i sa drugim osobama iz svoje okoline, poput prijatelja. Kada su u pitanju posjeti profesionalaca (suci, tužitelji, predstavnici centra za socijalni rad), uočeno je da ti posjeti u određenoj mjeri izostaju, a što je i potvrđeno od same ustanove.

Iz razgovora sa maloljetnicima doznajemo da ima slučajeva u kojima su im izrečene mjere upućivanja u odgojno-popravni dom u određenom - preciziranom vremenu - na četiri, odnosno dvije godine. Ove činjenice su i potvrđene. Ovaj način odlučivanja suda nije sukladan sa zakonom, nije u interesu djeteta i može imati negativne efekte u samom tretmanu, s obzirom na to da je sasvim moguće da maloljetnik neće imati podsticaja i volje da ostvaruje tretmanske ciljeve, kako bi sud uopće razmatrao da li postoji osnova za obustavu izvršenja ove mjere, jer to sud neće činiti, s obzirom na to da je trajanje mjere unaprijed određeno. Podsjećamo, člankom 42. Zakona o zaštiti i postupanju maloljetnika i u krivičnom postupku u Federaciji Bosne i Hercegovine, propisano je da *Sud izriče mjeru upućivanja u odgojno-popravni dom maloljetniku kada ga je neophodno izdvojiti iz dosadašnje sredine i treba primijeniti pojačane mjere nadzora i stručne programe preodgoja. Pri odlučivanju hoće li izreći mjeru sud posebno uzima u obzir raniji život maloljetnika i stupanj poremećaja ponašanja, težinu i prirodu učinjenog krivičnog djela i okolnosti da li je prema maloljetniku ranije bila izrečena neka odgojna mjera ili kazna*

maloljetničkog zatvora. U odgojno-popravnom domu maloljetnik ostaje najkraće šest mjeseci a najduže četiri godine, s tim da sud svakih šest mjeseci razmatra da li postoji osnova za obustavu izvršenja ove mjere ili za zamjenu nekom drugom odgojnom mjerom...

Generalna je ocjena da su maloljetnici zadovoljni radom vaspitača i nesporno je da su vaspitači uključeni u rad sa maloljetnicima. Međutim, nije primjereno, radi ostvarivanja svrhe tretmana, da se djeca moraju obraćati pismenim molbama vaspitačima da bi obavili razgovor i ova praksa je jedino uočena u ovoj ustanovi. Također, Ombudsmeni ponovno podsjećaju na svoje mišljenje da je neophodno, isključivo radi ostvarivanja svrhe tretmana, obezbijediti uvijek prisustvo barem jednog člana stručnog tima/osoblja, jer je naša ocjena da je nedopustivo da se npr. samo jedan maloljetnik na odjelu zaključa i da bude i bez dežurnog vaspitača i bez pripadnika obezbjeđenja. Također je jasno iz razgovora sa maloljetnicima da se atmosfera u ovoj ustanovi popravila u odnosu na 2018. godinu, a posebno je značajno što i među djecom nema većih problema. Međutim, nekoliko maloljetnika saopćilo je da je bilo fizičkog kažnjavanja od strane stražara i da se za njihovo discipliniranje koristi izolacija, odnosno samica. Pored toga, navode i da postoji mogućnost unošenja psihoaktivnih supstanci, a za sve navedeno Ombudsmeni smatraju da je apsolutno nedopustivo i zabranjeno. Maloljetnici su potvrdili da su odvojeni po odjelima, s obzirom na to da se jedni nalaze na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora, a drugi na izdržavanju krivične sankcije – zavodske mjere upućivanja u odgojno-popravni dom, ali i da budu zajedno na sportskim aktivnostima ili radionicama, odnosno sekcijama.

Razgovor sa administrativnim i tehničkim osobljem

Služba obezbjeđenja Odjela odgojno-popravnog doma i Odjela za izvršenje maloljetničkog zatvora ima 20 stražara, od čega je 17 muškog spola, te tri osobe ženskog spola. U zdravstvenoj službi u radu sa maloljetnicima zaposlena je jedna medicinska sestra, koja je stalno na raspolaganju maloljetnicima. Na održavanju ustanove zaposlen je domar. Pravilnikom o disciplinskoj odgovornosti maloljetnika jasno se propisuje sankcioniranje maloljetnika za kršenje discipline u zavodu. Služba obezbjeđenja je u prethodnoj godini imala tri pretresa prostorija i stvari maloljetnika. Tijekom jedne kontrole pronađena je određena količina droge, nakon čega su poduzete disciplinske mjere protiv šest osoba. Osim ovog događaja disciplina u ustanovi je na zadovoljavajućoj razini. Ustanova je pokrivena videonadzorom, osim pojedinih dijelova kao što su spavaonice, pa s tim u svezi se ne dopušta grupisanje korisnika u spavaonicama iz sigurnosnih razloga. Fizičkih nasrtaja prema zaposlenim u posljednje dvije godine nije bilo. Stražari nose odore/uniforme, dok oružje u krugu ustanove nije dopušteno, osim u slučaju kada se sprovodi osoba koja treba da služi kaznu zatvora. Uporaba fizičke sile i sredstava prinude od strane straže dopuštena je samo u krajnjoj nuždi, a do tada se prema maloljetniku djeluje u okviru tretmana. Stražari rade u smjenama (12/24) gdje su uvijek u smjeni četiri stražara muškog spola i jedna ženskog spola. Stražari posjeduju potrebne certifikate za rad sa maloljetnicima. Radno vrijeme stručnog i administrativnog osoblja je od 08 do 16 časova radnim danima. Kako u razgovoru navode, postoji opravdana potreba za zaposlenjem dodatnog kuhara kako bi se novoopremljena kuhinja sa restoranom stavila u funkciju. Trenutni broj uposlenika u službi obezbjeđenja zadovoljava potrebe ustanove, ali smatraju da bi ustanova funkcionirala na najvišoj mogućoj razini bilo bi poželjno zaposliti i dodatni broj stražara. O radnom angažmanu donosi se rješenje o zaključenju radnog odnosa, prestanku radnog odnosa, o godišnjim odmorima. Zaposleni su raspoređeni u platne razrede na osnovu školske spreme i posla koji obavljaju, precizno se vodi

evidencija o radnim satima, te se na kraju mjeseca obračunava zarada. Polovina zarade se uplaćuje na štednu knjižicu maloljetnika, a sa preostalim dijelom zarade maloljetnik može raspolagati uz nadzor vaspitača.

Ustanovu jednom tjedno posjećuje liječnik koji je angažiran po ugovoru o djelu. Ukoliko se ukaže potreba, liječnik dolazi i češće, naročito ukoliko se radi o prijemu novih maloljetnika. Po prijemu, liječnik obavlja pregled i utvrđuje da li je potrebno uvesti određenu terapiju ili eventualno nastaviti sa dosadašnjom terapijom. Lijekovi koji se koriste kod terapije su pretežito: antipsihotici i antidepresivi. Korisnici psihoaktivnih supstanci terapiju uglavnom koriste kraće vremensko razdoblje, nakon čega ih služba tretmana uključuje u fizičke i radne aktivnosti, što se pokazalo veoma korisno pri odvikavanju od ovisnosti. Trenutno su tri osobe pod terapijom koja se koristi u noćnim terminima, te jedna osoba koja istu koristi u jutarnjim i popodnevnim satima. Maloljetnici imaju redovite šestomjesečne i godišnje sistematske preglede. Po potrebi se odvođe stomatologu i na specijalističke preglede van ustanove. U posljednje vrijeme nisu imali zabilježene slučajeve samopovređivanja. Maloljetnici imaju dnevni i tjedni plan aktivnosti. Vrijeme ustajanja je određeno u 7:00 časova, imaju 15 minuta za obavljanje higijenskih potreba, nakon toga odlaze u kantu, gdje mogu da popiju čaj, kavu. Doručak je u 8:00 časova, nakon doručka se vraćaju u sobe, gdje mogu da uzmu ono što im je potrebno, nakon čega kreću dnevne tretmanske aktivnosti ili idu na posao, ukoliko su radno angažirani. Vikendom odmaraju, imaju mogućnost da spavaju duže, pošto nemaju nikakvih tretmanskih aktivnosti. U ustanovi postoji sandučad za pritužbe na rad zaposlenih. Svaki kolektiv ima svog predstavnika, koji upućuju pismeni zahtjev i obavještava rukovoditelja Ustanove ili nadzornika o temama o kojima bi trebali da razgovaraju. Nakon upućenog zahtjeva održavaju se sastanci u kolektivu. Najčešće su se obraćali sa zahtjevima da im se omogući dodatno igranje igrice, nabavka dodatnog namještaja, proslava rođendana, blagdana i sl. Ustanova redovito dostavlja izvješća o tretmanu nadležnim centrima za socijalni rad, sudovima i tužiteljstvima, roditeljima. U najvećem broju slučajeva suradnja sa roditeljima se ocjenjuje kao jako loša, odnosno skoro da i ne postoji. Kao prednosti u radu u ustanovi zaposleni navode: smještajni kapaciteti i uvjeti boravka su jako dobri, sve osobe su uključene u nastavni proces, međuljudski odnosi zaposlenih izuzetno dobri, timski rad, otvorenost rada prema štićenicima. Nedostatak jeste nesamostalnost Ustanove, koji ih ograničava u stvaranju boljih uvjeta za rad sa štićenicima. Za vrijeme pandemije ustanova je raspolagala sa dovoljnom količinom zaštitne opreme (maski, rukavica) i sredstva za dezinfekciju, koja im je obezbjeđena iz KPZ-a. Rad ustanove bio je usklađen sa preporukama i naredbama kriznih stožera, tako da nije zabilježen nijedan slučaj zaražavanja.

Razgovor sa stručnim osobljem

U okviru posjete Kazneno-popravnom zavodu poluotvorenog tipa Orašje, obavljen je razgovor sa članovima stručnog tima Odjeljenja za izvršenje odgojnih mjera upućivanje u odgojno-popravni dom i Odjeljenja za izvršenje maloljetničkog zatvora. Kadrovska struktura stručnog tima sastoji se od psihologa, pravnika, dva odgajatelja, socijalne radnice i pripravnika tjelesnog odgoja. Tijekom razgovora preovladavalo je zadovoljstvo osoblja kada je u pitanju opći dojam o ustanovi. U pogledu infrastrukture i tehničke opremljenosti ustanove, mišljenja su da je na zadovoljavajućoj razini, s tim da navode da se uvijek javljaju problemi, kao što je npr. nedostatak sportskih rekvizita, kao i rekvizita i pomagala za izvođenje nastave. Također navode

da je potrebno u narednom razdoblju uvesti suradnika koji će održavati instruktivnu nastavu i da je neophodno da imaju sopstvenog kuhara. Kada je u pitanju stručni tim/osoblje, navode da su međuljudski odnosi stručnog osoblja, više nego zadovoljavajući, rade kao tim, sve se stvari zajednički dogovaraju. Kao prednost navode godine - smatraju da je olakšavajuća okolnost što tim mladih ljudi radi sa maloljetnicima, nego da to rade starija lica. Kao nedostatak navode nepostojanje supervizije i dodatnih edukacija, pogotovo iz oblasti poremećaja ponašanja, agresivnosti, razmjena iskustava sa drugim stručnjacima i sl. Smatraju da bi za tretman bilo dobro imati pomoć, npr. kuhara, instruktivnih nastavnika, informatičara i sl., kako bi se maloljetnici obučavali za razna zanimanja ili učili strane jezike. Rad stručnog osoblja temelji se na multidisciplinarnom pristupu. Na pitanje općeg dojma i procjene funkcioniranja pravosudnog sustava kada su u pitanju maloljetnici u sukobu sa zakonom, stručno osoblje navodi da nerijetko imaju problem sa upućivanjem u vaspitno/odgojno – popravni gdje se za djecu izriče mjera upućivanja u odgojno - popravni dom od šest (6) mjeseci do četiri (4) godine, a sudovi upute na godinu i dva mjeseca. To stvara problem ostalim štićenicima i njima u radu zato što on (maloljetnik) zna kada izlazi, a ostali svakih šest (6) mjeseci imaju razmatranje o opravdanosti nastavka odgojne mjere i navode da ta iskustva nisu pozitivna. U pogledu obrazovanja, navode da postoji potpisan sporazum sa OŠ “Vladimir Nazor“ iz Odžaka, da ih stručno osoblje priprema za nastavu, obrađuju nastavne jedinice i odvođe se u školu, a kada je u pitanju srednja škole navode da je u pripremi sporazum sa Centrom za obrazovanje odraslih Gračanica. Ističu da su nastojali da uspostave suradnju sa lokalnom srednjom školom, međutim nisu dobili odobrenje iz razloga što su se roditelji bunili misleći da će djeca iz doma praviti problem. Navode i problem nedostatka instruktivne nastave, odnosno stručnog osposobljavanja u smislu nedobivanja certifikata nakon obavljene nastave. Tijekom radnih dana postoje aktivnosti u kojima maloljetnici redovito učestvuju. Što se tiče školskog programa, on je teorijskog karaktera, jer ustanova trenutno ne posjeduje kapacitete da bi se mogle provoditi aktivnosti iz praktičnog dijela nastave. Nadaju se da će stavljanjem u funkciju edukacijskog centra maloljetnici imati priliku da steknu i praktična iskustva iz obrtničkih i strukovnih zanimanja. Vikendom su maloljetnici uglavnom slobodni, a što se tiče nastave, njihove aktivnosti su usklađene na način da dobiju određenu zadaću koju trebaju uraditi tijekom vikenda. Vikendom su također i posjeti maloljetnicima. Prema postojećem Pravilniku o korištenju pogodnosti, maloljetnici imaju pravo na zavodske (radni angažman) i vanzavodske pogodnosti (izlazak u grad, slobodni vikendi, godišnji odmor). Zbog trenutne epidemiološke situacije nije dopušteno korištenje vanzavodskih pogodnosti, te osobe koje su zaposlene godišnji odmor koriste unutar Zavoda, na način da su oslobođene rada u tom razdoblju.

Prema navodima stručnog osoblja, higijenu prostorija ustanove i soba u kojima borave djeca/korisnici, održavaju oni sami. Maloljetnici i roditelji učestvuju u izradi individualnih planova i mogu iznijeti svoje mišljenje. Maloljetnici dobiju kopiju individualnog plana postupanja, a roditelje prigodom prve posjete pitaju koji su to ciljevi koje bi njihovo dijete trebalo ispuniti. Navode da u posljednje vrijeme dosta rade i sa roditeljima, na način da ih pozovu, pitaju da li ih kontaktira maloljetnik. Maloljetnici sa članovima obitelji ostvaruju kontakt putem telefona/govornice u sklopu ustanove. Maloljetnici imaju dnevni odmor, koji je baziran po individualnom planu, odnosno planu samih aktivnosti tijekom dana, predviđen je i jutarnji odmor, poslije škole, tretmana, odnosno poslije svake aktivnosti postoji vrijeme za odmor. Godišnje odmore prije pojave COVID - 19 su mogli koristiti van ustanove, sada ih koriste u sklopu ustanove (oslobođeni radno-okupacionog angažmana). Do prekida smještaja/tretmana

dolazi na osnovu postignutog stupnja resocijalizacije, ostvarenja zadanih tretmanskih ciljeva. Pokazatelji, koji su mjerodavni za ocjenu, su usvojene radne navike, socijalne vještine koje nisu postojale, komunikacija sa osobljem, obrazovanje, korištenje, vanzavodskih pogodnosti. Odnosno, netko tko je koristio vanzavodske pogodnosti nekoliko puta, odlazio postepeno po dva dana, to je onda dovoljan pokazatelj da se pusti na uvjetan otpust. Također, maloljetnicima se dodjeljuju pogodnosti koje su definirane Pravilnikom o kućnom redu.

Rad u ustanovi je radnim danom organiziran od 08 do 16 časova, vikendom nema nitko od stručnog osoblja, odnosno ne sprovode se tretmanske aktivnosti, osim u izvanrednim situacijama. Kada bude potrebe, služba tretmana je na raspolaganju. Stručno usavršavanje uposlenici ocjenjuju kao nedovoljno, jer seminari na koje se pozivaju, plaćaju iz sopstvenih sredstava, te vrlo često nisu u mogućnosti prisustvovati istim. Smatraju da bi posjeti drugim ustanovama sličnog tipa u zemljama u okruženju, bili korisni zbog razmjene iskustava u radu. Napredovanje u službi je ograničeno postojećom sistematizacijom radnih mjesta. Izražena je potreba za više opreme u radu sa djecom, naročito pojedinih rekvizita u obavljanju sportskih aktivnosti. Poželjno bi bilo nabaviti jedan agregat, koji bi im koristio u slučaju nestanka električne energije.

Uprava ustanove i nadležno Federalno ministarstvo pravde nisu u povodu ranije zabrinutosti Ombudsmana promijenili režim rada stručnog osoblja, te i ovom prigodom izražavamo zabrinutost što stručno osoblje boravi sa maloljetnicima samo osam sati dnevno i to radnim danom, što smatramo nedovoljnim za ostvarivanje svrhe sankcije.

Kada je u pitanju utjecaj pandemije virusa COVID-19, stručno osoblje navodi da se nastala situacija nije odrazila na njihovo psihološko stanje.

Preporuke Ombudsmana Bosne i Hercegovine

Ombudsmani preporučuju Federalnom ministarstvu pravde i Kazeno-popravnog zavodu Orašje da:

- U potpunosti razdvoje, prostorno i kadrovski, Odjel za izvršenje maloljetničkog zatvora i Odjel odgojno-popravnog doma od Kazeno-popravnog zavoda Orašja, a da potom razdvoje i Odjele Maloljetničkog zatvora od Odgojno/vaspitno-popravnog doma.
- U potpunosti opreme i omoguće funkcioniranje Edukacijskog centra čime bi se doprinijelo kvalitetu školovanja djece, učinku tretmana i samim tim i ostvarila svrha njegove izgradnje donatorskim sredstvima.
- S obzirom na velika uložena materijalna sredstva, Ombudsmani ponovo preporučuju Federalnom ministarstvu pravde i upravi Kazeno-popravnog zavoda Orašje da razmotre svaku mogućnost da iskoriste kuhinju na način što će osmisliti radno-okupacioni angažman za maloljetnike tako što će sami kuhati i brinuti o higijeni i čistoći kuhinje i trpezarije i da u istu svrhu osmisle način da maloljetnici uz pomoć kuhara – instruktora prođu odgovarajuće tečaje ili obuke u kulinarsstvu.

Rok za realiziranje preporuka: jedna godina.

Ombudsmeni preporučuju Kazneno-popravnom zavodu Orašje da:

- obezbijedi u potpunosti primjenu članka 155. Zakona o zaštiti i postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine kojim su zabranjene disciplinske mjere koje uključuju uskraćivanje rada, smanjenje hrane, ograničenje komunikacije maloljetnika sa članovima obitelji, zatvaranje u mračne prostorije i samice, kolektivno kažnjavanje maloljetnika, kao i druge disciplinske mjere koje degradiraju i ugrožavaju tjelesno/fizičko ili mentalno zdravlje maloljetnika.

Rok za realiziranje preporuke: odmah;

- u svom radu osiguraju što jasniju strukturu dnevnog rasporeda aktivnosti na način da tretmanske aktivnosti – radionice i sekcije – budu obvezne koje će podrazumijevati učenje stranih jezika, osposobljavanje za rad na računaru i korištenja osnovnih programa, korištenje foto-aparata (organiziranje tečaja fotografije) i slično.

Rok za realiziranje preporuke: odmah;

- obezbijede 24-satno prisustvo stalno zaposlenog stručnog osoblja tijekom svih sedam dana u tjednu u radu sa maloljetnicima.

Rok za realiziranje preporuke: odmah;

- razmotre svaku mogućnost da se doprinese kvaliteti obrazovanja djece tijekom boravka u ustanovi na način da se jasno precizira vrijeme za svakodnevno učenje maloljetnika i da se prestane sa praksom da maloljetnici istodobno dobiju i pitanja i odgovore koja samo prepisu.

Rok za realiziranje preporuke: odmah;

- razmotre mogućnost da profesora tjelesne kulture prime u stalni radni odnos.

Rok za realiziranje preporuke: šest mjeseci;

- da prestanu sa praksom da se djeca obraćaju pismenim molbama za razgovor kod vaspitača ili medicinskom osoblju radi zdravstvenih problema.

Rok za realiziranje preporuke: odmah.

4.2. Ustanova za izvršenje zavodske vaspitne mjere upućivanja u odgojno/vaspitano-popravni dom

Odjeljenje Vaspitno-popravni doma pri Kazneno-popravnom zavodu Banja Luka

Odjeljenje Vaspitno-popravnog doma nalazi se pri Kazneno-popravnom zavodu Banja Luka i jedina je ustanova ovog tipa u Republici Srpskoj. Prema riječima direktora Kazneno-popravnog zavoda Banja Luka⁶⁵, ova ustanova će zasigurno još neodređeno vremensko razdoblje ostati u

---

⁶⁵ Razgovor obavljen sa direktorom Kazneno-popravnog zavoda Banja Luka dana 28.09.2021. godine

krugu Zavoda. Prema dobivenim podacima⁶⁶, Odjeljenje Vaspitno-popravnog doma unutar Službe tretmana ima šest zaposlenika (rukovoditelj Odjeljenja, dva vaspitača, psiholog, vaspitač za vannastavne aktivnosti i sport, profesor razredne nastave, te unutar Službe obezbjeđenja: komandir obezbjeđenja i policajci. U vrijeme posjeta⁶⁷ u ustanovi su bila smještena četiri maloljetnika. Riječ je o starijim maloljetnicima, od 16 do 18 godina, a odgovaraju za počinjena krivična djela ubistva u pokušaju i za krađe. Ova ustanova ima potporu od strane nadležnog ministarstva – Ministarstva pravde Republike Srpske i dopušteno im je da provode projekte u kojima su bili korisnici usluga.

Iz ustanove smatraju da su uvjeti smještaja zadovoljavajući, iako prostorije nisu namjenski pravljenе za ovaj tip odjeljenja. Prijemno odjeljenje nije u funkciji, jer objekat ne ispunjava tehničke uvjete za uporabu, nakon zemljotresa u regionu⁶⁸. Zatvorska pravila odražavaju se na opće funkcioniranje Odjeljenja Vaspitno-popravnog doma.

Činjenica da se ova ustanova nalazi u krugu Kazneno-popravnog zavoda Banja Luka i da nije izvjesno da li će i kada biti izmještena, nameće obvezu nadležnih da postojeći objekat učine adekvatnim za izvršenje mjere, što bi, po mišljenju Ombudsmana, podrazumijevalo da se postojeći dnevni boravci uredе za ugodan boravak djece, promijeni dotrajali namještaj (kuhinje, stolovi, stolice, podovi), zamijene metalni drvenim krevetima i da se spužve zamijene madracima. Bilo bi značajno da se u prostorijama ove ustanove obezbijedi pravo na privatnost prigodom korištenja toaleta⁶⁹.

Higijenu prostorija u kojima borave maloljetnici i službene osobe održavaju maloljetnici uz kontrolu i usmjeravanje od strane službenih osoba. Kada su u pitanju prostorni resursi, Ombudsmani i dalje insistiraju da se metalni kreveti zamijene drvenim, te da se umjesto spužvi nabave madraci⁷⁰. Kao i prigodom izrade ranijih izvješća, Ombudsmani ponovno konstatiraju da nije primjereno da se u ustanovi ovog tipa na prozorima nalaze rešetke i da je objekat ograđen bodljikavom žicom. Ombudsmani koriste prigodu da ukažu da bi bilo korisno da se objekat vizualno odvoji od ostatka Kazneno-popravnog zavoda visokom živom ogradom na isti način kako je objekat odvojen od magistralnog puta Banja Luka – Prijedor. Kako bi se doprinijelo što ugodnijem boravku, Ombudsmani sugeriraju ustanovi da se prostorije okreće i da se vodi računa o izboru boja, kako bi se prostor uljepšao i učinio što prijatnijim.

Za organiziranje i kvalitetu prehrane zadužena je organizaciona jedinica Kazneno-popravnog zavoda. Prema podacima dostavljenim putem upitnika, službe socijalne zaštite održavaju vezu između maloljetnika, njegove obitelji i ustanove. Također, rade sa maloljetnikom tijekom pripreme za otpust. Suci i tužitelji obilaze maloljetnike najmanje dva puta godišnje, ali ne svi suci i tužitelji. Maloljetnici imaju mogućnost posjeta najmanje jednom tjedno od strane roditelja i ostalih srodnika, te dva puta mjesečno od strane drugih osoba. Maloljetnici imaju pravo na

---

⁶⁶ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je ispunjen 12.08.2021. godine

⁶⁷ 28.09.2021. godine

⁶⁸ Nakon zemljotresa sa epicentrom u Petrinji, prosinca 2020. godine

⁶⁹ Obilaskom ustanove uočeno da se u jednom toaletu nalaze dvije wc šolje, sa napomenom da postoji zid između, ali taj zid ne ide od poda do plafona, već je otprilike na polovini, bez prednje barijere pa se ulaskom u toalet direktno gleda u maloljetnika koji obavlja nuždu u tom momentu;

⁷⁰ Na ove činjenice je ukazano i ranije

godišnji odmor, imaju pravo na neograničen prijem paketa, te imaju mogućnost na telefonski razgovor najmanje dva puta tjedno. Imaju pristup knjižnici, televiziji i radiju, dok nemaju pristup internetu. Maloljetnici su sa završenom srednjom školom ili je trenutno pohađaju. Medicinski pregled se obavlja u roku od 24 sata od prijema, te imaju jedanput godišnje sistematski pregled u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi. Dobiveni nalaz se dostavlja sucu za maloljetnike, tužitelju za maloljetnike, roditeljima i službi socijalne zaštite. Dva puta godišnje se sastavlja izvješće o psihičkom zdravlju maloljetnika, te se to izvješće dostavlja sucu i tužitelju za maloljetnike, roditeljima i službi socijalne zaštite. Privatnost maloljetnika se poštuje na način da osobne stvari mogu da drže na depozitu Ustanove i time zaštite svoju imovinu i osobne stvari. Prema navodima iz upitnika, pandemija izazvana coronavirusom je utjecala na ostvarivanje prava maloljetnika na način da su u jednom razdoblju imali ograničenje prijema paketa i posjeta. Također, određeno vrijeme nisu mogli primiti posjete članova obitelji. Pakete su mogli primiti, ali su isti bili odlagani u posebne prostorije na 24 sata prije nego bi bili uručeni maloljetniku. Određeno vremensko razdoblje imali su zabranu korištenja vandomskih pogodnosti. Poboľšanjem epidemiološke situacije, ova prava su se postupno omogućavala. Maloljetnicima su tijekom trajanja pandemije obezbijedena sredstva zaštite, kao što su dezinfekcijska sredstva, maske i rukavice.

Maloljetnici imaju pravo na prigovor, ali istih nije bilo u 2019. i 2020. godini.

Razgovor sa djecom

Za vrijeme posjeta, mjeru upućivanja u vaspitno-popravni dom izdržavala su četiri maloljetnika – šesnaestogodišnjak, dva sedamnaestogodišnjaka i osamnestogodišnjak, koji su dobrovoljno pristali da učestvuju u razgovoru. Znaју u kakvoj ustanovi se nalaze i iz kojeg razloga i upoznati su sa pravima i obvezama, a dostupni su im pozitivni propisi (Zakon o zaštiti i postupanju maloljetnika u krivičnom postupku Republike Srpske) i Pravilnik o kućnom redu. Iz razgovora sa maloljetnicima zaključeno je da imaju pozitivan stav o odnosu ovlašćenih službenih osoba, te predstavnika službe tretmana i obezbjeđenja. Uspostavljen je sustav nagrađivanja, maloljetnici se kategoriraju u grupe A, B i C, te s tim sukladno ostvaruju pravo na pogodnosti. Naveli su da imaju na raspolaganju u krugu ustanove sportski teren za nogomet i košarku, sto za stolni tenis, viseću kuglanu. U ljetnjem razdoblju montiraju bazen, ali su iz uprave istakli da ga ne koriste mnogo. Na raspolaganju imaju knjige iz knjižnice, društvene igre, te dnevni tisak, a imali su pritužbu na starost igrica i opreme za Play station. Ombudsmani pozivaju ustanovu da obezbijede dovoljan broj igrica i da pri odabiru igrica obezbijede participaciju maloljetnika.

Objekat u kojem su smješteni maloljetnici okružen je zelenim površinama, vidno održanim cvijećem i sve je uredno pokošeno i maloljetnici potvrđuju da sve sami održavaju na dobrovoljnoj osnovi. Bilo je pritužbi na ishranu kojom su djelomice zadovoljni. Smatraју da bi se trebalo voditi računa o tome da neke stvari ne vole da jedu, te da im se ponudi alternativa taj dan. Također, požalili su se na izbor proizvoda u kantini koja se nalazi u Kazneno- popravnom zavodu, kao i na cijene. Maloljetnici su istakli da ih vaspitači ne dočekaju prigodom prijema u ustanovu, ukoliko stignu u ustanovu poslije 15 časova, i u tom slučaju dočekuju ih samo vodnici. U razgovoru sa maloljetnicima uočeno je da nemaju točno određeno vrijeme koje bi se odnosilo na rad sa stručnim osobljem, nego da se tretman odvija u periodu do ručka na način da se razgovori odvijaju spontano, te da bilo kakava vrsta rada nije obvezna. Maloljetnici potenciraju

da imaju kulinarsku sekciju. Vole da kose travu i održavaju cvijeće. Imaju jasno određen raspored redarstva, postavljen na vidnom mjestu, te tu obvezu obavljaju u razdoblju od 21h do odlaska na spavanje u 22h. Prema riječima maloljetnika, nemaju točno određene obvezne aktivnosti.

Ombudsmeni smatraju potrebnim organiziranje informatičkog osposobljavanja, učenja osnova stranog jezika, kao i stručnog osposobljavanja.

Maloljetnici, koji su zatečeni u Vaspitno-popravnom domu a nemaju srednje obrazovanje, upisani su u srednju školu, te se školuju za pekare. Maloljetnicima je omogućen telefonski kontakt sa obitelji sa govornice koja je smještena na vanjskom dijelu objekta. Također, članovi obitelji imaju mogućnost dolazaka u posjet, koji se odvijaju prema navodima maloljetnika gdje god se nađe slobodna prostorija. Iz razgovora sa maloljetnicima proizilazi da su zadovoljni primarnom zdravstvenom zaštitom koja im je na raspolaganju 24h u okviru medicinske službe Kazнено-popravnog zavoda Banja Luka. Specijalističke usluge se pružaju u Univerzitetsko-kliničnom centru Banja Luka.

Nije bilo pritužbi na obezbjeđivanje sredstava za higijenu, garderobu i obuću. Navode da isto sami obezbjeđuju, ali ukoliko netko nema mogućnost, sve može dobiti u Vaspitno-popravnom domu.

Maloljetnici navode da nemaju potrebu za obavljenjam vjerskih obreda, te su mišljenja da isto žele, bilo bi im omogućeno.

Prigodom razgovora konstatirano je da maloljetnici imaju nesmetanu komunikaciju sa obitelji, te su istakli da ukoliko netko nema novac za telefonsku govornicu, poziv može obaviti iz kancelarije stručnog osoblja.

Generalna ocjena je da su maloljetnici zadovoljni boravkom u ustanovi i vaspitačima koji su svakodnevno uključeni u rad sa djecom. Kako bi se ostvarila svrha tretmana i u poptunosti i ispunila zakonska obveza nadležnih i pri tome obezbijedilo pravo na obrazovanje, neophodno je izdvojiti posebno vrijeme tijekom dana za učenje sa ciljem izgradnje ličnosti djeteta, a ne samo da se formalno obezbijedi diploma i zvanje. Pored toga, bilo bi dobro da se djeca uključe u većoj mjeri u pripremu obroka (npr. doručka) i da svakodnevno imaju jasne strukturane aktivnosti kao što su informatička sekcija sa ciljem opismenjavanja, učenje stranih jezika i radno osposobljavanje.

Razgovor sa administrativno-tehničkim osobljem

Prigodom posjeta obavljen je razgovor sa predstavnicima Službe obezbjeđenja⁷¹ koji su istakli da ovu službu u najvećoj mjeri čine zaposleni koji su pred odlazak u mirovinu. Praksa u Kazнено-popravnom zavodu u Banjoj Luci je da posljednjih nekoliko godina prije umirovljenja ove pripadnike raspoređuju u Vaspitno-popravni dom, što je po njihovom mišljenju dobro, jer ti pripadnici obično imaju veliko radno iskustvo, u značajnoj mjeri su komunikativniji i sklapaju bolje odnose sa maloljetnicima (skloniji su da više razgovaraju, imaju određene vještine

---

⁷¹ rukovoditeljem Službe obezbjeđenja Krnojevac Bogdanom i Topić Dariom, policajcom prve klase

pedagogije, nisu impulsivni, strpljiviji su, itd.), a sve navedeno doprinosi stvaranju bolje atmosfere u ustanovi. Posebno je naglašeno da svi pripadnici Službe obezbjeđenja koji rade sa maloljetnicima imaju certifikat.

Smatraju da bi bilo idealno kad bi Vaspitno-popravni dom za maloljetnike bio izdvojen iz kruga Kazneno-popravnog zavoda Banja Luka, možda bi bilo tehničkih problema oko funkcioniranja (vezano za ishranu, medicinski dio), ali to bi se uz dobru organizaciju moglo prevazići. Nastoje njegovati dobre odnose i obezbijediti uvjete da se djeca međusobno poštuju i uvažavaju. Predstavljaju malu zajednicu, pa je zbog toga uz malo truda lakše napraviti zdrav ambijent. Točno definirane obveze olakšavaju funkcioniranje u ustanovi, a osnovi zadatak zaposlenih je da pokušaju između maloljetnika stvarati što sličnije pojedince, po obvezama, i na taj način eliminirati mogućnost nastajanja razdora među njima. Smatraju da je ključno u procesu resocijalizacije djece osposobiti ih za konkretna zanimanja (vodoinstalater, keramičar, električar, itd.), te da ustanova treba imati instruktore koji bi vladali sa više zanimanja. Predstavnik Službe obezbjeđenja ostaje sam od 19 časova radnim danom, subotom nakon 15 časova, a nedjeljom je sam. Smatraju da društvo kasno šalje maloljetnike u VP dom, da prekasno dolaze, a najčešće izlaze nakon godinu i po dana što dokazuje da je društvo u velikoj mjeri pretolerantno. Kako su u razgovoru istakli *„Rad sa maloljetnikom i pomaganje u nekim stvarima koje ne znaju znatno kvalitetnije podiže autoritet prema njemu nego bilo kakvom presijom“... Društvo kasni sa reakcijama u početnom periodu a nema reakcije u posptpenalnom periodu. Policija vjerovatno skuplja dva, tri djela pa tek onda procesuiru, nerealan je broj osuđenih lica a sve je više maloljetničke delinkvencije i vršnjačkog nasilja, čemu smo svi svjedoci.*“ Prema navodima iz razgovora u samoj ustanovi nema pretjerane opasnosti, nije bilo slučajeva agresije, sustav je dobro ustrojen a donesena pravila se poštuju. Stalna prisutnost predstavnika službe obezbjeđenja smanjuje tenzije među maloljetnicima i zato je bitno da se oni kreću među njima i komuniciraju. Zaposleni imaju redovite obuke, izuzetno su fizički osposobljeni (snaga, uporaba fizičke sile), mogu koristiti salu ustanove za fizičke aktivnosti, ali smatraju da bi trebalo obezbijediti što više edukacije izvan ustanove. U vrijeme pandemije dobro su bili organizirani, ukupno su bila dva maloljetnika u prošloj godini pozitivna, međutim to se dobro završilo jer su oni privremeno izolirani, tako da se zaraza nije proširila. Prednosti rada u ustanovi, dobar broj zaposlenih u odnosu na broj maloljetnika, veliki odvojeni prostor za maloljetnike, pa se kvalitetno može organizirati radni proces, tretmanske službe, a posebno jer je lakše raditi nego za punoljetnom osobom. Nedostatak je dodatni radni angažman a i ustanova se nalazi u bliskoj okolini zatvorenika.

Razgovor sa stručnim osobljem

Kadrovska struktura stručnog tima sastoji se od rukovoditelja odjeljenja, psihologa koji radi u Prijemnom odjeljenju, kao i socijalnog radnika po potrebi, dok sa maloljetnicima nakon Prijemnog odjeljenja radi specijalni pedagog, odgajatelj/vaspitač (diplomirani psiholog), te referent za sportske aktivnosti. Tijekom razgovora preovladavalo je, generalno, zadovoljstvo osoblja kada je u pitanju opći dojam ustanove i naglasili su da su generalno zadovoljni uvjetima, da se radi o maloj ustanovi, stambenoj jedinici koja ima kapacitet da realizira dobre rezultate, s obzirom na mali broj djece i uvjete sa kojima raspolažu. Iako priznaju da se tehnički uvjeti mogu uvijek dodatno poboljšati (u smislu tehničke opremljenosti), smatraju da su ipak najbitnije usluge koje oni pružaju, te da je kadar s kojim ustanova raspolaže dovoljan da pokrije broj maloljetnika

koji borave u ustanovi. Ustanova raspolaže sa vanjskom izolacijom, grijanjem, a stolarija je nedavno zamijenjena.

Prema navodima stručnog osoblja, u ovoj ustanovi se izriču mjere od šest mjeseci do četiri godine, ali se maloljetnici uglavnom otpuštaju nakon provedene jedne godine, što, prema njima, predstavlja uspješan pokazatelj djelotvornosti samih tretmana. Atmosfera u ustanovi opisana je kao kućna, obiteljska, a ne nešto institucionalno i strogo, te smatraju da su korisnici jako zadovoljni, da redovito koriste sve pogodnosti boravka u ustanovi, kao i da su se zaposlenici zblížili sa korisnicima.

Prema navodima stručnog osoblja, problem nastaje kada se maloljetnici nakon izvršene mjere ponovo vraćaju u uvjete pod kojim su i počinili djela, gube dom koji su imali u ustanovi i dolaze u situaciju da ih nitko ponovo ne prihvata.

Maloljetnicima u ustanovi isplanirane su aktivnosti rada i uključuju se u rad kao što je šišanje trave, podrezivanje voća, sadnja cvijeća, održavanje i dezinfekcija prostorija, međutim stručno osoblje je naglasilo da se većina aktivnosti provodi spontano, te se kreira po dolasku osoblja na posao. Kada je npr. oblačno i kišovito vrijeme, onda nije moguće provesti vanjske aktivnosti koje su bile predviđene za taj dan. Raspored predviđa jutarnju šetnju od 8 do 9, te se nakon toga dogovaraju naredni koraci, aktivnosti i tko je zadužen za izvršavanje istih. Maloljetnicima je na raspolaganju knjižnica unutar Vaspitno-popravnog doma, a ukoliko postoji potreba za dodatnom literaturom, ista se dostavlja iz zavodske knjižnice. Iako maloljetnicima nije dostupan internet, prema navodima osoblja, korisnicima se prikazuju edukativne emisije, putopisne, kao i serije i filmovi, a čitaju se i novinski članci. Osoblje naglašava da su upravo ove aktivnosti teme koje se koriste za diskusije. Također, stručno osoblje navodi da se maloljetnici povremeno izvide u grad, posjećuju bioskope, pozorište, muzeje, sajmove, slastičarne, obilježavaju se rođendani i drugi praznici. Ovo su ujedno vidovi nagrađivanja koji se pružaju maloljetnicima. Prema navodima stručnog osoblja, maloljetnici se tijekom boravka vode u posjet obiteljima, a to ujedno predstavlja prvi odlazak kada se maloljetnik uvede u korištenje pogodnosti. Nadalje, iako ustanova po prijemu maloljetnika dobije socijalnu anamnezu koju dostavlja centar socijalnog rada, stručno osoblje obilazi obitelj na terenu, gdje se vrši procjena i evidentiraju resursi te bitelji, te utvrđuje da li se nešto promijenilo u međuvremenu. Maloljetnici imaju pravo na izlazak u grad na pet sati, te na osam sati sa obitelji, ali izlazak na pet sati samostalno koriste jedino oni koji su nastanjeni u Banjoj Luci. Također, korisnici imaju vikend, dva dana, i godišnji odmor ili školski raspust ovisno o tome da li pohađaju školu. Dnevni odmor je od 14 do 16 sati svaki dan. Također, prigodom posjeta obitelji, ukoliko je maloljetnik bio zaposlen i ako je imao nekog poslodavca i s njim se obavlja razgovor o mogućnosti ponovnog angažiraja maloljetnika nakon izlaska iz ustanove, a o svemu se upoznaje i nadležni centar socijalnog rada. Ukoliko osoblje smatra da neki član šire obitelji maloljetniku može da pruži potporu i pomoć, kontaktira se taj član. To može biti kum, komšija, neki član dalje obitelji koji se smatra pozitivnom ličnošću i netko tko bi mogao biti pružiti pomoć i tijekom korištenja pogodnosti i nakon izlaska. Prigodom razgovora naveden je primjer tetke koja živi u inostranstvu i s kojom se dogovara oko prihvata maloljetnika nakon izlaska iz ustanove. Maloljetnicima se također pomaže prigodom izrade dokumenata.

Kada je u pitanju obrazovanje, osoblje navodi da su tri od četiri maloljetnika uključena u srednje obrazovanje (jedan koji završava, jedan koji je tek upisan i jedan koji je završio osnovnu školu po specijalnom programu i trenutno pohađa JU Centar "Zaštiti me" Banja Luka), no da izbor zanimanja nije dat njima na raspolaganje, već se preporučuju zanimanja kao što je pekar, kuhar, konobar, s obzirom na to da se praksa može vršiti unutar Zavoda. Maloljetnici na praksu idu 2 do 3 puta tjedno, praksa se obavlja u zavodskom restoranu, a za isto se dobiva i skromna materijalna nadoknada od 20 KM. Posebna suradnja uspostavljena je sa JU Poljoprivredna škola Banja Luka.

U razgovoru se ističe i korisnik koji pohađa nastavu u JU Centar "Zaštiti me" Banja Luka, gdje ide jednom tjedno i boravi 2 do 3 časa i ima istruktivnu nastavu. Dječak postiže odlične rezultate, najbolji je u toj grupi i često profesori hvale njegov uspjeh. Prema navodima isti je ozbiljno shvatio školu, redovito se priprema za sljedeći tjedan i obrađuje gradivo.

Posebno se navodi problem što maloljetnici u svom životu nisu imali adekvatan nadzor, bili su samostalni, prepušteni sebi, te je primijetno da čim im se pruži određena pozornost, oni to prihvataju, trude se, vole da pokažu da nešto znaju i da za to budu pohvaljeni.

Ombudsmeni smatraju da je potrebno uspostaviti suradnju i sa drugim školama kako bi se maloljetnicima pružila mogućnost izbora zanimanja shodno njihovim željama, koliko je to moguće.

Što se tiče funkcioniranja pravosudnog sustava, stručno osoblje navodi da su jako rijetki posjeti sudaca i tužitelja za maloljetnika, koji imaju obvezu da posjete maloljetnike, pa čak i predstavnika centara za socijalni rad. Naglašavaju i da se princip žurnosti u radu suda također ne primjenjuje i navode primjer kada maloljetnik, koji izvrši krivično djelo, bude upućen na izvršenje mjere u Vaspitno/odgojno-popravni dom tek nakon godinu ili dvije godine nakon učinjenog djela, iako on u tom razdoblju nije izvršio niti jedno krivično djelo i opravdano se postavlja pitanje smisla izvršenja mjere. Osoblje također navodi da ova ustanova ima kapacitete kako kadrovske, tako i prostorne da primi veći broj maloljetnika nego što je to sad slučaj, te smatraju da poseban apel treba biti upućen pravosudnim tijelima/organima da upućuju djecu. Ombudsmeni smatraju da su neophodne dodatne edukacije sudaca u svezi sa korištenjem svih zakonskih mogućnosti i ispunjavanja zakonskih obveza.

Nadalje, stručno osoblje smatra da sudovi generalno uvažavaju njihova stručna mišljenja i često postupaju po njihovim prijedlozima, a postoje i situacije kada sud na prijedlog ustanove zakaže vrstu kontrolnog ročišta, te obustavi mjeru. Međutim, osoblje smatra da se suradnja i komunikacija sudova i ustanove uglavnom ostvaruje na njihovo insistiranje. Ustanova sudovima, tužiteljstvima i centrima socijalnog rada šalje izvješća svaka dva mjeseca, te ih upoznaju sa stanjem maloljetnika koji je na izdržavanju mjere.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine ukazuju na potrebu povećane suradnje pravosudnih institucija sa ustanovama za izvršenje zavodskih mjera upućivanja u vaspitno/odgojno-popravni dom.

Kada je u pitanju utjecaj pandemije virusa COVID-19 stručno osoblje navodi da su u ustanovi bila registrirana tri slučaja, od kojih su dva maloljetnici, koji su izdvojeni od ostalih, na drugi kat

ustanove koji se koristio kao vrsta izolatorija. Jedan maloljetnik, je, uz njegovu suglasnost i konsultacije sa obitelji, cijepljen prvom dozom cjepiva. Pojava pandemije je utjecala na ostvarivanja prava maloljetnika u smislu da su bili zabranjeni posjeti, da su paketi odlagani 24 sata u jednoj prostoriji, nakon čega bi im bili uručeni, da je bio sužen repertoar stvari koje je obitelj mogla poslati, bili su obustavljeni posjeti obitelji, međutim ovo nije značajno utjecalo na njihovo psihološko stanje, te nije došlo do eskalacije nezadovoljstva među korisnicima. Stručno osoblje je u razgovoru istaklo da su djeca nastalu situaciju i posljedice povezane s tim shvatili ozbiljno, te da nije bilo problema čak i u slučaju kada je jedan od korisnika bio uskraćen, prvi put, koristiti jednu od pogodnosti (posjet obitelji za vrijeme vikenda). Iako su posjeti bili ograničeni, odluke su se mijenjale ovisno od naredbi Kriznog stožera/štaba, no maloljetnicima je bio omogućen redovit kontakt sa obiteljima. U ustanovi se nalazi telefonska govornica, koja se može koristiti svaki dan u dva termina (11-12 i 17-18), a maloljetnicima je na raspolaganju sedam brojeva koji su upisani (brojevi obitelji koji su provjereni). Ukoliko maloljetnik nema sredstava na računu, (nema uplate od strane obitelji) na tjednoj razini im se obezbijedi telefonski poziv sa službenog telefona u prisustvu osoblja. U razgovoru je istaknuto da i u slučajevima kada obitelj nazove u večernjim satima, kolege ih spoje.

Maloljetnicima je tijekom boravka u ustanovi omogućena primarna zdravstvena zaštita, a u ustanovi je zaposlen zavodski liječnik, te medicinski tehničari koji su prisutni 12 sati, a sve ostale medicinske usluge koje ne može pružiti njihov liječnik, obavljaju se u bolnici. Također, maloljetnicima je osiguran i sistematski pregled.

Stručno osoblje navodi da je sigurnosna situacija u ustanovi zadovoljavajuća, da kroz dulje vremensko razdoblje nije bilo pokušaja bjekstva, niti slučajeva samopovređivanja ili napada na službenu osobu, što samo po sebi govori o tome da su korisnici zadovoljni, te da se u ustanovi pružaju adekvatne usluge i tretmani. Procjena maloljetnika vrši se po njegovom dolasku, u prvom razdoblju njegovog boravka u ustanovi, na osnovu čega se i odlučuje o pogodnostima. Cilj je da maloljetnik usvoji obrasce ponašanja i kulture, kao što je kako da se ophodi prema osoblju kad ih sretne. Među problemima, koje stručno osoblje navodi, je postojanje Odjeljenja Vaspitno-popravnog doma u krugu Zavoda, te potreba za njegovom izmještanje. Također, navodi se i problem izvođenja prakse u prisustvu punoljetnih osuđenika (iako se radi o osuđenicima koji su osuđeni za krivično djelo npr. sigurnost u saobraćaju), te postojanje žice koja okružuje Odjeljenje vaspitno-popravnog doma, iako nije bilo pokušaja bjekstva. Nadalje, stručno osoblje navodi i problem nedostatka ustanove koja prethodi odgojno/vaspitno-popravnog domu, smatrajući da je ovo najteža i ujedno jedina vaspitna mjera, te da ne postoje ustanove kao što su vaspitne ustanove, odgojni centri, disciplinski centri, koje bi bile „stepenica“ i gdje bi maloljetnici vidjeli kako je u zatvorenom sustavu, što bi ih u konačnici moglo i odvratiti od činjenja krivičnih djela.

Odnos i komunikacija između maloljetnika i stručnog osoblja je istaknuta kao generalno dobra, uredna i prijateljska. Stručni pedagog navodi i primjere maloljetnika koji ga kontaktiraju i nekoliko godina nakon što napuste ustanovu, čestitaju praznike ili pozdrave preko određene osobe. Korisnici članove stručnog osoblja persiraju i oslovljavaju kao vaspitač/vaspitačica, a iz razgovora se zaključuje da se osoblje, nakon izlaska maloljetnika iz ustanove, raspituju o njegovom stanju kod službenika centara socijalnog rada.

Kada je u pitanju stručni tim, iz razgovora proizilazi da postoji dovoljan broj osoblja, te da nema potrebe za dodatnim kadrom. Međutim, ističu da postoji potreba za stručnim usavršavanjem i edukacijama, te da su nerijetko uposlenici primorani sami financirati određene edukacije za koje smatraju da postoji potreba.

Kada je u pitanju profil korisnika koji dolaze na izdržavanje mjere, u razgovoru je navedeno da se u najvećem broju slučajeva radi o maloljetnicima koji su izvršili krivična djela protiv imovine, a u manjoj mjeri krivična djela ubistva, pokušaja ubistva i silovanja.

Na pitanje da li maloljetnici učestvuju u izradi planova, kao što su godišnji planovi, planiranje novih usluga, osoblje navodi da iako se korisnici općenito uvijek pitaju koje su njihove želje ili interesovanja, prigodom sačinjavanja takvih planova oni direktno ne učestvuju.

Stručno osoblje navodi da se sa maloljetnicima uglavnom radi individualno, obavljaju se razgovori vezano za određenu problematiku, postoje tematske radionice, radionice iz opće kulture koje svakodnevno upražnjavaju. Od metoda koji se primjenjuju u radu navode metod uvjeravanja, usmjeravanja, podsticanja, represivne metode, kažnjavanja i nagrađivanja. Stručni pedagog navodi da su kažnjavanja jako rijetka, uglavnom ukoliko dođe do nekih ekscesa, do fizičkih sukoba, a radi se o opomeni, ukoru ili zabranama. Najveću pomoć pruža matična grupa koja je tu, te kada dođe novi korisnik, oni koji su tu već stalni, uče nove kako treba da se ponašaju. Za teže i učestalo kršenje lakših povreda oduzimaju se pogodnosti u trajanju od minimum 30 dana.

Tijekom boravka maloljetnika sačinjava se Program postupanja, a koji sadrži osnovne podatke kao što su vaspitna grupa, specifične potrebe i potencijal maloljetnika, održavanje i unaprjeđenje obiteljskih odnosa, obrazovanje i stručno osposobljavanje, radno osposobljavanje, angažiranje, kvalifikaciona grupa, tjelesno/fizičko i mentalno zdravlje, organiziranje vremena, intenzitet i oblik vaspitnog rada, priprema i otpust i socijalna reintegracija, mišljenje stručnog tima prijemnog odjeljenja, adaptacija maloljetnika u prijemnom odjeljenju, kontakti tijekom boravka u prijemnom odjeljenju, psihološka razmatranja o ispitaniku, a zaključak potpisuje diplomirani psiholog. Individualni planovi sačinjavaju se za svako dijete ponaosob. Individualni program tretmana za maloljetnika, čiji prijedlog sačinjava i potpisuje vaspitač/odgajatelj sadrži podatke kao što su osobnost/ličnost maloljetnika, obiteljske prilike, školovanje, korištenje slobodnog vremena, posjeti, stavovi i navike, evidencija rada – dnevna dešavanje (uvidom u personalne dosije korisnika evidentno je da postoji više detaljno sačinjenih evidencija rada). Maloljetnik je uključen i suglasan sa sadržajem, a na kraju ga i potpisuje. Iz razgovora proizilazi da odgajatelj/vaspitač obavlja razgovor sa maloljetnikom na kraju, a kako bi analizirali koji su tretmanski ciljevi ispunjeni, te na čemu će još raditi. Roditelji se uključuju već od prvog razgovora, te im se saopštava plan rada sa djetetom i koja je njihova uloga, izvješćuju se i kontaktiraju, ali im se ne dostavlja plan. Roditelji se samo pismenim putem obavještavaju o psihičkom i zdravstvenom stanju svakih šest mjeseci.

Osoblje je u razgovoru također istaklo da se maloljetnik od samog prijema u ustanovu priprema za prekid, te smatraju da je cijeli njegov boravak u ustanovi priprema za izlazak i konačni cilj. S tim u svezi, osoblje navodi da iz tog razloga pokušavaju da maloljetnik što više vremena provodi van ustanove, u gradu, te se zbog toga provode razne aktivnosti, kontinuiran rad sa obitelji i

priprema obitelji od početka tretmana. Rad u ustanovi organiziran je na način da su radnim danom odgajatelji prisutni od 7 do 19, a ostatak pripadnici službe obezbjeđenja. Vikendom postoji dežurni vaspitač koji subotom dežura od 7 do 15, a nedjeljom je dostupan putem telefona, kao i po potrebi. Osoblje navodi da je i ranije postojala praksa dežure nedjeljom, ali je to ukinuto zbog malog broja korisnika, međutim da nisu rijetke situacije kada se osoblje vikendom raspituje o statusu maloljetnika, posebno onih koji koriste pogodnosti (npr. provjera da li se vratio u ustanovu).

Kako je to ranije u Metodologiji istraživanja već navedeno, prije finaliziranja konačnog izvješća, a na osnovu ranije postignutih dogovora, radna verzija izvješća je dostavljena svim ustanovama na komentar. Kazneno-popravni zavod Banjaluka dostavio je svoje komentare i primjedbe, odnosno *Odgovor na Specijalni izvještaj o analizi stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u BIH.*⁷²

Preporuke Ombudsmana

Ombudsmani Bosne i Hercegovine preporučuju Ministarstvu pravde Republike Srpske i Kazneno- popravnom zavodu da:

- poduzmu odgovarajuće aktivnosti sa ciljem izmještanja Odjeljenja Vaspitno-popravnog doma iz kruga Kazneno-popravnog zavoda Banja Luka,

Rok za realiziranje preporuke: jedna godina;

- da se ukoliko do izmještanja ustanove ne dođe, postojeći dnevni boravci uredi za ugodan boravak djece, promijeni dotrajali namještaj (kuhinje, stolovi, stolice), zamijene metalni drvenim krevetima, da se spužve zamijene madracima i da se wc uredi tako da se omogući puna privatnost prigodom korištenja;

- da se doprinese kvaliteti obrazovanja maloljetnika tijekom boravka u ustanovi na način da se jasno odredi vrijeme za učenje i da se uspostavi suradnja sa drugim školama kako bi se

---

⁷² “U skladu sa vašim Specijalnim izvještajem o analizi stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u BIH želimo da ukažemo na neke činjenice. Naše želje i intencije su da se Odjeljenje Vaspitno-popravnog doma izdvoji iz kruga Kazneno-popravnog doma Banjaluka. Da bismo zadovoljili sve vaše primjedbe i preporuka sa kojima se u potpunosti slažemo potrebno je da se Odjeljenje Vaspitno-popravni dom izmjesti na novu lokaciju gdje bi se izgradili objekti po standardima za navedenu populaciju. Ovom prilikom vas pozivamo da nam pružite podršku i pomoć u pronalaženju donatora koji bi nam pomogli u rješavanju ove problematike. Svjesni smo da sadašnja lokacija i objekti nisu namjenjeni za instituciju ovakvog tipa, ali nastojimo da kontinuiranim ulaganjem poboljšamo uslove života maloljetnika koji borave na izvršenju vaspitne mjere, te prevaziđemo nedostatke koje ste naveli u vašem izvještaju. Slažemo se da je neki namještaj dotrajavao, te da ga je neophodno zamijeniti novim, kao i da je neophodno obezbijediti pravo na privatnost prilikom korištenja toaleta. Što se tiče vašeg zapažanja i preporuka po pitanju obrazovanja maloljetnika tokom proteklih godina imali smo mnogo problema vezano za zakonsku regulativu što je i vama poznato. Danas smo prezadovoljni da naši maloljetnici mogu završiti uopšte srednjoškolsko obrazovanje. Nekim srednjim školama smo se obraćali, ali nismo naišli na razumjevanje, jer provođenje vanrednog procesa obrazovanja je otežano pogotovo kada je u pitanju manji broj učenika ili čak jedno lice. Iz razloga nerazumjevanja od strane pojedinih škola, finansijske neodrživosti i nemogućnosti izvođenja teorijske i praktične nastave za pojedina zanimanja nemoguće je očekivati da maloljetnici biraju zanimanja na osnovu svojih afiniteta i želja.”

maloljetnicima pružila mogućnost izbora zanimanja, shodno njihovim željama, koliko je to god moguće,

Rok za realiziranje preporuke: odmah.

Ombudsmeni preporučuju Odjeljenju Vaspitno-popravnog doma da:

- osiguraju što jasniju strukturu dnevnog rasporeda aktivnosti na način da tretmanske aktivnosti – radionice i sekcije - budu obvezne i što će podrazumijevati i učenje stranih jezika, osposobljavanje za rad na računaru i korištenja osnovnih programa, korištenje foto-aparata (organiziranje tečaja fotografije) i slično,

Rok za realiziranje preporuke: odmah;

- maloljetnicima omogućiti u što većoj mjeri da sami sebi pripremaju obroke, posebno doručak i/ili večeru,

Rok za realiziranje preporuke: odmah.

4.3.Ustanova za izvršenje zavodske odgojne/vaspitne mjere upućivanja u odgojnu/vaspitu ustanovu

Javna ustanova Zavod za vaspitanje muške djece i omladine

Zavod za vaspitanje muške djece i omladine Sarajevo je ustanova otvorenog tipa, koja je definirana kao javna ustanova socijalne zaštite u vlasništvu Federacije Bosne i Hercegovine, shodno Zakonu o preuzimanju prava i obveza osnivača nad ustanovama socijalne zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine. Organizacionu strukturu Zavoda za vaspitanje muške djece i omladine Sarajevo čine direktor, Služba za pravne i opće poslove, Služba za tretman korisnika usluga i Služba finansijsko- materijalnih poslova. Prema podacima ustanove⁷³, u Zavodu je zaposleno 12 uposlenika koji čine stručno osoblje, 7 zaposlenika koji čine administrativno osoblje i sedam članova tehničkog osoblja.

Kada je u pitanju struktura korisnika po uzrastu⁷⁴, trenutno je u ustanovi smješteno ukupno 16 korisnika usluga, od čega tri korisnika od 12 godina, jedan korisnik od 14 godina, jedan korisnik od 16 godina, sedam korisnika od 17 godina, tri korisnika od 18 godina i jedan korisnik od 19 godina. Po pitanju strukture korisnika po krivičnim djelima radi se o krivičnim djelima ubistva - jedan korisnik, ubistvo u pokušaju - jedan korisnik, produženo krivično djelo krađa - jedan korisnik, produženo krivično djelo teška krađa - jedan korisnik, krivično djelo razbojništvo - jedan korisnik i produženo krivično djelo razbojništvo - jedan korisnik. Profil djece trenutno smještene u ustanovi su djeca upućena od strane centara socijalnog rada - odgojno zanemarena i zapuštena djeca i od strane sudova - odgojno zanemarena djeca i zapuštena djeca počinitelji krivičnih djela, a u posljednje vrijeme nije bilo promjene trendova u odnosu na ranije stanje.

⁷³ Podaci dobiveni pomoću upitnika od 13.08.2021. godine. Upitnik ispunila Lejla Medović Milić, šef Službe za tretman korisnika

⁷⁴ Prema podacima iz upitnika od 13.08.2021. godine. Tijekom posjeta Zavodu dana 21.09.2021. godine u razgovoru sa šeficom Službe za tretman korisnika istaknuto je da trenutno u ustanovi boravi 15 korisnika – 3 korisnika od 13 godina, jedan od 15 godina, dva od 16 godina, pet od 17 godina, dva od 18 godina i dva od 19 godina (11 korisnika upućeno je od strane suda, a 4 korisnika od strane centara socijalnog rada).

Prigodom posjeta uočeno je da ustanova raspolaže sa velikim prostornim resursima, prevelikim, imajući u vidu broj korisnika u ustanovi, a veći dio namještaja je isuviše dotrajaao. Također, Odjel za maloljetnice je u potpunosti obnovljen, međutim nije u funkciji i neminovno je da će u narednom periodu bit izložen propadanju usljed neiskorištenosti. U trenutku posjeta na ovom odjelu nije bilo niti jedne maloljetnice, a Ombudsmani napominju da trenutno nema ni zakonske mogućnosti da se maloljetnice upućuju u ovu ustanovu. Naime, istaknuto je da je formiran Odjel za boravak maloljetnica koje u zavod mogu upućivati centar za socijalni rad i sud, kapaciteta 25 mjesta. Međutim, kako u ustanovi ističu i dalje je prisutan problem upućivanja maloljetnica od strane centara za socijalni rad zbog naziva ustanove koji je upisan u sudski registar (Javna ustanova Zavod za vaspitanje muške djece i omladine). Ovaj problem nije riješen od 2018. godine i Ombudsmani ponovno ukazuju na ovaj problem i potrebu usklađivanja djelatnosti zavoda sa nazivom ustanove upisanim u sudski registar.

U ustanovi i dalje postoji soba – prostorija za pojačani nadzor, a evidenciju u svezi sa pojačanim nadzorom vodi socijalni radnik. Ranije preporuke za uklanjanje rešetaka na prozorima i vratima Zavoda i stavljanje apsolutno van uporabe prostorije za pojačan nadzor, nisu ispoštovane.

Ustanova je prostorne resurse, kao što su uvjeti smještaja, organiziranje i održavanje čišćenja ocijenili zadovoljavajućim, navodeći da prostorije održavaju radnice, higijeničarke, sukladno sa sistematizacijom i Pravilnikom o radu. Međutim, tijekom posjeta ustanovi primijećeno je da dnevni boravak nije adekvatno očišćen. U tijeku razgovora sa stručnim osobljem, navedeno je da higijenu održavaju dvije osobe, od kojih se jedna upravo taj dan vratila sa bolovanja, te da je to razlog za trenutnu nečistoću. Tijekom posjeta ustanovi uočen je i problem grijanja - radijatori ne mogu adekvatno ugrijati prostorije, za što je kao najveći razlog itaknut nedostatak sredstava. Posebne zabrinutosti se odnose na činjenicu da je posjet izvršen u mjesecu rujna, te da se niske temperature tek očekuju u narednom zimskom razdoblju, a što može ugroziti zdravlje i boravak djece u ustanovi. Također, ustanova nije pokrivena klima uređajima, ali se nalaze u kancelarijama direktora i šefova odjela. Tijekom posjeta primijećeno je da nedostaju dezinfekciona sredstava i sapuni. Također, organiziranje i kvaliteta prehrane ocijenjen je kao zadovoljavajući, navodeći da zaposleni ne koriste pravo na prehranu u ustanovi. U sklopu ustanove nalazi se kuhinja u kojoj se služe obroci (tri glavna jela i dvije užine).

Korisnicima su tijekom boravka osigurani sadržaji za sportske aktivnosti kao što su stolni tenis, sportska sala opremljena strunjačama i fitnes spravama, a ustanova posjeduje vanjsko sportsko igralište na kojem se održavaju sportske aktivnosti. Maloljetnici provode tri sata dnevno na otvorenom. Prigodom dolaska u ustanovu svim maloljetnicima su objašnjenja prava i obveze, te uručene kopije Pravilnika o kućnom redu.

Tretmanski rad sa maloljetnicima, odnosno kapaciteti za tretman su ocijenjeni zadovoljavajućim. U ustanovi se, prema podacima iz upitnika, sačinjavaju individualni planovi, u koje su uključeni roditelji, kao i djeca u dijelu gdje mogu davati prijedloge, točnije u planiranju koje se odnosi na izbor zanimanja/profesionalnu orijentaciju, slobodne vremenske aktivnosti. Maloljetnici su također uključeni u planiranje i praćenje učinkovitosti usluga, putem svakodnevnih savjetodavnih razgovora sa stručnim suradnicima i provođenjem interne evaluacije kvaliteta

usluga. Rad sa maloljetnicima se odvija individualno, kao i u grupama (manje grupe od dva do pet korisnika). U ustanovi se provodi program tretmana, program nenasilne komunikacije, program asertivnih treninga, kao i program osposobljavanja za samostalni život, ali ustanova nije usmjerena na postpenalni tretman i zaštitu jer smatraju da nisu nadležni (ne predstavlja djelatnost ustanove). Također, navode da su za to zaduženi centri socijalne zaštite, koji održavaju vezu sa obitelji, djetetom i ustanovom, te rade sa maloljetnikom tijekom priprema za otpust.

Kada je u pitanju razdvajanje dvije različite kategorije korisnika koji su u ustanovu upućeni po različitim pravnim osnovama (tijela/organi starateljstva i pravosudne institucije), Ombudsmani konstatiraju da preporuka navedena u Izvješću iz 2018. godine, da se osigura potpuno (fizičko i tretmansko) razdvajanje dvije različite kategorije korisnika, nije ispoštovana. Naime, prigodom posjeta ustanovi i u razgovoru sa stručnim osobljem konstatirano je da u suštinu oni jesu fizički odvojeni (postoji poseban Sudski odjel, te zaseban Socijalni odjel), no da je u tretmanskome smislu (korištenje pojedinih sadržaja i aktivnosti) nemoguće fizički distancirati jedne od drugih, te da je to posebno slučaj kod realiziranja vanzavodskih aktivnosti.

Ombudsmani izražavaju zabrinutost zbog zajedničkog boravka i stalnog kontakta maloljetnika koji su u Zavod upućeni po dva različita pravna osnova, od strane organa starateljstva i pravosudnih institucija. Ovo svakako zbog činjenice što maloljetnici upućeni od strane organa starateljstva nisu u sukobu sa zakonom, te njihov boravak i kontakt sa maloljetnicima upućenim od strane pravosudnih organa može negativno utjecati na njih.

Maloljetnicima je, prema podacima iz upitnika, osigurano obrazovanje, a s obzirom na to da je ustanova otvorenog tipa, djeca slobodno pohađaju školu van ustanove. U Školskom odjelu povećan je broj računara (6), zbog provođenja online nastave.

Maloljetnici ostvaruju komunikaciju sa obitelji, obitelji ih posjećuju, sukladno sa obiteljskom situacijom i saglasnostima nadležnih sudova i centara socijalnog rada najmanje jednom tjedno, a druge osobe dva puta mjesečno, u ovisnosti od suglasnosti sudova i centara socijalnog rada. Maloljetnicima je omogućen neograničen prijem paketa, telefonski razgovor najmanje dva puta tjedno, te ostvaruju pravo na godišnji odmor. U sklopu ustanove imaju pristup knjižnici, internetu i TV uređaju.

Sva osobna dokumentacija korisnika se nalazi u personalnom dosijeu korisnika, koji su zaključani u metalnom ormaru i dostupni samo stručnim radnicima koji su u direktnom odnosu sa korisnicima. Ostale vrijedne stvari deponuju se u sefu i blagajni Zavoda.

Prema navodima iz upitnika, suci za maloljetnike obilaze maloljetnike najmanje dva puta godišnje, ali to se ne odnosi na sve suce za maloljetnike. Maloljetnici imaju osiguranu primarnu zdravstvenu zaštitu, specijalističke usluge, osiguran je program liječenja od ovisnosti, a medicinski pregled provodi se u roku od 24 sata od prijema. Jednom godišnje imaju sistematski pregled, a nalaz se dostavlja sucu i tužitelju za maloljetnike, centru socijalnog rada i roditeljima.

U ustanovi se nalazi ambulanta opremljena sa ormarićem za lijekove, krevetom za preglede i ostalim potrebnim namještajem. Liječnik je angažiran po dva sata, jednom tjedno i plaća se po osnovu zaključenog ugovora. U ustanovi je zaposlena medicinska sestra (u momentu posjeta u

tijeku je bio natječaj za prijem u radni odnos novog medicinskog tehničara). U Izvješću iz 2018. godine jedna od preporuka Ombudsmana upravo se odnosila na potrebu upošljavanja medicinskog tehničara. Također, ustanova ima spoljnog suradnika neuropsihijatra, koji u ustanovu dolazi svake srijede, po dva sata. Tijekom posjeta naglašena je dobra suradnja sa Zavodom za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo, te da ustanova raspolaže sa aparatom za testiranje na prisutnost psihoaktivnih supstanci. Kada je u pitanju utjecaj pandemije na ostvarivanje prava, upitnikom se navodi da je u određenim razdobljima bilo ograničeno ili zabranjeno kretanje korisnika, te da je ustanova postupala u potpunosti sukladno sa naredbama, ograničenjima i instrukcijama nadležnog ministarstva. U tijeku ovog razdoblja nisu bili dopušteni posjeti, a maloljetnicima su obezbjeđene maske, rukavice, dezinfekciona sredstva.

Maloljetnici imaju pravo na prigovor, ali ih tijekom 2019. i 2020. godine nije bilo.

Ustanova ima zaključen ugovor sa zaštitarskom agencijom (zaštita ljudi i stavari), a zaštitar je prisutan 24h u tijeku čitavog tjedna, isti ne nose oružje, te imaju detektor za metal. Zaštitari nemaju posebnu obuku u radu sa maloljetnicima. Ustanova je pokrivena videonadzorom koji je povezan sa dojavnim centrom zaštitarske agencije.

Jedna od preporuka Ombudsmana iz Izvješća za 2018. godinu odnosila se na uklanjanje rešetki na prozorima i vratima Zavoda. Prigodom posjeta ustanovi, primijećeno je da se rešetke i dalje nalaze na većini prozora ustanove, dok su u nekoliko prostorija rešetke zamijenjene gelenderima (kuhinja). Kao razlog za nerealiziranje ove preporuke navedena je zaštita same ustanove (zaštita imovine od krađe), kao i zaštita korisnika ustanove, s obzirom na to da je bilo slučajeva „iskradanja kroz prozor“.

Razgovor sa djecom

Tijekom posjeta⁷⁵ obavljen je razgovor sa dva maloljetnika.⁷⁶ Izrečena im je mjera upućivanja u vaspitnu ustanovu od šest mjeseci, odnosno godinu i mjesec. Zadovoljni su uvjetima smještaja, izuzetno im je važno što je riječ o Sarajevu, kao gradskoj sredini, a i u poređenju sa Orašjem, lakše im i obitelj dođe u posjet.⁷⁷ Navode da su im prigodom prijema pojašnjenja prava i obveze, zadovoljni su hranom i tu ništa ne bi mijenjali. Nisu imali primjedbi ni na održavanje osobne higijene, dobivaju od ustanove sredstava za održavanje osobne higijene. Ove godine nemaju puno zajedničkih aktivnosti van ustanove zbog pandemije izazvane koronavirusom⁷⁸. U ustanovi imaju radionice kada oni to žele, u radnom tjednu jednom ili dva puta, a postoji i mogućnost da rade van ustanove, što smatraju korisnim, kako im ne bi bilo dosadno. Jedan od maloljetnika je završio srednju školu, a drugi će vanredno polagati razrede iz osnovne škole. U razgovoru ističu da imaju pristup računarima kada god im je to potrebno zbog škole, imaju pravo da ga koriste u određenom terminu i imaju pristup internetu pod nadzorom vaspitača. Također imaju pristup knjižnici, a mogu i od kuće donijeti knjige, imaju pristup televiziji sa dovoljnim brojem kanala, a novine ih ne zanimaju.

---

⁷⁵ Dana 21.09.2021. godine

⁷⁶ Imaju 17 godina obojica

⁷⁷ Jedan od maloljetnika je bio u pritvoru u KPZ Orašje

⁷⁸ Istakli su posjet bazenu ovog ljeta

Maloljetnici, sa kojima je obavljen razgovor, nemaju zdravstvenih problema, a prije dolaska u ustanovu obavili su preglede. Smatraju i da imaju zdravstvenih problema, to ne bi bio nikakav problem, obratili bi se sestri ili vaspitaču i problem bi bio riješen. Istakli su da im u odnosu na ranije često mjeri tjelesna temperatura, a to sve zbog koronavirusa. Nisu sigurni, ali misle da su obavili i sistematski pregled, a imaju i mogućnost da razgovaraju sa psihijatrom koji dolazi jednom tjedno (srijedom) i vaspitači odrede tko će sa doktorom pričati, ali i oni mogu tražiti razgovor.

Iz razgovora doznajemo da ukoliko žele, mogu spavati duže⁷⁹, da ne moraju doručkovati, a inače oko pola osam ustaju, doručkuju, pa piju kavu, gledaju televiziju, razgovaraju sa stručnim osobljem itd. Jedan od maloljetnika ide kući, obitelji, svaki drugi dan u trajanju od 18.00 do 21.00. Na upit da li ih posjećuju suci za maloljetnike, jedan je izjavio da ga je posjetio sudija, a drugi je izjavio da ga nije posjetila sutkinja, ali su ga posjetili predstavnici centra za socijalni rad.

Prema njihovim navodima, imaju na raspolaganju i u sasvim dovoljnoj mjeri, sredstava za dezinfekciju i maske.

Upoznati su sa pravilima ponašanja u ustanovi i u slučaju da se krše, postoji soba za pojačani nadzor.⁸⁰ Prigodom posjete i obilaska ustanove, nadležni iz ustanove su istakli da ovakva prostorija postoji i da se koristi u iznimnim situacijama, kada je to neophodno zbog stabilizacije stanja u kojem se dijete nalazi (alkohol, droga ili problemi u ponašanju). Dakle, nije sporno da takva prostorija postoji, ali sporna je njena uporaba. Maloljetnici su potvrdili navode nadležnih da najčešći problem uporaba psihoaktivnih supstanci i da droge ima vani, ne u ustanovi. Na poseban upit, pojašnjavaju da imaju po primjerak individualnog plana i postupanja u svojoj sobi i da mogu iznijeti svoje prijedloge stručnom osoblju ustanove.

Maloljetnici su u razgovoru istakli da nema među njima vršnjačkog nasilja.

Sa radom vaspitača/odgojitelja su zadovoljni, smatraju da oni imaju razumijevanja za njih. Vole koristiti teretanu, igrati stolni tenis.

Razgovor sa administrativnim i tehničkim osobljem

Kako u razgovoru navode, na tjednoj razini sastavlja se jelovnik, u čijoj izradi učestvuju: kuhar, vaspitač, socijalni radnik, ekonom i jedan maloljetnik, te se na taj način maloljetnici aktivno uključuju u sastavljanje jelovnika. Korisnici ne učestvuju u postupku pripreme hrane i rada u vešeraju. Trenutno jedan maloljetnik, koji pohađa srednju školu za kuhara, obavlja praksu u zavodskoj kuhinji. Postoji velika zainteresiranost korisnika za obavljanje poslova poput krečenja, čišćenja dvorišta, pomaganja u obavljanju redovitih popravki unutar Ustanove, kreativnih radionica i sl. Na održavanju higijene zaposlene su dvije higijeničarke i žena koja radi u vešeraju. U Zavodu postoji jasna podjela poslova između zaposlenih, ali po potrebi, radi deficita tehničkog osoblja u cilju neometanog funkcioniranja Ustanove, dolazi do preraspodjele obavljanja određenih poslova. Radna atmosfera u ustanovi ocijenjena je kao jako dobra, na što

---

⁷⁹ Do podne

⁸⁰ Prema navodima maloljetnika – tzv. odaje

najviše utječu dobri međuljudski odnosi zaposlenih, kao i komunikacija i pristup korisnicima. Zavod nema sopstvenu službu obezbjeđenja, nego se putem javnih nabavki na godišnjoj razini zaključuje ugovor sa Agencijom za zaštitu ljudi i imovine. Ugovorom se definira da u službi obezbjeđenja najmanje jedan zaštitar bude prisutan 24 časa, a u ovisnosti od potreba Ustanove, moguće je angažirati veći broj zaštitara. Radi pružanja adekvatne zdravstvene zaštite u Zavodu je stalno zaposlena jedna medicinska sestra. Sa ovlaštenom institucijom zaključuje se ugovor o angažiranju neuropsihijatarata, koji jednom tjedno posjećuje ustanovu.

Zakonom o preuzimanju prava i obveza osnivača nad ustanovama socijalne zaštite u Federaciji BiH iz 2008. godine, Parlament Federacije je preuzeo ulogu osnivača nad ovom javnom ustanovom, čija djelatnost je zdravstveno i obrazovno zbrinjavanje odgojno zanemarene djece i omladine. Nadzor nad ustanovom vrši Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Federalno ministarstvo pravde, Federalno ministarstva obrazovanja i Federalno ministarstvo zdravstva. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike zaduženo je za nadzor i financiranje ustanove preko grantova (tekućih transfera), koji se dodjeljuje svake godine. Dio sredstava obezbjeđuje sama ustanova preko naplate smještaja korisnika od centara za socijalni rad. Do 2018. godine ustanova nije imala probleme u financiranju, međutim od kako je Kanton Sarajevo prestao sa financiranjem ustanove, Zavod se susreće sa ogromnim problemima. Federalno ministarstvo pravde nikada nije snosilo troškove smještaja maloljetnika u Zavod, te su se oglasili nenadležnim, obrazlažući da oni nemaju osnivačka prava u ovoj ustanovi. Upravo iz tog razloga, ustanova je tužila Federalno ministarstvo pravde radi naplate potraživanja. Postupak se trenutno vodi pred Kantonalnim sudom u Sarajevu, dok Zavod, do okončanja postupka ostaje bez značajnih prihoda. Bez obzira na probleme u financiranju, ustanova postupa po naredbama suda i prima maloljetnike.

U svezi sa problemima financiranja ove ustanove, a na osnovu saznanja dobivenih tijekom posjeta, Ombudsmani će otvoriti predmet po službenoj dužnosti i ustanoviti sve relevantne činjenice i okolnosti, kako bi doprinijeli rješenju nastale situacije, rukovodeći se, prije svega, najboljim interesom djeteta.

U vrijeme pandemije COVID - 19, rad ustanove je organiziran u smjenama.

Prednosti u radu ustanove su dobri međuljudski odnosi, dobra komunikacija među zaposlenima, organizacija rada, dinamičnost, kao i osobna satisfakcija jer se pomaže maloljetnicima. Kao prednost u radu ističu i radno vrijeme od 7 do 15:30, ali samo za administrativno osoblje, dok stručno osoblje radi u turnusima 12-24, 12-48, što većini zaposlenih odgovara. Najveći problem i nedostatak u radu ustanove predstavlja financiranje preko grantova. Ustanova od vlastitih sredstava ne može obezbjeđiti dovoljno sredstava. Osnovni problem je što se ustanova sukladno sa zakonom tretira kao druge ustanove socijalne zaštite koje imaju mnogo više korisnika. Ove godine je od listopada upitno financiranje i mogli bi doći u situaciju da neće moći izmirivati obveze. Odjeljenje za žensku djecu nikada nije stavljeno u funkciju zato što je u Zakonu po kojem je ustanova djeluje registrirana za zbrinjavanje i tretman muške djece.

Razgovor sa stručnim osobljem

Prigodom posjeta Zavodu za vaspitanje muške djece i omladine Sarajevo obavljen je razgovor sa stručnim osobljem ustanove zaposlenim pri Službi za tretman korisnika. Stručni tim smatra da su uvjeti smještaja zadovoljavajući, te da se ustanova pridržava Pravilnika standarda pružanja usluga ustanova socijalne zaštite (spavaonice imaju po dva kreveta, dva ormara, stol, dvije stolice, dva noćna ormarića i sve je uredno opremljeno). Međutim, osoblje navodi problem grijanja, koje nije adekvatno da ugrije prostorije. Uz sve nedostatke posebno se navodi nedostatak finansijskih sredstava, kao i činjenica da su uvjetovani javnim nabavkama, zbog čega vrlo često dobiju opremu slabije kvalitete. Također, stručno osoblje navodi potrebu za dopunom literature u knjižnici namijenjene djeci njihovog uzrasta. Korisnicima su u Informatičkom kabinetu na raspolaganju pristup računarima i internetu, uz prisustvo člana stručnog osoblja radi praćenja sadržaja koji se pretražuje (npr. društvene mreže, sadržaj vezan za školu i sl.). Kada je u pitanju sam sastav, odnosno kolektiv stručnog osoblja, navode da su zaposlenici različiti, te da nastoje da se timski bore protiv problema, na način da organiziraju sastanke na kojima razmjenjuju određena iskustva i probleme. Sastanci se održavaju mjesečno, kao i po potrebi. Tijekom jutra, prigodom razmjene smjene, održavaju se kraći „brifinzi“, razmjenjuju najbitnije informacije o dešavanjima koje kolega koji stupa u smjenu mora znati. Osoblje ističe nedostatak supervizije, stručnih edukacija i učešća ustanove u projektima. Stručno osoblje iznosi probleme u oblasti zdravstvenog osiguranja, primjer maloljetnika koji je imao stomatološku intervenciju, a posjeduje osiguranje sa području drugog kantona/županije i javlja se problem nadležnog tijela/organa za pokrivanje troškova ili problem sa upisom maloljetnika u školu i sl.

Kada je u pitanju organizacija rada ustanove, navode da Odjel administracije funkcioniра tako što je radno vrijeme organizirano u razdoblju od 07 do 15:30, dok je osoblje iz Službe za tretman korisnika raspoređeno tijekom 24 sata (izvješće se sačinjava svaki mjesec). Na pitanje da li je u smjeni uvijek prisutan jedan član stručnog osoblja, odgovaraju da uvijek mora biti prisutan najmanje jedan član, a vikendom dva člana osoblja. Rad se organizira u dvije smjene, dnevnu i noćnu. Prva smjena podrazumijeva razdoblje od 07:00 sati do 15:30, a druga od 13:30 do 22:00 sata. U razgovoru se navodi da iako ustanova ima veliki broj zaposlenog kadra, smatraju da postoji potreba zapošljavanja još članova stručnog osoblja kao što su sociolog, socijalni radnik, a ističu potrebu i za dva psihologa. Trenutno su zaposlena četiri odgajatelja, dva suradnika za organizaciju života u ustanovi i van ustanove, odgajatelj psihosocijalne rehabilitacije, a jedna odgajateljica je na trudničkom odsustvu. Stručno osoblje smatra da su usluge koje pruža ustanova adekvatne i zadovoljavajuće, da se rade opservacije, redovito sačinjavaju izvješća, te da se trude da u svom radu budu što objektivniji, da poboljšaju usluge što je više moguće. U radu sa maloljetnicima koriste multidisciplinarni pristup, što podrazumijeva rad svakog člana stručnog osoblja, i svako od njih primjenjuje svoje metod prigodom izrade određenih izvješća i rada sa korisnicima. U radu sa maloljetnicima primjenjuju se različite procjene, kao što je socijalna procjena, psihološka procjena, pedagoška procjena, psihijatrijska procjena (vrši spoljni suradnik neuropsihijatar), a navode se i sve metode i tehnike koje su se primjenjivale u datoj situaciji. Stručno osoblje također navodi da ustanova od suda zaprima zvanični akt - naredbu kojom se ustanovi nalažu aktivnosti koje se trebaju poduzeti. U primjeru, koji je prezentiran tijekom posjeta Zavodu, naloženo je vršenje procjene psihičkog, intelektualnog, pedagoškog, psihološkog i socijalnog statusa sa prijedlogom tretmana od strane stručnog tima tretmana. Ustanova u tim slučajevima ima određen rok u kojem se sudu dostavlja izvješće u pismenoj

formi. Ukoliko se radi o socijalnoj procjeni, najčešće se primjenjuju tehnike/instrumenti intervjua, savjetodavni razgovori, radionice, napr. odnosi sa majkom, odnosi sa ocem, skale obiteljskog funkcioniranja, procjena obitelji i čimbenika rizika, procjena majčinog ponašanja, dimenzije kontrole, psihološka autonomija, procjena očevog ponašanja, skala emocionalne empatije. Kada je u pitanju psihološka procjena, psiholog primjenjuje psihološke testove, provode se intervjui, revidirani beta test, te samoprocjena kompetencije. Pedagoška procjena se bazira na intervjuima, savjetodavnim i terapijskim razgovorima, testovima opće grafičke/numeričke spoznajama, upitnicima, skalama procjene (npr, skala optimizam/pesimizam). Psihijatrijska procjena se vrši na osnovu pregleda ordinirajućeg liječnika. Sve skale/tehnike (instrumenti) koje se koriste variraju ovisno od slučaja do slučaja i ne može se na svakom korisniku primijeniti svaka skala; direktno je u korelaciji sa njegovim intelektualnim sposobnostima. Maloljetnici prigodom prijema u ustanovu, bez obzira na to tko ih je uputio, borave do mjesec dana u Odjelu za opservaciju i dijagnostiku, te se to razdoblje, koji osoblje smatra izuzetno značajnim, koristi da se sačini individualni plan za korisnika, te analizira stanje. Nadalje, iz razgovora proističe da se usluge koje ustanova pruža baziraju na individualnom pristupu, a primjenjuje se individualni i grupni rad sa korisnicima. Svaki individualni program je pojedinačno prilagođen korisnicima, u ovisnosti od njihovih potreba. Kada je u pitanju individualna stručna potpora, navode da se ista generalno provodi putem realiziranja individualnog plana i programa svakodnevno. Pored toga navode i neuropsihijatra koji s korisnicima obavlja razgovore, kontrolne preglede, propisuje psihosocijalni tretman, itd. Individualni planovi su uvjetovani vremenski, te postoji vremenski okvir važenja individualnog plana (isti se ažuriraju i izrađuju se novi). Tijekom posjeta ustanovi izvršen je uvid u dosijee maloljetnika, te je konstatirano da isti sadrže individualni plan i program tretmana u tijeku izvršenja odgojne mjere. Također, individualni plan sadrži podatke o maloljetniku, podatke o smještaju korisnika usluga i cilj individualnog programa tretmana, izrečenoj mjeri, evaluaciji, osnovnim socioanamnestičkim podacima i obiteljskim prilikama, obrazovnom statusu korisnika usluga, zdravstvenom statusu korisnika usluga, stupnju odgojne zapaštenosti/zanemarenosti i poremećaju u ponašanju korisnika usluga, a tu su i navike, interesi i sposobnosti korisnika usluga, slobodno vrijeme i uočeni afiniteti. U slučaju maloljetnika koji je upućen od strane suda, u dosijeu se nalaze individualni plan i program tretmana za mjesec siječanj, svibanj i rujanj. Plan je potpisan od strane svih članova stručnog tima. Tretmani za svakog pojedinačnog pripremaju se na način da prigodom prijema korisnika u ustanovu, Zavod dobije određenu uputnu dokumentaciju, nakon čega se stupa u kontakt sa centrom za socijalni rad, te prikupljaju dodatni podaci. U roku od sedam dana sačinjava se prvi individualni plan za prvi mjesec dana opservacije. Nakon mjesec dana stvara se kompletnija slika o korisniku, a nakon toga prvobitni plan se ažurira i dograđuje. U svezi sa higijenskim navikama djece, stručno osoblje ističe da su maloljetnici koje upućuje sud generalno mnogo uredniji od maloljetnika koje u ustanovu upućuju centri socijalnog rada. Maloljetnici održavaju higijenu svojih soba i odjeće, a ponekad i poda. Koriste pogodnosti koje se najčešće odnose na posjete obiteljima, produžene posjete i sl. Navode da su tijekom školskog raspusta imali veliki broj korisnika koji su boravili sa obiteljima. U ovim situacijama ustanova najčešće koordinira sa centrom za socijalni rad, i od njih traže suglasnost, a vrlo često se obavještava policijska uprava općine u kojoj će korisnik boraviti. Stručno osoblje navodi da su tijekom raspusta provedene razne aktivnosti, organizirani izleti, posjeti, šetnje. Iako osoblje navodi da ustanova ne provodi kazne, prakticira se uskraćivanje pogodnosti, npr. oduzimanje mobitela dva dana, uskraćuje odlazak na izlet. Maloljetnicima je omogućena komunikacija sa osobama izvan ustanove, prema planu i programu, ali uz suglasnost uputitelja.

Omogućeno im je i korištenje dnevnih odmora, minimalno tri sata vani i godišnjih odmora na način da idu u obitelj ili koriste u ustanovi, ali su u tom slučaju oslobođeni dnevnih aktivnosti. Kada je u pitanju odobravanje korištenja godišnjih odmora, stručno osoblje ističe da se procedura odvija na način da podnesu molbu i obrate se matičnom odgajatelju, a da stručni tim onda daje svoju procjenu i prijedlog direktoru, koji donosi odluku o snošenju troškova, periodu odlaska i dolaska, a potom se obavještava nadležna policijska uprava. Jednom godišnje rade internu evaluaciju kvalitete usluga putem anketnog upitnika, gdje se korisnici mogu izjasniti, dati svoja zapažanja, na osnovu kojih se nastoje poboljšati uvjeti.

Komunikacija između stručnog osoblja i korisnika obavlja se sukladno sa Protokolom o komunikaciji, na način da se ista mora provoditi profesionalno. Iz razgovora proizilazi da korisnici generalno persiraju neke članove osoblja, no postoje situacije kada se neprimjereno ponašaju, te koriste vulgarnu terminologiju. Zadovoljni su suradnjom sa sudovima i tužiteljstvima. Većina sudaca za maloljetnike vrši nadzor nad izvršenjem mjere i obilaze maloljetnike i često komuniciraju telefonom.

U svezi sa pojavom pandemije izazvane virusom COVID -19 u potpunosti su postupali sukladno sa svim mjerama nadležnih tijela/organa. Sigurnosnu situaciju u ustanovi ocjenjuju dobrom, s obzirom na to da Zavod ima angažiranu agenciju za fizičku zaštitu osoba i imovine i ustanova je pod videonadzorom. Smatraju da je korisnicima osigurana adekvatna zdravstvena zaštita, a jednom godišnje obavljaju sistematske preglede.

Na pitanje da li je i dalje u uporabi soba za pojačan nadzor, osoblje ukazuje da je uporaba svedena na minimum, te da je ustanova pri svakom smještaju u toj prostoriji, dužna napraviti službeno izvješće. Postoji Odluka⁸¹ kojom je propisana procedura i uvjeti smještaja u toj prostoriji.

Preporuke Ombudsmana Bosne i Hercegovine

Ombudsmani Bosne i Hercegovine preporučuju upravi Zavoda za vaspitanje muške djece i omladine Sarajevo i Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike i Federalnom ministarstvu pravde, odnosno Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, da:

- osiguraju financiranje Zavoda, kako trenutni finansijski problemi ne bi doveli u pitanje funkcioniranje ustanove,

  - Rok za realiziranje preporuke: kontinuirano;

- učini prostorije Zavoda više pogodnijim za izvršenje mjere i ostvarivanja svrhe tretmana, posebno uvažavajući velika uložena materijalne sredstva i da korištenje prostornih resursa svedu samo na stvarne potrebe Zavoda,

  - Rok za realiziranje preporuke: šest mjeseci;

  - obezbijedi adekvatno grijanje svih prostorija, odnosno cijelog objekta,

  - Rok za realiziranje preporuke: šest mjeseci;

---

⁸¹ U 2017. godini ustanova je donijela Odluku o uvjetima i proceduri smještaja maloljetnika/mlađeg punoljetnika u prostoriju za pojačan nadzor i tretman, kojom je detaljno propisan postupak smještaja korisnika u ovu prostoriju

- osigura potpuno (fizičko i tretmansko) razdvajanje dvije različite kategorije korisnika koji su u ustanovu upućeni po različitim pravnim osnovama (organi starateljstva i pravosudne institucije),

Rok za realiziranje preporuke: odmah;

- nastave aktivnosti u cilju skidanja rešetaka na prozorima i vratima Zavoda,

Rok za realiziranje preporuke: odmah;

- u svom radu osiguraju što jasniju strukturu dnevnog rasporeda aktivnosti na način da tretmanske aktivnosti – radionice i sekcije – budu obvezne a koje će podrazumijevati učenje stranih jezika, osposobljavanje za rad na računaru i korištenja osnovnih programa, korištenje foto-aparata (organiziranje tečaja fotografije) i slično. Ovo podrazumijeva i da se maloljetnici aktivno uključe u održavanje higijene prostorija i svoje garderobe, kao i spremanja doručka, sa ciljem sticanja radnih navika,

Rok za realiziranje preporuke: odmah;

- obezbijede u potpunosti primjenu članka 155. Zakona o zaštiti i postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine kojim su zabranjene disciplinske mjere koje uključuju uskraćivanje rada, smanjenje hrane, ograničenje komunikacije maloljetnika sa članovima obitelji, zatvaranje u mračne prostorije i samice, kolektivno kažnjavanje maloljetnika, kao i druge stegovne/disciplinske mjere koje degradiraju i ugrožavaju fizičko ili mentalno zdravlje maloljetnika,

Rok za realiziranje preporuke: odmah.

4.4. Ustanove za izvršenje odgojne mjere upućivanja u odgojni centar

KJU Odgojni centar Kantona Sarajevo

KJU Disciplinski centar za maloljetnike Sarajevo osnovan je 2005. godine, kao ustanova iz oblasti socijalne zaštite, a 2007. godine započela je rad sa korisnicima. U tijeku 2017. godine ustanova je promijenila naziv u KJU Odgojni centar Kantona Sarajevo. U okviru ustanove je pet organizacionih jedinica: Služba za resocijalizaciju, Služba za dijagnostiku i opservaciju, Služba za zbrinjavanje djece u stanju potrebe, Služba za preventivni rad i Služba za opće i zajedničke poslove.

Ombudsmeni konstatiraju da je u odnosu na izvješće iz 2018. godine⁸² stavljena u funkciju Služba za dijagnostiku i opservaciju, u koju se smještaju djeca u sukobu sa zakonom tijekom sudskog postupka prema naredbi nadležnog tužiteljstva ili suda, te osigurava prihvata i privremeni smještaj maloljetnih osoba tijekom pripremnog postupka, ukoliko o tome odluči nadležni sud. Uspostavljanjem i funkcioniranjem ove Službe ispoštovana je ranija preporuka⁸³ upućena Ministarstvu za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo i ustanovi. Funkcioniranje ove službe predstavlja značajan pomak u radu, ali i novi izazov jer je, prema mišljenju zaposlenih, za bolje funkcioniranje ove službe potrebno proširiti postojeće prostorne kapacitete. S obzirom na to da se u ovoj službi radi sa maloljetnicima kojima je određena mjera privremenog smještaja, postoji potreba da se Služba fizički odvoji, te je u tom

⁸² Posjet ovom centru obavljen je 20.06.2018. godine a za potrebe ovog izvješća 21.09.2021. godine

⁸³ Str. 42 Izvješća o realiziranju iz dokumenta pod nazivom „Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini“ i ocjena trenutnog stanja

smislu pripremljen projekat za nadogradnju i proširivanje dijela ustanove⁸⁴, međutim za realiziranje ovog projekta je neophodno obezbijediti dodatna novčana sredstva.

Prema podacima iz upitnika⁸⁵ strukturu rukovodećih i stručnih zaposlenika koji su u direktnom kontaktu sa korisnicima čini petnaest zaposlenika; sedam socijalnih radnika, četiri pedagoga, tri sociologa i jedan psiholog⁸⁶. Odgojni centar po strukturi korisnika po uzrastu izvršava odgojnu mjeru upućivanja u odgojni centar, izrečenu od strane nadležnog suda maloljetnom učitelju uzrasta od 14 do 18 godina starosti. Prema rješenju nadležnog suda u ustanovi su tretirane i mlađe punoljetne osobe. Pored izvršenja sankcija prema maloljetnim počiniteljima krivičnih djela ova ustanova sukladno sa Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti obitelji sa djecom Kantona Sarajevo⁸⁷, u dislociranoj Službi zbrinjava djecu starosne dobi od 8 do 18 godina, koja se nalaze u riziku, a na osnovu rješenja JU Kantonalni centar za socijalni rad Sarajevo.

Po pitanju strukture korisnika po krivičnim djelima u ovu ustanovu se smještaju maloljetnici koji su učinili različita krivična djela, između ostalog, razbojništvo, nasilje u obitelji, teška krađa, posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga, nasilničko ponašanje, laka tjelesna povreda, spolni snošaj sa djetetom, saučesništvo u ubistvu, napad na službenu osobu u vršenju poslova sigurnosti. Prema podacima iz upitnika u ustanovi se trenutno provodi tretman za trinaest maloljetnika, od čega je šest na cjelodnevnom boravku, dok je njih sedam na dnevnoj bazi/osnovi. Služba za resocijalizaciju trenutno skrbi o jednom maloljetniku kojem je izrečena mjera neprekidnog boravka u trajanju tri mjeseca, te tri maloljetnika na poludnevnom tretmanu kojima je izrečena mjera na određeni broj sati. U Službi za dijagnostiku i opservaciju nalazi se jedan maloljetnik kojem je određen privremeni smještaj umjesto mjere pritvora. Služba za preventivni rad trenutno ima četiri maloljetnika na dnevnoj osnovi, dok Služba za zbrinjavanje djece u stanju potrebe ima četiri na cjelodnevnom boravku.

Prostorni resursi ove ustanove su na visokoj razini, za održavanje higijene prostora zadužene su spremačice zaposlene u ustanovi, dok u održavanju higijene prostora u kojima borave maloljetnici (spavaonice, dnevni boravak) učestvuju i sami maloljetnici, njihova obveza i dužnost je da održavaju čistim ove prostorije. Prostorije se redovito provjetravaju, a u zimskom razdoblju i zagrijavaju, imaju dovoljnu količinu svježeg zraka, prirodnog i umjetnog svjetla, te su uvjeti na zavidnoj razini.

Prigodom posjeta predstavnici Institucije ombudsmana su se uvjerali u istinitost navoda i pohvaljuju zaposlene ove ustanove i djecu jer je njihov angažman na poboljšanju uvjeta vidljiv u svakom dijelu ustanove. Dokaz tome su prostorije koje odišu čistoćom i bogate su različitim dječijim radovima, što dodatno doprinosi stvaranju osjećaja kućne atmosfere.

Ustanova posjeduje vlastitu kuhinju u kojoj su zaposlena dva kuhara koji su zaduženi za kvalitet obroka. U ustanovi se obezbjeđuju dnevno tri svježja obroka i užina za djecu na cjelodnevnom

⁸⁴ Projekat predviđa zatvaranje dijela terase koja je trenutno otvorena i ne služi svrsi

⁸⁵ Podaci dobiveni pomoću upitnika od 12.08.2021. godine

⁸⁶ Ustanova u svojim primjedbama i sugestijama na radnu verziju Izvješća od 03.12.2021. godine ističe da su od rujna 2021. godine radni odnos zasnovala još dva stručna radnika i to jedan sociolog i jedan psiholog

⁸⁷ „Službene novine Kantona Sarajevo“ broj: 38/14-prečišćeni tekst, br. 38/16 i 44/17

boravku, dok se za djecu koja borave određeni broj sati tijekom dana osigurava najmanje jedan obrok, ovisno od duljine boravka. Kako je navedeno u upitniku, nabavka namirnica se odvija neometano te se vodi računa o nutritivnim vrijednostima svih obroka.

U okviru ove ustanove djeci su obezbjeđeni sportski sadržaji, imaju na raspolaganju fiskulturnu salu koja je u potpunosti opremljena; traka za trčanje, sprava za suho veslanje, vreća za boks, sobni bicikl, klupa sa pratećom opremom, sto za stolni tenis, steper, a u krugu mogu se baviti košarkom i malim nogometom. Prema podatku iz upitnika borave tri sata dnevno na otvorenom. Na pitanje iz upitnika koji je trenutno profil djece smještene u ustanovi, su odgovorili da u ustanovi trenutno borave djeca koja su u sukobu sa zakonom, kojima je izrečena odgojna mjera i djeca kojima je određena mjera privremenog smještaja, dok na pitanje ima li promjena u trendovima u odnosu na ranije, istaknuto je da u ustanovi borave djeca koja su u stanju socijalne potrebe a koja su smještena putem tijela/organa starateljstva. Dalje, u upitniku je konstatirano da su stručni radnici ti koji su u direktnom kontaktu sa djecom, pa iz tog razloga smatraju da postoji potreba za dodatnim zapošljavanjem, prvenstveno sistematiziranog stručnog kadra - psihologa, pedagoga, sociologa i socijalnih radnika. Također, navedeno je da se sačinjavaju individualni planovi, u što su uključeni roditelji i djeca. Nakon što ustanova od nadležnog centra za socijalni rad zaprimi svu potrebnu dokumentaciju, odredi datum i termin početka, pristupa se izvršenju odgojne mjere. Prispjela dokumentacija se analizira, pri čemu Stručni tim sačinjava Individualni plan i program rada za maloljetnika. Individualni planovi i programi se izrađuju na osnovu cjelovitog sagledavanja zrelosti maloljetnika, njegovog uzrasta, razine obrazovanja i ponašanja u socijalnoj sredini, funkcionalnosti obitelji, oblika poremećaja u ponašanju, vrste krivičnog djela i okolnosti pod kojima je učinjeno.

Roditelji i maloljetnici su uključeni u izradu Individualnog plana i programa na način da po prijemu imaju mogućnost pročitati IPP, pri čemu se upoznaju sa načinom rada i planom tretmana, te ukoliko imaju primjedbe, prijedloge, komentare iste mogu navesti u predviđenoj rubrici. Ukoliko su saglasni sa navedenim planom i programom roditelji, maloljetnik i Stručni tim potpisuju IPP. Također, tijekom trajanja tretmana roditelji ili maloljetnici mogu dati svoje prijedloge za poboljšanje i unaprjeđenje tretmana a sve u svrhu najboljeg interesa djeteta.

Veličina vaspitnih grupa se formira prema broju maloljetnika, sukladno sa dobnim, spolnim razvojnim i funkcionalnim kriterijima, te se provodi program tretmana, nenasilne komunikacije, asertivnih treninga, osposobljavanja za samostalan život, dok se ne provode programi za postpenalnu zaštitu od strane zaposlenih u ustanovi, a ni od predstavnika socijalne zaštite. S tim u svezi, u ovom dijelu izvješća Ombudsmani mogu nesporno konstatirati da postoji nedostatak postpenalnog tretmana. U pogledu komunikacije sa osobama izvan ustanove u upitniku je konstatirano slijedeće; djeca imaju mogućnost posjeta najmanje jednom tjedno, imaju mogućnost posjeta dva puta mjesečno od strane drugih osoba, neograničen prijem paketa i pravo na telefonski razgovor najmanje dva puta tjedno. Imaju pristup televiziji, radiju, knjižnici, internetu i na raspolaganju su im tri računara. Od strane uprave prigodom posjeta ukazano je na nedostatak tehničke opremljenosti i potrebu za nabavkom dodatnih računara a kako bi se online nastava mogla odvijati neometano ukoliko dođe do potpunog prelaska na online sistem.

Kao problem u funkcioniranju ove ustanove istaknuto je nepostojanje službe obezbjeđenja što otežava rad zaposlenima. Naime, po strukturi krivičnih djela vidljivo je, da se u ovu ustanovu

smještaju maloljetnici⁸⁸ u sukobu sa zakonom koji su učinili najteža krivična djela i čije ponašanje nije društveno prihvatljivo, a samim smještajem u ustanovu zaposleni su prinuđeni da sami kontroliraju njihovo ponašanje i održavaju red. Radnici su jedino obezbjeđenje ako dođe do incidenta, ono što im ostaje kao mogućnost jeste da pozovu policiju i hitnu pomoć, to je posebno problem u noćnim satima i ako se ima u vidu da se u ustanovu smještaju maloljetnici koji mogu imati problema sa ovisnostima i psihičkim poremećajima i poremećajima u ponašanju.

Na osnovu potadaka iz upitnika u dijelu zdravstvene zaštite, utvrđeno je, da maloljetnici imaju medicinski pregled u roku od 24 sata od prijema ukoliko za tim postoji potreba, da se nalaz dostavlja sucu, tužitelju, roditeljima i službi socijalne zaštite, da je u ustanovi osigurana primarna zdravstvena zaštita, specijalističke usluge, ali ne i liječenje ovisnosti. Pravo na privatnost se poštuje sukladno sa Pravilnikom o kućnom redu, a ukoliko korisnici posjeduju važne osobne stvari (novac, nakit, mobitel i sl) oni se čuvaju u sefu ustanove i po otpustu vraćaju. Prema navodima ustanove, pandemija izazvana koronavirusom nije utjecala na ostvarivanje prava maloljetnika, djeca su imala mogućnost posjeta koji su bili organizirani isključivo sukladno sa naredbama Kriznog štžera/štaba civilne zaštite Kantona Sarajevo. Ustanova je imala dovoljno sredstava zaštite, a kako je u razgovoru prigodom posjeta navedeno, jedno vrijeme na raspolaganju i trijažni šator koji je bio postavljen ispred ustanove. Djeca imaju mogućnost prigovora ali, kako navode, u prethodne dvije godine ih nije bilo.

Razgovor sa djecom

Za vrijeme posjeta ovoj ustanovi zatečen je jedan maloljetnik – sedamnaestogodišnjak, koji je dobrovoljno pristao da učestvuje u razgovoru⁸⁹. Maloljetnik zna u kojoj ustanovi se nalazi i iz kojih razloga i nije htio o toj temi da razgovora. Zadovoljan je smještajem, hranom i odnosom osoblja u ustanovi. Mogućnost obavljanja osobne higijene je na zadovoljavajućoj razini, dobiva sve što mu je potrebno u ustanovi. Na raspolaganju za fizičke aktivnosti ima teretanu, stol za stolni tenis, kao i košarkaški teren ispred ustanove. Koristi učionicu, knjižnicu i radionicu. Pohađa srednju školu, a voli radionicu i često i sam traži da radi. Ima pristup televiziji, računaru i internetu, koji koristi pod nadzorom. Nema zdravstvenih problema. Iz razgovora sa maloljetnikom može se zaključiti da postoji preciziran raspored dnevnih aktivnosti⁹⁰, ali se sa uposlenicima ustanove u tijeku dana dogovara za sutrašnje aktivnosti i omogućeno mu je iskaže svoje mišljenje u vezi sa tretmanom i što da radi. U pravih 24 sata saopćena su mu pravila ponašanja u ustanovi - smatra da sva pravila u potpunosti poštuje. Ima veoma pozitivno mišljenje o stručnom osoblju, sa njima može o svemu razgovarati i navodi da ga je boravak u ustanovi promijenio.

---

⁸⁸ Postoji mogućnost privremenog smještaja maloljetnika kao alternativa pritvoru

⁸⁹ Maloljetnik se prilikom posjeta (21.09.) nalazio u pritvoru, odnosno određen mu je privremeni smještaj umjesto mjere pritvora u OC KS

⁹⁰ Kako je maloljetnik u razgovoru istakao raspored dnevnih aktivnosti obuhvata gledanje televizije, pušenje i igranje karata

Razgovor sa administrativno-tehničkim osobljem

Prigodom posjeta obavljen je razgovor sa predstavnicima osoblja⁹¹ koje je u razgovoru istaklo da ova ustanova ima specifično radno vrijeme, stručno osoblje radi 24 sata dnevno pa je iz tog razloga zahtjevnije. Timski odlično funkcioniraju, internim procedurama su dobro ustrojani pa u svakom trenutku znaju što treba da urade, što im olakšava rad. Smatraju kako je prednost raditi u ovoj ustanovi jer je dinamično, uvijek se može nešto dodatno naučiti, dok je sam posao zahtjevan, moraju voditi računa o procedurama, standardima, propisima. Sa jedne strane zahtjevno, odgovorno, osjetljivo ali i to im predstavlja prednost jer im, kako kažu, ne da da se uspravaju. Rad u ovoj ustanovi donosi im unutarne zadovoljstvo jer doprinose pojedincu, ali i široj zajednici i stvara im osjećaj društveno korisnog rada. Nedostaci rada u ovoj ustanovi, po njihovom mišljenju, su potreba da budu dostupni 24 sata, što pokazuje veliku posvećenost cijelog tima jer moraju biti pripravnici u svakom momentu a to je razlika u odnosu na ostale ustanove. Tu je i rad vikendom, praznicima... pa iz tog razloga nisu poželjni kao ustanova za zapošljavanje. Pa, niska primanja, bez mogućnosti ostvarivanja bilo kakvih beneficija. Iako su htjeli da im se priznaju posebni uvjeti rada to još nisu ishodovali. U razgovoru ističu da nema prostora za dodatno usavršavanje jer su na ovoj stavci limitirani proračunskim sredstvima, a ukazuju na neophodnost i potrebu dodatnog stručnog usavršavanja

Razgovor sa stručnim osobljem

U okviru posjeta Kantonalnoj javnoj ustanovi Odgojni centar Kantona Sarajevo obavljen je razgovor sa rukovodećim i stručnim radnicima koji su u direktnom radu sa maloljetnicima i to 15 uposlenika (sedam socijalnih radnika, četiri pedagoga, tri sociologa i jedan psiholog). Riječ je o županijskog/kantonalnoj javnoj ustanovi otvorenog tipa, ima pet organizacionih jedinica: Služba za resocijalizaciju, Služba za dijagnostiku i opservaciju, Služba za zbrinjavanje djece u stanju potrebe, Služba za preventivni rad i Služba za opće i zajedničke poslove. Istakli su da bi u pogledu tehničke opremljenosti bilo neophodno modernizirati računarsku opremu zbog dotrajalosti. Kada je u pitanju stručni tim/osoblje, iz razgovora proizilazi da je evidentan nedostatak pedagoga, psihologa, kao i fizičke zaštite. Navodi se da je diplomirani psiholog neophodan, jer može vršiti procjene – testove. Navodi se da je u posljednje vrijeme najmanje sredstava na poziciji edukacije stručnih radnika i potreba za supervizijom. Kada su u pitanju smještajni kapaciteti za maloljetnike, osoblje naglašava da je Ustanova zadovoljavajućeg kapaciteta.

U pogledu strukture maloljetnika, osoblje navodi da postoji trend da se radi o sve težim krivičnim djelima zbog kojih dolaze. Sam Centar je zamišljen da bude ustanova za lakša krivična djela, međutim u posljednje vrijeme nema nikakve razlike u smislu izvršenog krivičnog djela između njih i npr. bilo kojeg zavoda. U posljednje vrijeme je u porastu broj činjenja krivičnih djela od strane djevojčica, prije je bilo mnogo manje. U razdoblju 2012., 2013., 2014. godina imali su na godišnjoj razini oko 60 mjera – upućivanje u odgojni centar. Sada ih nema, odnosno više je privremenog smještaja, tj. broj težih krivičnih djela je u porastu, pa tako u tijeku ove godine imaju od 5 do 10 maloljetnika kojima je izrečena mjera privremenog smještaja umjesto

---

⁹¹ V.d. direktor Elmedin Zuko, Merima Brdarić, šef Službe za opće i zajedničke poslove, Lejla, spremačica

mjere pritvora. U posljednje vrijeme se pojavljaju novi trendovi (npr. nove droge). U tom dijelu smatraju da bi se stručno osoblje trebalo bolje educirati, kako bi znali odgovoriti na zahtjeve.

Postoji Pravilnik o kućnom redu ustanove, i svi su upoznati sa sadržajem. Maloljetnici dobiju primjerak Pravilnika, a njihovi roditelje dobiju i individualni plan i program koji pregledaju i potpišu da su saglasni. Maloljetnici znaju kada je buđenje, kada idu na spavanje, kad je doručak, ručak, večera i sve druge aktivnosti. Ukoliko se maloljetnici dobro vladaju, omogućava im se veći broj posjeta kao sustav nagrađivanja ili suprotno da se svedu posjeti na minimum. U sklopu pravilnika definirane su pogodnosti koje rukovoditelj ustanove dodjeljuje maloljetnicima.

U pogledu tretmanskog rada sa korisnicima, navodi se da se pretežno radi savjetodavno – individualni pristup, plan i program se pravi individualno za svakog korisnika u ovisnosti od socijalne anamneze i kompletne dokumentacije koju dobiju od centra za socijalni rad, u ovisnosti od krivičnog djela koje je maloljetna osoba počinila. Procjena potreba pojedinog korisnika vrši se sukladno sa uputnim aktom. Plan i program je baziran na područje obrazovanja, obitelji i područje uzrok-posljedice. Uvijek se prvenstveno postavi cilj za svako područje, odnosno što je Ustanova uradila/ustanovila i koji su zaključci/preporuke. Prati se provedba ciljeva, npr. ako je sutkinja izrekla najdužu mjeru do tri mjeseca cjelodnevnog boravka – svakih 15 dana šalje se presjek izvješća sucu i kada se mjera izvrši, finalno izvješće se dostavlja CSR i Sudu. Na kraju se izvodi zaključak o uspješnosti provedene resocijalizacije.

Individualnim planom i programom predviđene su teme/oblasti i što korisnik radi. Po potrebi angažiraju pomoć/potporu spoljnog suradnika - dječijeg psihijatra. U posljednje vrijeme je nesporna potreba da angažiraju svog vanjskog suradnika – dječijeg psihijatra. Roditelji su uključeni u individualne planove, odnosno resocijalizaciju - izvršenje sudske mjere. Roditelji, maloljetnik i stručni tim potpisuju plan, osim u slučajevima kada je opservacija - dijagnostika jer sud isto dostavlja odvjetniku, branitelju i roditeljima. Kada se radi o planu i programu za dijagnostiku i opservaciju, ona je isključiva i pravi se po naredbi suca – pedagoška, psihološka i socijalna procjena i gdje su plan i program takvi da se psihološka procjena bazira na korištenju različitih instrumenata, skala procjena, testova inteligencije... Na kraju se sačinjava izvješće sa krajnjim preporukama za suca.

Što se tiče preventivnog tretmana - tu su područja obrazovanja, obitelj i socijalno okruženje.

Na pitanje usluga koje se nude na individualnoj i grupnoj razini, navodi se da se grupne aktivnosti pretežito realiziraju kroz sportske i radno-okupacione aktivnosti. Ostalo je sve bazirano na individualnom pristupu, gdje se, po procjeni, određuju aktivnosti ponaosob od strane svakog člana stručnog tima. Također, u sklopu grupnih aktivnosti organiziraju se izleti, za te potrebe nabavljen je i kombi.

Individualni preventivni tretman korisnika se može okončati/prekinuti stjecanjem punoljetstva, po zahtjevu roditelja/staratelja, ili ukoliko su svi ciljevi tretmana ispunjeni, a na prijedlog Stručnog tima. Odgojne mjere i mjere privremenog smještaja koje je izrekao nadležni sud se okončavaju po isteku odgojne mjere, te isključivo po rješenju nadležnog suda i tužiteljstva. Stručne službe Odgojnog centra obvezno po isteku izrečene mjere sačinjavaju i dostavljaju izvješće o rezultatima provedene mjere/tretmana nadležnom sudu i centru za socijalni rad. U

slučaju kada je odgojna mjera određena u najdužem trajanju od tri mjeseca, izvješće o tijeku provođenja odgojne mjere se sačinjava i dostavlja nadležnom sudu svakih 15 dana. Također, u sklopu programa za svakog maloljetnika postoji i dio koji se odnosi na njegov otpust, odnosno pripremu korisnika za izlazak iz tretmana, na način da se navedeno realizira putem razgovora i usmjeravanja u smislu usvajanja općeprihvatljivih društvenih normi ponašanja.

Maloljetnici imaju dnevni odmor, koji je baziran na individualnom planu, odnosno planu samih aktivnosti tijekom dana, predviđen je i jutarnji odmor, poslije škole, tretmana, odnosno poslije svake aktivnosti postoji period za odmor.

Na pitanje općeg dojma i procjene funkcioniranja pravosudnog sustava kada se radi o maloljetnicima u sukobu sa zakonom, stručno osoblje navodi da sa sudom imaju odličnu suradnju.

Rad u ustanovi je organiziran radnim danima i vikendom od 0 do 24 h.

Stručno osoblje navodi da je sigurnosna situacija u ustanovi zadovoljavajuća, nije bilo incidenata.

Kada je u pitanju utjecaj pandemije virusa COVID-19, stručno osoblje navodi da se jednim dijelom odrazila na prava maloljetnika, odnosno bile su zabrane posjeta i zabrane izlaska iz ustanove. Bilo je veoma teško i u smislu organiziranja samih procesa, ali, srećom, korisnici su imali potpuno razumijevanje. Također navode da ukoliko se dijete smjesti u ustanovu, bude u izolaciji do trenutka testiranja. Organizirali su posebnu prostoriju u jeku pandemije COVID-19 koju koriste kao izolaciju, a donijeli su i poseban Krizni plan postupanja sukladno sa naredbama i preporukama Kriznog stožera. Kad se radi o odražavanju pandemije na psihološko stanje korisnika, smatraju da se nije odrazila s obzirom na to da su maloljetnici na kratkotrajnim mjerama.

Kada je u pitanju zdravstvena zaštita, osoblje navodi da postoji ogroman problem sa zdravstvenom zaštitom - 50% korisnika nema zdravstvenu zaštitu, nema zdravstveno osiguranje i ostalo. Po prijemu, stručno osoblje zamoli roditelje da donesu zdravstvenu knjižicu ukoliko je dijete ima i ukoliko je osigurano. Ustanova za svakog korisnika ima na raspolaganju službeno vozilo, stručnog radnika/medicinskog radnika za sve vrste pregleda, dobivanja uputnica, čak i imaju uputstvo o načinu postupanja u takvim situacijama. Međutim imaju veliki problem što većina njih nije osigurana i kada se desi da se propišu određeni lijekovi, onda ustanova preuzima i obvezu plaćanja lijekova, pregleda. Najčešći razlozi nepostojanja zdravstvenog osiguranja: napuštanje procesa redovitog školovanja, roditelji ih ne mogu osigurati ili nemaju zdravstveno osiguranje, neblagovremno prijavljivanje na biro i ostalo.

Kada je u pitanju sigurnost u ustanovi, navodi se da se nije desio neki veći problem. Međutim, nepostojanje fizičke zaštite isključivo u noćnim smjenama stvara osjećaj straha kod uposlenih. Desio se slučaj gdje je korisnik u stanju apstinencijske krize nasrnuo na kolegu. U takvim slučajevima zove se policija i sve se navodi u izvješću. Testiranje na psihoaktivne supstance se ne sprovodi u sklopu ustanove, pribalja se uputnica i vrši testiranje u odgovarajućoj instituciji.

Ombudsmeni posebno pohvaljuju rad stručnog osoblja ove ustanove i organiziranje radnog vremena na način da je uvijek najmanje jedan član stručnog osoblja prisutan u ustanovi, što može imati samo pozitivne efekte na tretman maloljetnika. Ova ustanova može biti primjer dobre prakse i svim ostalim ustanovama.

Preporuke Ombudsmana Bosne i Hercegovine

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine preporučuju Vladi Kantona Sarajevo, odnosno Ministarstvu za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo:

- da obezbijede finansijska sredstva kako bi se ustanovi obezbijedila bolja fizička zaštita, kako uposlenika, tako i maloljetnika korisnika tretmana,

Rok za realiziranje Preporuke: šest mjeseci;

- da u svom radu osiguraju što jasniju strukturu dnevnog rasporeda aktivnosti na način da tretmanske aktivnosti – radionice i sekcije – budu obvezne i podrazumijevat će učenje stranih jezika, osposobljavanje za rad na računaru i korištenja osnovnih programa, korištenje foto-aparata (organiziranje tečaja fotografije) i slično,

Rok za realiziranje preporuke: odmah;

- da, sukladno sa dosadašnjim izdatim dozvolama, u cilju nadogradnje i proširivanja dijela Službe za dijagnostiku i opservaciju, obezbijede dodatna finansijska sredstva,

Rok za realiziranje preporuke: šest mjeseci.

KJU Odgojni centar Tuzlanskog kantona

Javna ustanova Odgojni centar Tuzlanskog kantona je osnovana Zakonom o osnivanju javne ustanove. Organizacionu strukturu Odgojnog centra čine direktor, Odjeljenje za izvršenje odgojnih mjera, Odjeljenje za dijagnostiku i opservaciju i Posebno odjeljenje za opće, administrativne, ekonomsko – finansijske i tehničke poslove. Odgojni centar je smješten u zgradi koja je u vlasništvu Grada Tuzle i ustupljenja je bez naknade Vladi Tuzlanskog kantona. Ombudsmeni konstatiraju da ni u proteklom razdoblju od tri godine, kada smo ovu ustanovu posljednji put posjetili 2018. godine⁹², nije riješen problem izgradnje vanjskog stubišta/ stepenica/ zasebnog ulaza u Odgojni centar i nije osposobljen pristup ustanovi osobama sa invaliditetom.

---

⁹² U cilju sačinjavanja Izvješća o realiziranju preporuka iz dokumenta pod nazivom „Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini” i ocjena trenutnog stanja - (dalje u tekstu; Izvješće). Posljednji posjet obavljen je 06.2018. godine, a za potrebe ovog izvješća posjet je obavljen 13.09.2021. godine

---

Ombudsmeni i dalje ukazuju na potrebu iznalaženja financijskih sredstava i dobivanja potrebnih suglasnosti, kako bi se izgradilo vanjsko stubište/zasebni ulaz u Odgojni centar, te osposobio pristup osobama sa invaliditetom. Ombudsmeni i dalje izražavaju zabrinutost činjenicom da maloljetnici/korisnici prigodom prijema, moraju proći ulaz Službe za zapošljavanje Tuzlanskog kantona.

Prostorni kapaciteti su zadovoljavajući, kao i opremljenost objekta sadržajima za rad sa maloljetnicima, kako u edukativnom, tako i u rekreativnom smislu. Opremljena je sala za stolni tenis i teretana. Prema navodima stručnog⁹³ osoblja, higijenu prostorija ustanove održava higijeničarka a sobe gdje borave djeca/korisnici, održavaju oni sami. Kvalitet prehrane je ocijenjen zadovoljavajućim, dok je organizacija pripreme/dostave obroka ocijenjena kao nezadovoljavajuća. Sukladno sa potpisanim sporazumom između Odgojnog centra i Doma za djecu bez roditeljskog staranja, dva obroka (ručak i večera) se dostavljaju iz Doma.

Ombudsmeni pohvaljuju realiziranje preporuke iz Izvješća - nabavka psiholoških testova koja je ostvarena uz pomoć UNICEF – a BiH, Biroa za ljudska prava i Ministarstva za rad, socijalnu politiku i povratak TK.

Spavaonice su opremljene relativno novijim namještajem, a prostorije za rekreaciju i radionice su dobro opremljene. Zbog specifičnosti objekta u kojem je smješten Odgojni centar, uočen je nedostatak adekvatnog prostora za vanjske sportske aktivnosti. Sportske aktivnosti za korisnike organiziraju se na sportskom igralištu/dvorištu susjedne Srednje rudarske škole Tuzla, nakon završetka školskog dana, vikendima i eventualno kada igralište/dvorište nije zauzeto. Ne postoji potpisan sporazum o korištenju sale za tjelesni odgoj sa navedenom školom. Prema navodima uprave, u posljednje vrijeme uložena su znatna financijska sredstva za zamjenu parketa i vanjske stolarije.

Preporuka Ombudsmana iz Izvješća da se izdvoje financijska sredstva za zamjenu vanjske stolarije u prostorijama gdje prethodno nije zamijenjena, je realizirana.

Prema podacima ustanove⁹⁴, u Odgojnom centru je uposlenih 13 osoba. Od tog broja 10 ih je VSS, a 3 sa SSS. Od VSS – a zastupljeni su dipl. pedagozi – psiholozi, dipl. psiholog, dipl. socijalni radnik, dipl. socijalni pedagog, dipl. pravnik i dipl. ekonomista - dakle u radu sa maloljetnicima, isključujući v.d. direktoricu, neposredno su uključeni dipl. pedagozi – psiholozi, dipl. socijalni radnik, dipl. psiholog i dipl. socijalni pedagog. Kada je u pitanju struktura korisnika prema uzrastu⁹⁵, maloljetnici koji dolaze u Odgojni centar na izvršavanje odgojne mjere u dobi su od 14 do 18 godina, te na stručno-dijagnostičko-opservacionim/preventivnim tretmanima u dobi od 10 do 18 godina. U vrijeme posjeta ustanovi na neprekidnom boravku po odluci suda nije bilo maloljetnika, kao ni na preventivnom tretmanu. Po pitaju strukture korisnika po krivičnim djelima, tijekom 2020. godine u Odgojnom centru na izvršenju odgojne mjere je bilo 6 maloljetnika i to radi krivičnih djela: teška krađa - 2, nasilničko ponašanje - 1,

---

⁹³ Tijekom posjeta Odgojnom centru dana 13.09.2021. godine obavljen je razgovor sa stručnim osobljem ustanove

⁹⁴ Podaci dobiveni pomoću upitnika od 11.08.2021. godine. Upitnik ispunila Marina Tomić, v.d. direktorica

⁹⁵ Ibid

posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga – 1, laka tjelesna povreda – 1 i oštećenje tuđe stvari – 1 maloljetnik.

Maloljetnicima je, prema podacima iz upitnika, osigurano obrazovanje, a s obzirom na to da je ustanova poluotvorenog tipa, djeca slobodno pohađaju školu van ustanove.

Maloljetnici ostvaruju komunikaciju sa obitelji, obitelj ih posjećuje najmanje jednom tjedno, druge osobe dva puta mjesečno. Maloljetnicima je omogućen neograničen prijem paketa, telefonski razgovor najmanje dva puta tjedno, a ostavaruju i pravo na godišnji odmor. U sklopu ustanove imaju pristup knjižnici, TV - u i internetu, uz stručni nadzor.

Sva osobna dokumentacija korisnika se nalazi u personalnom dosijeu korisnika, koji su zaključani u metalnom ormaru i dostupan je samo stručnim radnicima koji su u direktnom odnosu sa korisnicima. Ostale vrijedne stvari deponuju se u sefu. Prigodom završetka tretmana maloljetnik dobiva natrag deponovane stvari.

Djeca imaju osiguranu primarnu zdravstvenu zaštitu, specijalističke usluge, dok program liječenja ovisnosti nije osiguran. Medicinski pregled se ne provodi u roku od 24 sata od prijema, zato što je pravilnikom regulirano da maloljetnici obavljaju sistematski pregled prije dolaska na izvršenje i također po zakonu u odgojnom centru borave najduže tri mjeseca.

Kada je u pitanju utjecaj pandemije na ostvarivanje prava, upitnikom se navodi da je u određenim razdobljima bilo ograničeno ili zabranjeno kretanje, te da je ustanova postupala u potpunosti sukladno sa naredbama, ograničenjima i instrukcijama nadležnog ministarstva. U tijeku ovog razdoblja nisu bile dopušteni posjeti, a djeci su obezbjeđene maske, rukavice, dezinfekciona sredstva. Također na zvaničnoj web stranici ustanove ospostavljena je online potpora korisnicima.

Maloljetnici imaju pravo na prigovor, ali ih tijekom 2019. i 2020. godine nije bilo.

Za vrijeme posjeta nije bilo maloljetnika u ustanovi.

Razgovor sa administrativnim i tehničkim osobljem

U Odgojnom centru Tuzlanskog kantona trenutno je zaposleno 12 osoba, koje su raspoređene u Općem odjeljenju, Službi tretmana i Odjeljenju za izvršenje odgojnih mjera. U Općem odjeljenju trenutno je 5 uposlenika i to: tehnički sekretar, dipl.pravnik, dipl.ekonomista, ekonom, noćni čuvar (portir). Zbog nedostatka stručnog kadra kada su maloljetnici na izvršenju odgojne mjere neprekidnog boravka, svi zaposleni rade u smjenama, kao i vikendom. Prigodom razgovora, izražavaju nezadovoljstvo zbog takve organizacije posla, jer nisu školovani, niti su dodatno plaćeni za rad sa maloljetnicima. Takav režim rada ih onemogućava da adekvatno obavljaju svoje radne zadatke na radnim mjestima na kojima su uposleni. Rad ustanove je otežan usljed nedostatka finansijskih sredstava i stručnog osoblja za rad sa maloljetnicima. Iako Ministarstvo pravosuđa Tuzlanskog kantona nema dovoljno sluha za rješavanje problema ove ustanove, dobri odnosi i razumijevanje između zaposlenih, omogućavaju da Ustanova radi neometano. Nisu zadovoljni sa visinom osobnog dohotka, nemaju mogućnost za napredovanje u službi, kao ni

mogućnost stručnog usavršavanja. Nemaju status državnih službenika, te zbog toga postoji velika razlika u visini plaća u odnosu na druge službenike koji pripadaju istom resornom ministarstvu.

Za vrijeme pandemije ustanova je organizirala rad sukladno sa preporukama i naredbama kriznih stožera i funkcionirala je bez problema, imali su dovoljno maski, rukavica, dezinfekcionih sredstava. Svi zaposleni su se pridržavali propisanih mjera. U ustanovi je bio jedan slučaj zaražavanja koronavirusom.

Zaposlenici Općeg odjeljenja ocijenili su da su nedostaci u radu ustanove: nedovoljan broj zaposlenih stručnih osoba, rad u smjenama, rad vikendom, visina osobnog dohotka, generalno, pasivnost nadležnog ministarstva pravosuđa prema Ustanovi. Tu su i neadekvatni uvjeti u kojima rade zaposleni zbog nedostatka opreme u prostorijama i neodgovarajućeg prilaza (nalaze se na trećem katu, bez lifta). Prednosti rada u Ustanovi: mlad kolektiv, dobra suradnja i međusobno razumijevanje zaposlenih.

Razgovor sa stručnim osobljem

U tijeku razgovora sa stručnim osobljem⁹⁶, istaknuto je da je struktura specifična iz razloga što je uvjetovana generacijski i periodično. U jednom razdoblju bila je zastupljena grupa ovisnika, u drugome su bile samo maloljetnici zbog krađa, potom je bila grupa zbog nasilničkog ponašanja ili teških tjelesnih povreda. Prigodom dolaska u ustanovu svakom djetetu su objašnjenja prava i obveze, te uručen preslik/kopija Pravilnika o kućnom redu.

Kad je riječ o tretmanskome radu sa maloljetnicima, odnosno kapacitetima za tretman, stručno osoblje navodi da je u oba dijela, i u pogledu preventivnog rada i izvršenja samih odgojnih mjera, kvalitet i učinkovitost usluga na zadovoljavajućoj razini.

Usluge koje se nude u sklopu ustanove su: izvršenje sudske mjere, preventivni tretman i dijagnostičko-opservacioni tretman. U ustanovi se prema podacima iz upitnika, sačinavaju individualni planovi, u koje su uključeni roditelji kao i djeca na način da u svakom momentu za vrijeme realiziranja tretmana mogu dati svoje mišljenje ili prijedloge koji će unaprijediti tretman. Prigodom završetka tretmana maloljetnici popunjavaju upitnik u kojem, također, mogu iznijeti vlastite prijedloge vezane za poboljšanje rada ustanove. Aktivno su uključeni i u izradi individualiziranog plana tretmana. U tijeku tretmana prati se napredovanje i analiziraju ciljevi postavljeni na početku. Po završetku tretmana se vrši procjena o rezultatima koje je maloljetnik postigao u tretmanu. Tretmanski rad baziran je na individualnom pristupu. Maloljetnici dolaze sa različitim problemima, različitog uzrasta, zrelosti i socijalnog statusa, tako da su rijetko ispunjeni uvjeti za grupni rad. Grupni rad se sprovodi prigodom realiziranja radionica u odgojno – obrazovnim ustanovama. U ustanovi je zaposleno sedam članova stručnog osoblja: psiholog, socijalni pedagog, pedagog – psiholog, socijalni radnik i profesor razredne nastave. Nedovoljan broj osoblja posebno je izražen u slučajevima kada maloljetnik bude upućen na mjeru cjelodnevnog boravka. Zbog nedovoljnog broja stručnog osoblja ističu da je teško napraviti bilo kakav okvirni plan rada u smjenama. Pomažu im pripravnici koji su primljeni posredstvom natječaja koje raspisuje Federalno ministarstvo za boračka pitanja TK. Osoblje ističe da je

---

⁹⁶ Tijekom posjeta Odgojnom centru dana 13.09.2021. godine obavljen je razgovor sa stručnim osobljem ustanove

stručnost kolektiva na visokoj razini i većinu edukacija članovi stručnog tima financiraju sami, sa ciljem da taj dio usavršavanja koriste i u svrhu rada sa maloljetnicima, a posebice ističu stvarnu potrebu za supervizijom.

Usluge koje se nude u sklopu ustanove su: izvršenje sudske mjere, preventivni tretman i dijagnostičko-opservacioni tretman. Individualni preventivni tretman otpočinje na zahtjev Centra za socijalni rad, ili ako škola ili roditelj uoče problem. Procedura je da se obrate Centru koji prikupi određenu potrebnu dokumentaciju i uputi dijete u ustanovu.

Izvršenje sudske mjere određuje sud, ustanova dobije rješenje u kojem je određena mjera tako da ustanova ne može utjecati na intenzitet mjere, zadatak je da se sprovede mjera. Pristup je individualni, ali to je ograničeno u onoj mjeri koliko je sud odredio. Po završetku sudske mjere djetetu se kažu mogućnosti koje ima ako želi nastaviti tretmane, izvješće o sprovedenom tretmanu se dostavlja Centru i sudu. Postoje tri vrste procjena o potrebi korisnika: pedagoška, psihološka i socijalna prije otpočinjana samog tretmana (preventivni). Postoji ulazni upitnik za roditelje, ulazni upitnik za dijete, ulazna evaluacija i dokumentacija od Centra, na osnovu kojih se pravi individualizirani plan za rad sa djetetom. Svakom djetetu na preventivnom tretmanu se određuje voditelj tretmana, koji se odredi na početku samog tretmana i isti je dužan da ima sve informacije o tom djetetu. Svi drugi, ukoliko smatraju da postoji bitna informacija glede djeteta, prenose je voditelju tretmana za to dijete.

Rad u ustanovi je organiziran trosmjenski u tijeku radnog tjedna i vikendom (24 h), ukoliko je neprekidni boravak u pitanju, tretmanski rad se sprovodi do 18 h. Ukoliko je maloljetnik uključen u obrazovni sustav, sam intenzitet tretmana je znatno manji u odnosu na maloljetnike koji nisu uključeni u obrazovne aktivnosti. U smjeni uvijek budu dva člana stručnog tima, a u noćnoj smjeni jedna stručna osoba i čuvar.

Za svakog maloljetnika uradi se kompletna procjena i onda se sačinjava individualizirani tretman za dijete – individualni plan i program postupanja/rada. Prigodom dolaska maloljetnika u ustanovu upoznaje se sa pravilnikom o kućnom redu. Maloljetnik se uvažava od samog početka tretmana i smatraju da ta činjenica dosta utiče na tijek tretmana, jer se dijete na početku pita želi li tretman, kako zamišlja tretman i to stvara veću želju da dođe na tretman. Održava se stalna komunikacija sa školom koju maloljetnik pohađa jer imaju određene radionice koje odrađuju van ustanove, a što je davalo dobre rezultate u smislu promjene svijesti, osobne odgovornosti, učenja, navika u školi i kući. To je nešto što vide kao prednost u njihovom pristupu i radu, a što je rezultat njihovih prethodnih iskustava i edukacija. Maloljetnici učestvuju u izradi planova, kao što su godišnji planovi, planiranje novih usluga. Osoblje navodi da postoji upitnik u kojem se izjašnjavaju što im se svidjelo, što nije, što bi promijenili i da stručno osoblje uvažava njihovo mišljenje.

Kada je u pitanju zdravstvena zaštita, osoblje ističe da svi maloljetnici imaju pravo na zdravstvenu zaštitu.

Ombudsmeni posebno pohvaljuju rad stručnog osoblja ove ustanove i organiziranje radnog vremena na način da je uvijek najmanje jedan član stručnog osoblja prisutan u ustanovi, što može imati samo pozitivne efekte na tretman maloljetnika. Ova ustanova može biti primjer dobre prakse i svim ostalim ustanovama.

Preporuke Ombudsmana Bosne i Hercegovine

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine preporučuju Ministarstvu pravosuđa i uprave Tuzlanskog kantona i Odgojnom centru Tuzlanskog kantona da:

- iznađu finansijska sredstva i obezbijede suglasnosti za izgradnju vanjskog stubišta/stepenica, te osposobe pristup ustanovi za osobe sa invaliditetom,
Rok za realiziranje preporuke: jedna godina;
- izdvoje finansijska sredstva za superviziju stručnih radnika,
Rok za realiziranje preporuke: tri mjeseca.

V ISKUSTVA I POSTUPANJA SUDOVA, CENTARA ZA SOCIJALNI ZA RAD, TUŽITELJSTAVA U OBLASTI ZAŠTITE PRAVA DJECE U SUKOBU SA ZAKONOM

Kako je to u metodologiji istraživanja istaknuto, ustanove u kojima su smještena djeca u sukobu sa zakonom, dostavile su podatke i o nadležnim tijelima/organima koji su uputili djecu u ustanovu. Nadležnim tijelima/organima označenima u odgovorima ustanova (tzv. vanjski subjekti) upućeni su upitnici i u ovom dijelu Izvješća izvršena je njihova analiza. U ovom dijelu Izvješća bit će sumirani i analizirani podaci dostavljeni od strane nadležnih, i to: sudova, centara za socijalni rad i tužiteljstava. Prije toga Ombudsmani žele ukazati da je zakonima o zaštiti i postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku propisano:⁹⁷

„Sudac i tužitelj najmanje dva puta u tijeku godine obilaze maloljetnika smještenog u ustanovi za izvršenje zavodskih mjera, gdje u neposrednom kontaktu sa maloljetnikom i stručnim osobama koje se staraju o izvršenju mjere, kao i uvidom u odgovarajuću dokumentaciju, utvrđuju zakonitost i pravilnost postupanja i cijene uspjeh postignut u vaspitanju i pravilnom razvoju ličnosti maloljetnika. O uočenim propustima i drugim zapažanjima, osoba iz stavka 1. ovog članka dužne su da bez odlaganja obavijeste Ministarstvo, kao i ustanovu u kojoj se vaspitna mjera izvršava. Po obavještavanju suca, odnosno tužitelja, Ministarstvo, kao i uprava ustanove u kojoj se vaspitna mjera izvršava, dužni su da bez odlaganja izvrše odgovarajuće provjere i poduzmu mjere za otklanjanje nezakonitosti i nepravilnosti i o tome obavijeste suca i tužitelja.“

Pored toga, zakonima o zaštiti i postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku propisane su obveze nadležnog centra za socijalni rad, odnosno organa starateljstva⁹⁸, i to u pomoći poslije izvršenja zavodskih mjera i kazne maloljetničkog zatvora, odnosno nakon izvršenja krivičnih sankcija. Centri za socijalni rad tijekom trajanja zavodske mjere i kazne maloljetničkog zatvora imaju obvezu održavati stalne veze sa maloljetnikom, njegovom obitelji i ustanovom u koju je maloljetnik smješten kako bi se maloljetnik i njegova obitelj što bolje pripremili za vraćanje maloljetnika u raniju socijalnu sredinu i njegovo uključivanje u daljnji društveni život. Nadalje, ustanova ili zavod u kojoj se izvršava zavodska mjera ili kazna maloljetničkog zatvora dužni su da najmanje 90 dana prije planiranog otpuštanja maloljetnika obavijestiti o tome roditelje maloljetnika, usvojitelja ili staratelja, odnosno bliske srodnike sa kojima je maloljetnik živio, kao i nadležni organ socijalnog staranja i predlože im mjere koje bi trebalo poduzeti za prihvata maloljetnika. Roditelj, usvojitelj ili staratelj, odnosno bliski srodnik sa kojim je maloljetnik živio prije stupanja na izdržavanje zavodske mjere ili kazne maloljetničkog zatvora, dužan je o povratku maloljetnika u obitelj obavijestiti nadležni organ starateljstva, a nadležni organ socijalnog staranja dužan je maloljetniku, poslije izvršenja krivične sankcije pružiti potrebnu pomoć. Što se tiče vrste pomoći, nakon izvršenja krivične sankcije nadležni organ starateljstva bit će u kontaktu i suradnji sa nadležnim ministarstvima i drugim vladinim i nevladinim organizacijama, institucijama, poduzećima, pojedincima maloljetniku pruža pomoć u svezi sa iznalaženjem smještaja i sredine u kojoj će živjeti, dovršetkom započetog obrazovanja i stručnog osposobljavanja, liječenjem radi zaštite njegovog fizičkog i duševnog zdravlja, pri pronalaženju zaposlenja, osiguranjem ishrane, odjeće i finansijskih sredstava za druge nužne potrebe radi

⁹⁷ Član 158. Zakona u Republici Srpskoj i član 159. Zakona u Federaciji Bosne i Hercegovine

⁹⁸ Članovi 180, 181, 182 i 183 u Republici Srpskoj i članci 181, 182, 183 i 184 u Federaciji Bosne i Hercegovine

omogućavanja njegovog ponovnog integriranja u društvenu zajednicu. Predmet posebne skrbi tijela/organa starateljstva su maloljetnici bez ikakvog staranja i obiteljskog okruženja, oni koji su bez odgovarajućeg roditeljskog staranja, kao i druge osjetljive (rizične) grupe djece. Nadležni organ starateljstva dužan je poslije otpuštanja maloljetnika sa izvršenja zavodske mjere ili kazne maloljetničkog zatvora posebno skrbiti o maloljetniku bez roditelja, kao i o maloljetniku čije su obiteljske i materijalne prilike nesređene. Predmet posebne skrbi organa socijalnog staranja podrazumijeva naročito smještaj, ishranu, nabavku odjeće, liječenje, pomoć u sređivanju obiteljskih prilika, okončanje stručnog osposobljavanja i zapošljavanje maloljetnika.

5.1. Sudovi

Prvostupanjskim sudovima koji su maloljetnicima izrekli sankcije upućeni su upitnici, odnosno slijedeća pitanja: *Da li sudac za maloljetnike ostvaruje neposredni kontakt sa maloljetnikom smještenim u ustanovu?, Da li sudac za maloljetnike ostvaruje neposredni kontakt sa stručnim osobama koje rade sa maloljetnicima u ustanovi?, Da li sudac za maloljetnike ostvaruje neposredni uvid u odgovarajuću dokumentaciju cijeneći zakonitost i pravilnost postupanja sa maloljetnicima?, Da li sudac za maloljetnike cijeni da su kapaciteti za tretman maloljetnika u ustanovi zadovoljavajući?.*

Osnovni sud u Doboju⁹⁹ u svojoj organizacionoj strukturi ima pet sudaca za maloljetnika (krivično i prekršajno odjeljenje), ali ne obilaze maloljetnike dva puta godišnje. Kao razlog neobilaska navode kvalitetna i detaljna izvješća stručnih osoba koje rade sa maloljetnicima u ustanovi, a koja se dostavljaju sucu na uvid. Dodaju i da se u dosadašnjoj praksi nije ukazala potreba za obilaskom, što ne znači da se ubuduće neće vršiti. Kako ne obilaze maloljetnike u ustanovama, odgovori na sva pitanja bila su odrična.

Osnovni sud u Gradišci¹⁰⁰ u svojoj organizacionoj strukturi ima dvoje sudaca za maloljetnike, koji najmanje dva puta godišnje obilaze maloljetnika smještenog u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija. Obilazak maloljetnika u ustanovi vrši sudac za maloljetnike koji je donio odluku o smještaju određenog maloljetnika u ustanovu. Kako obilaze maloljetnika odgovori iz upitnika na sva pitanja su bila potvrdna, ali suci ne vrše neposredni uvid u dokumentaciju i ne cijene da li su kapaciteti za tretman maloljetnika zadovoljavajući. Suci ovog suda nisu u prethodnom razdoblju uočili određene propuste u radu u ustanovama i nije im se dešavalo da u tijeku izvršenja krivične sankcije utvrde da postoje činjenice i okolnosti koje upućuju na potrebu poduzimanja mjera zaštite prava maloljetnika i nisu se zbog toga obraćali nadležnom organu starateljstva po mjestu prebivališta, tj boravišta maloljetnika. Što se tiče uvjetnog otpusta, konstatirano je da djeca u sukobu sa zakonom koriste mogućnost podnošenja molbe za uvjetni otpust.

Općinski sud u Lukavcu¹⁰¹ u svojoj organizacionoj strukturi ima dvoje sudaca za maloljetnike koji najmanje dva puta godišnje obilaze maloljetnika smještenog u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija. Obilazak maloljetnika u ustanovi vrši sudac za maloljetnike koji je donio odluku o smještaju određenog maloljetnika u ustanovu. Kako obilaze maloljetnika,

⁹⁹ Odgovor na upitnik Osnovnog suda u Doboju e-mail od 20.09.2021. godine

¹⁰⁰ Odgovor na upitnik akt Osnovnog suda u Gradišci broj: 072-0-Su-21-000 925 od 21.09.2021. godine

¹⁰¹ Odgovor na upitnik akt Općinskog suda u Lukavcu broj: 126-0-Su-21-000-639 od 22.09.2021. godine

odgovori iz upitnika na sva pitanja su bila potvrdna. Istodobno, suci ne vrše neposredni uvid u dokumentaciju i ne cijene da li su kapaciteti za tretman maloljetnika zadovoljavajući. Suci ovog suda nisu u prethodnom razdoblju uočili određene propuste u radu u ustanovama i nije im se dešavalo da u tijeku izvršenja krivične sankcije utvrde da postoje činjenice i okolnosti koje upućuju na potrebu poduzimanja mjera zaštite *prava maloljetnika i nisu se zbog toga obraćali nadležnom organu starateljstva po mjestu prebivališta, tj boravišta maloljetnika*. Kada je u pitanju uvjetni otpust, konstatirano je da djeca u sukobu sa zakonom koriste mogućnost podnošenja molbe za uvjetni otpust.

Općinski sud u Cazinu¹⁰² u svojoj organizacionoj strukturi ima pet sudaca za maloljetnike koji najmanje dva puta godišnje obilaze maloljetnika smještenog u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija, a obilazak vrši bilo koji sudac. Budući da obilaze maloljetnika odgovori iz upitnika na sva pitanja su bila potvrdna, ali suci ne vrše neposredni uvid u dokumentaciju i ne cijene da li su kapaciteti za tretman maloljetnika zadovoljavajući. Suci ovog suda nisu u prethodnom razdoblju uočili određene propuste u radu u ustanovama i nije im se dešavalo da u tijeku izvršenja krivične sankcije utvrde da postoje činjenice i okolnosti koje upućuju na potrebu poduzimanja mjera zaštite prava maloljetnika i nisu se zbog toga obraćali nadležnom tijelu/organu starateljstva po mjestu prebivališta, tj boravišta maloljetnika. Što se tiče uvjetnog otpusta, konstatirano je da djeca u sukobu sa zakonom koriste mogućnost podnošenja molbe za uvjetni otpust.

Općinski sud u Bosanskoj Krupi¹⁰³ u svojoj organizacionoj strukturi ima dvoje sudaca za maloljetnike koji najmanje dva puta godišnje obilaze maloljetnika smještenog u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija. Obilazak maloljetnika u ustanovi vrši sudac za maloljetnike koji je donio odluku o smještaju određenog maloljetnika u ustanovu. Kako obilaze maloljetnika odgovori iz upitnika na sva pitanja su bila potvrdna, a nisu u prethodnom razdoblju uočili određene propuste u radu u ustanovama i nije se dešavalo da u tijeku izvršenja krivične sankcije sudac utvrdi da postoje činjenice i okolnosti zbog kojih bi se obraćao nadležnom organu starateljstva po mjestu prebivališta, tj boravišta maloljetnika. Što se tiče uvjetnog otpusta, konstatirano je da djeca u sukobu sa zakonom koriste mogućnost podnošenja molbe za uvjetni otpust.

Općinski sud u Tuzli¹⁰⁴ u svojoj organizacionoj strukturi ima dvoje sudaca za maloljetnike koji najmanje dva puta godišnje obilaze maloljetnika smještenog u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija. Obilazak maloljetnika u ustanovi vrši sudac za maloljetnike koji je donio odluku o smještaju određenog maloljetnika u ustanovu. U prethodnom razdoblju nisu uočili određene propuste u radu u ustanovama i nije se dešavalo da u tijeku izvršenja krivične sankcije sudac utvrdi da postoje činjenice i okolnosti zbog kojih bi se obraćao nadležnom organu starateljstva po mjestu prebivališta, tj boravišta maloljetnika..

Osnovni sud u Prnjavoru¹⁰⁵ u svojoj organizacionoj strukturi ima pet sudaca za maloljetnike koji najmanje dva puta godišnje obilaze maloljetnika smještenog u ustanovi za izvršenje

---

¹⁰² Odgovor na upitnik Općinski sud u Cazinu e-mail od 24.09.2021. godine

¹⁰³ Odgovor na upitnik - Općinski sud u Bosanskoj Krupi e-mail od 28.09.2021. godine

¹⁰⁴ Odgovor na upitnik - Općinski sud u Tuzli broj: 032-0-Su-10-21-000 013 od 28.09.2021. godine

¹⁰⁵ Odgovor na upitnik - Općinski sud u Cazinu e-mail od 17.09.2021. godine

institucionalnih sankcija. Obilazak maloljetnika u ustanovi vrši sudac za maloljetnike koji je donio odluku o smještaju određenog maloljetnika u ustanovu. Međutim, u prethodnom razdoblju nisu uočili određene propuste u radu u ustanovama i nije se dešavalo da u tijeku izvršenja krivične sankcije sudac utvrdi da postoje činjenice i okolnosti zbog kojih bi se obraćao nadležnom organu starateljstva po mjestu prebivališta, tj boravišta maloljetnika. Što se tiče uvjetnog otpusta, konstatirano je da djeca u sukobu sa zakonom ne koriste mogućnost podnošenja molbe za uvjetni otpust.

Općinski sud u Zenici¹⁰⁶ u svojoj organizacionoj strukturi ima osam sudaca za maloljetnike, ali nemaju stručnog savjetnika – psihologa. Obilazak maloljetnika u ustanovi vrši sudac za maloljetnike koji je donio odluku o smještaju određenog maloljetnika u ustanovu, najmanje dva puta godišnje. U prethodnom razdoblju nisu uočili određene propuste u radu u ustanovama i nije se dešavalo da u tijeku izvršenja krivične sankcije sudija utvrdi da postoje činjenice i okolnosti zbog kojih bi se obraćao nadležnom organu starateljstva po mjestu prebivališta, tj boravišta maloljetnika. Što se tiče uvjetnog otpusta, konstatirano je da djeca u sukobu sa zakonom koriste mogućnost podnošenja molbe za uvjetni otpust.

Općinski sud u Kaknju¹⁰⁷ u svojoj organizacionoj strukturi ima šest sudaca za maloljetnike (dvoje sudi glavni pretres, dok ostali postupaju u drugim fazama), koji najmanje dva puta godišnje obilaze maloljetnika smještenog u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija. Obilazak maloljetnika u ustanovi vrši sudac za maloljetnike koji je donio odluku o smještaju određenog maloljetnika u ustanovu. U prethodnom razdoblju nisu uočili određene propuste u radu u ustanovama i nije se dešavalo da u tijeku izvršenja krivične sankcije sudac utvrdi da postoje činjenice i okolnosti zbog kojih se obraćao nadležnom organu starateljstva po mjestu prebivališta, tj boravišta maloljetnika.

Što se tiče uvjetnog otpusta, konstatirano je da u ovom sudu nije bilo navedene prakse.

Osnovni sud u Banjoj Luci¹⁰⁸ u svojoj organizacionoj strukturi ima šest sudaca u krivičnom odjeljenju, dvoje u prekršajnom i jednog stručnog savjetnika, psihologa. Obilazak maloljetnika u ustanovi vrši sudac za maloljetnike koji je donio odluku o smještaju određenog maloljetnika u ustanovu, najmanje dva puta godišnje. U prethodnom periodu nisu uočili određene propuste u radu u ustanovama i nije se dešavalo da u tijeku izvršenja krivične sankcije sudac utvrdi da postoje činjenice i okolnosti zbog kojih se obraćao nadležnom organu starateljstva po mjestu prebivališta, tj boravišta maloljetnika. Što se tiče uslovnog otpusta, konstatirano je da djeca u sukobu sa zakonom koriste mogućnost podnošenja molbe za uvjetni otpust.

Osnovni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine¹⁰⁹ u svojoj organizacionoj strukturi ima jedan sudija za maloljetnike koji najmanje dva puta godišnje obilaze maloljetnika smještenog u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija. Obilazak maloljetnika u ustanovi vrši sudija za maloljetnike koji je donio odluku o smještaju određenog maloljetnika u ustanovu. U prethodnom razdoblju nisu uočili određene propuste u radu u ustanovama i nije se dešavalo da u tijeku

---

¹⁰⁶ Odgovor na upitnik - akt Općinskog suda u Zenici broj: 043-0-Su-21-001525 od 15.09.2021. godine od 15.09.2021. godine

¹⁰⁷ Odgovor na upitnik - Općinski sud u Kaknju e-mail od 16.09.2021. godine

¹⁰⁸ Odgovor na upitnik Osnovni sud u Banjoj Luci e-mail od 15.09.2021. godine

¹⁰⁹ Odgovor na upitnik Osnovni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine e-mail od 13.09.2021. godine

izvršenja krivične sankcije sudac utvrdi da postoje činjenice i okolnosti zbog kojih se obraćao nadležnom organu starateljstva po mjestu prebivališta, tj boravišta maloljetnika. Što se tiče uvjetnog otpusta konstatirano je da djeca u sukobu sa zakonom koriste mogućnost podnošenja molbe za uvjetni otpust.

Općinski sud u Sarajevu¹¹⁰ u svojoj organizacionoj strukturi ima dvoje sudaca za maloljetnike koji najmanje dva puta godišnje obilaze maloljetnika smještenog u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija s tim da se u godini pandemije dešavalo da ti posjeti nisu u šest mjeseci, ali su redoviti. Obilazak maloljetnika u ustanovi vrši sudac za maloljetnike koji je donio odluku o smještaju određenog maloljetnika u ustanovu. Nisu uočili u prethodnom razdoblju propuste u radu ustanova u tijeku izvršenja krivične sankcije i nisu se obraćali nadležnom organu starateljstva. Što se tiče uvjetnog otpusta, konstatirano je da djeca u sukobu sa zakonom ne koriste mogućnost podnošenja molbe za uvjetni otpust.

Općinski sud u Bosanskoj Krupi¹¹¹ u svojoj organizacionoj strukturi ima dvoje sudaca za maloljetnike koji najmanje dva puta godišnje obilaze maloljetnika smještenog u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija. Obilazak maloljetnika u ustanovi vrši sudac za maloljetnike koji je donio odluku o smještaju određenog maloljetnika u ustanovu. Nisu uočili u prethodnom razdoblju propuste u radu ustanova u tijeku izvršenja krivične sankcije i nisu se obraćali nadležnom organu starateljstva. Što se tiče uvjetnog otpusta, konstatirano je da djeca u sukobu sa zakonom ne koriste mogućnost podnošenja molbe za uvjetni otpust.

Općinski sud u Gradačcu¹¹² u svojoj organizacionoj strukturi ima dvoje sudaca za maloljetnike. Na pitanje *Da li sudija za maloljetnike najmanje dva puta godišnje obilazi maloljetnika smještenog u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija?* navedeno je da se samo jedna osoba, po odluci ovog suda, nalazi u Odgojno-popravnom domu za maloljetnike, a sutkinja koja je donijela tu odluku je umirovljena - imala je namjeru da ga u 2020. godini posjeti. Što se tiče odgovora na ostala pitanja, navedeno je nemaju saznanja.

Prema odgovorima na pitanje iz upitnika, Općinski sud u Gračanici¹¹³ ima dvoje sudaca za maloljetnike, sudac za maloljetnike koji je donio odluku o smještaju određenog maloljetnika u ustanovu i obilazi maloljetnika. Prigodom posjeta, sudac ostvaruje neposredni kontakt sa maloljetnikom, stručnim osobama, ali ne vrši uvid u dokumentaciju. Na pitanje *Da li maloljetnici koriste mogućnost podnošenja molbe za uvjetni otpust*, odgovaraju da ne raspolažu tim podacima, jer se zahtjev podnosi ustanovi u kojoj je maloljetnik smješten.

Općinski sud u Živinicama¹¹⁴ u svojoj organizacionoj strukturi ima dvoje sudaca za maloljetnike. Obilazak maloljetnika u ustanovi vrši sudac za maloljetnike koji je donio odluku o smještaju određenog maloljetnika u ustanovu, najmanje dva puta godišnje. U prethodnom razdoblju nisu uočili određene propuste u radu u ustanovama i nije se dešavalo da u tijeku izvršenja krivične sankcije sudac utvrdi da postoje činjenice i okolnosti zbog kojih se obraćao nadležnom tijelu

---

¹¹⁰ Odgovor na upitnik Općinski sud u Sarajevu e-mail od 14.09.2021. godine

¹¹¹ Odgovor na upitnik akt Općinskog suda u Bosanskoj Krupi broj 018 0 SU 21 000331 od 28.09.2021. godine

¹¹² Odgovor na upitnik akt Općinskog suda u Gradačcu broj 028-0-Su-21-000-654 od 16.09.2021. godine

¹¹³ Odgovor na upitnik dostavljen mejlom dana 08.10.2021. godine

¹¹⁴ Odgovor na upitnik Općinski sud Živinice broj: 033-0-Su-21-00001 Om od 27.09.2021. godine

starateljstva po mjestu prebivališta, tj boravišta maloljetnika. Što se tiče uvjetnog otpusta konstatirano je da djeca u sukobu sa zakonom koriste mogućnost podnošenja molbe za uvjetni otpust.

Općinski sud u Mostaru¹¹⁵ u svojoj organizacionoj strukturi ima pet sudaca za maloljetnike. Obilazak maloljetnika u ustanovi vrši sudac za maloljetnike koji je donio odluku o smještaju određenog maloljetnika u ustanovu, međutim, trenutno ih ne obilaze, pravdajući takvo postupanje bolovanjem suca. U prethodnom razdoblju nisu uočili određene propuste u radu u ustanovama i nije se dešavalo da u tijeku izvršenja krivične sankcije sudac utvrdi da postoje činjenice i okolnosti zbog kojih se obraćao nadležnom organu starateljstva po mjestu prebivališta, tj boravišta maloljetnika. Što se tiče uvjetnog otpusta, konstatirano je da djeca u sukobu sa zakonom koriste mogućnost podnošenja molbe za uvjetni otpust.

5.2. Centri za socijalni rad/službe socijalne zaštite

Centrima za socijalni rad sa područja općina/gradova/kantona/županija sa kojih dolaze maloljetnici koji su smješteni u ustanovama upućeni su upitnici, odnosno slijedeća pitanja: *Da li održavate redovan kontakt sa maloljetnikom smještenim u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija tijekom trajanja izvršenja sankcije?, Koji je to vid ostvarivanja kontakta i koliko često ostvarujete takav kontakt? Opisati., Koje osobe iz Vaše ustanove ostvaruju navedeni kontakt sa maloljetnikom?, Da li je to uvijek ista osoba za svakog maloljetnika?, Da li održavate redovan kontakt sa obitelji maloljetnika koji je smješten u ustanovu za izvršenje institucionalnih sankcija tijekom trajanja izvršenja sankcije, Ukoliko je odgovor da, koji je to vid ostvarivanja kontakta i koliko često ostvarujete takav kontakt? Opisati., Koje osobe iz Vaše ustanove ostvaruju navedeni kontakt sa obitelji maloljetnikom?, Da li je to ista osoba koje ostvaruje kontakt sa maloljetnikom i obitelji?, Da li održavate redovan kontakt sa ustanovom u koju je smješten maloljetnik? Ukoliko je odgovor da, koji je to vid ostvarivanja kontakta i koliko često ostvarujete takav kontakt? Opisati., Da li službe socijalne zaštite rade sa maloljetnikom tijekom pripreme za otpust?, Da li nakon izvršenja krivične sankcije maloljetniku pružate pomoć oko iznalaženja smještaja i sredine u kojoj će živjeti po izlasku iz ustanove? Opisati odgovor., Da li nakon izvršenja krivične sankcije maloljetniku pružate pomoć oko dovršetka započetog obrazovanja i stručnog usavršavanja? Opisati odgovor., Da li nakon izvršenja krivične sankcije maloljetniku pružate pomoć oko liječenja radi zaštite njegovog fizičkog i duševnog zdravlja? Opisati odgovor., Da li nakon izvršenja krivične sankcije maloljetniku pružate pomoć pri pronalasku zaposlenja? Opisati odgovor., Da li nakon izvršenja krivične sankcije maloljetniku pružate pomoć pri obezbjeđivanju ishrane, odjeće i financijskih sredstava? Opisati odgovor., Na koji način vodite skrb od maloljetnicima bez roditeljskog staranja? Opisati odgovor samo ako ste imali konkretan primjer u svom radu.*

Centar za socijalni rad Grada Mostara¹¹⁶ u svojoj organizacionoj strukturi ima Stručni tim za poslove zaštite djece, mladih s poremećajima u ponašanju koji broji šest zaposlenih; ne održavaju redovit kontakt sa maloljetnikom smještenim u ustanove za izvršenje institucionalnih sankcija tijekom trajanja izvršenja sankcije. Kontakti se održavaju povremeno i telefonskim

---

¹¹⁵ Odgovor na upitnik Općinski sud u Mostaru broj: 058-0-SU-2184/21 od 26.10.2021. godine

¹¹⁶ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je ispunjen 28.09.2021. godine

putem. Kontakt ostvaruju socijalni radnici. Kontakti sa obitelji maloljetnika nisu redoviti, ostvaruju ih socijalni radnici po potrebi telefonskim putem ili se obavljaju kućni posjeti obitelji. Socijalni radnici ne ostvaruju redovite kontakte sa ustanovama u koju su smješteni maloljetnici. Kontakti se održavaju po potrebi. Službe socijalne zaštite ne rade sa maloljetnikom prigodom pripreme za otpust, jer trenutno nemaju nijednog maloljetnika koji se priprema za otpust, odnosno koji je pred istekom kazne. Nakon izvršenja krivične sankcije ustanova nije pružala pomoć oko iznalaženja smještaja i sredine u kojoj bi maloljetnik živio nakon isteka kazne, jer do sada nisu imali takvih zahtjeva, a Centar nema stambenu jedinicu na raspolaganju. Nakon izvršenja krivične sankcije Centar pruža pomoć maloljetnicima oko dovršetka započetog obrazovanja ili stručnog usavršavanja, na način da im pomaže pri upisu i pribavljanju dokumentacije. Centar ne pruža pomoć oko liječenja maloljetnika ukoliko je potrebno liječenje radi zaštite njegovog fizičkog i duševnog zdravlja nakon izvršenja krivične sankcije. Ne pružaju zdravstvene usluge, ali imaju mogućnost ugovoriti posjet liječniku. Maloljetniku se ne pruža pomoć pri pronalasku zaposlenja nakon izvršenja krivične sankcije, nego mogu dati preporuku, koju poslodavac može, ali i ne mora da prihvati. Nakon izdržane kazne maloljetniku se omogućava ostvarivanje prava iz socijalne zaštite koja su propisana zakonskim i podzakonskim propisima.

Javna ustanova Centar za socijalni rad Bosanska Krupa¹¹⁷ u svojoj organizacionoj strukturi ima jednog stručnog suradnika za zaštitu osoba sa asocijalnim i antisocijalnim ponašanjem (socijalni radnik). Vrše redovit kontakt sa maloljetnikom smještenim u ustanovu za izvršenje institucionalnih sankcija, koji se odvija posredstvom socijalnog radnika iz Zavoda Orašje jer maloljetnik nije imao osobni telefon. U svim slučajevima kontakt se ostvaruje preko iste osobe - socijalnog radnika koji radi sa djecom koja su u sukobu sa zakonom. Kontakt sa obitelji maloljetnika se održava redovito, a realizira se posjetima obitelji, otprilike jednom mjesečno i telefonskim kontaktima (u razdoblju 7-10 dana), ali i razgovoru u prostorijama Centra kada su se roditelji osobito obraćali. Redovit kontakt socijalni radnik ostvaruje sa ustanovom u koju je smješten maloljetnik putem redovitih telefonskih kontakata i redovitih pismenih mjesečnih izvješća. Tijekom pripreme za otpust, služba socijalne zaštite ne radi sa maloljetnikom, te pripremu za otpust obavlja zavod u kojem se maloljetnik nalazio. Nakon izvršenja krivične sankcije maloljetniku se ne pruža pomoć oko iznalaženja smještaja i sredine u kojoj će boraviti. Maloljetnik je vraćen u biološku obitelj, te je rađena priprema obitelji za povrat maloljetnika. Po izvršenju sankcije maloljetniku se pruža pomoć oko završetka školovanja, na način da je sa školom organizirano izvanredno polaganje za završetak školovanja. Također, maloljetniku se pruža pomoć oko liječenja radi zaštite njegovog fizičkog i duševnog zdravlja, na način da su u Centru za mentalno zdravlje organizirani tretmani sa psihologom i neuropsihijatrom jednom mjesečno, a po ukazanoj potrebi i češće, sve dok postoji potreba za pomoći. Nakon izvršenja krivične sankcije maloljetnicima do sada nisu pružali pomoć prigodom zaposlenja, jer je maloljetnik sam našao posao. Po izlasku iz ustanove obitelji maloljetnika je obezbjeđena jednokratna novčana pomoć u novcu i naturi, zatim izvanredna novčana pomoć u svrhu nabavke lijekova za majku maloljetnika jer je ista imala određenih zdravstvenih poteškoća.

---

¹¹⁷ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je ispunjen 23.09.2021. godine

Centar za socijalni rad Prnjavor¹¹⁸ u svojoj organizacionoj strukturi imaju stručnog suradnika – psihologa i socijalnog radnika. Sa maloljetnikom smještenim u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija se održava direktan kontakt posjetom vaspitno-popravnog domu, te kontaktom sa stručnom službom. Kontakt sa obitelji maloljetnika održava se telefonskim putem, te se obavlja razgovor o prijedlogu mjera. Kontakt se ostvaruje posredstvom psihologa, koji održava kontakt i sa ustanovom u koju je smješten maloljetnik. Služba socijalne zaštite sa maloljetnikom radi tijekom pripreme za otpust, pružaju pomoć oko liječenja radi zaštite maloljetnikovog fizičkog i duševnog zdravlja, te pomoć maloljetniku pri pronalasku zaposlenja nakon izvršenja krivične sankcije.

Javna ustanova Centar za socijalni rad Cazin¹¹⁹ u svojoj organizacionoj strukturi imaju jednog socijalnog pedagoga, jednog socijalnog radnika i jednog psihologa, te ne održavaju redovan kontakt sa maloljetnikom smještenim u ustanove za izvršenje institucionalnih sankcija tijekom trajanja izvršenja sankcije. Kontakt se ne održava direktno s maloljetnikom već indirektno putem službenih osoba ustanove u kojoj je maloljetnik smješten. Kontakt ostvaruju službenici koji su dio stručnog tima za pitanje maloljetnika u sukobu sa zakonom (soc. pedagog, soc. radnik i psiholog). Kontakt sa obitelji maloljetnika se ostvaruje po potrebi putem službenika koji su dio Stručnog tima, na zahtjev ustanove u kojoj je smješten maloljetnik, u slučaju da maloljetnik može koristiti pogodnosti kao posjet obitelji i pri otpustu maloljetnika iz ustanove. Stručni tim za pitanje maloljetnika u sukobu sa zakonom ostvaruju kontakt sa ustanovom u koju je smješten maloljetnik usmeno, telefonskim putem ili pismeno u vidu izvješća o tretmanu maloljetnika, te povremenim posjetima ustanovi u kojoj je maloljetnik smješten. Isti se ostvaruju jednom u tri mjeseca, a po potrebi i češće. Tijekom pripreme za otpust sa maloljetnikom rade službenici iz ustanove u koju je smješten, dok služba socijalne zaštite radi sa obitelji maloljetnika. Nakon izvršenja krivične sankcije svi maloljetnici su se vraćali u svoje biološke obitelji ili prihvatne kampove u koje su bili smješteni prije odlaska u ustanovu. Služba socijalne zaštite u suradnji sa nadležnim ministarstvom i školom omogućava nastavak započetog obrazovanja i usavršavanja maloljetnika nakon izvršenja krivične sankcije. Ukoliko je maloljetniku potrebno liječenje radi zaštite njegovog fizičkog i duševnog zdravlja nakon izvršenja krivične sankcije, služba socijalne zaštite u suradnji sa zdravstvenom ustanovom dogovara tretmane i termine za maloljetnika. Maloljetniku se pruža pomoć pri pronalasku zaposlenja nakon izvršenja krivične sankcije, a ima i pravo na jednokratnu novčanu pomoć u određenom iznosu shodno njegovim trenutnim potrebama.

Javna ustanova Centar za socijalni rad Tuzla¹²⁰ u svojoj organizacionoj strukturi ima dva socijalna radnika, dva psihologa pedagoga i dva psihologa. Imaju redovit kontakt sa maloljetnicima smještenim u ustanove za izvršenje institucionalnih sankcija, koji se odvija na način da se vrše posjeti ustanovi, surađuje sa uposlenicima ustanove, te se kontakti ostvaruju u ovisnosti od trajanja izrečene mjere. Kontakt sa obitelji maloljetnika se održava redovito, a realizira se posjetima obitelji i telefonskim kontaktima. Na isti način se održava redovit kontakt sa ustanovom u koju je smješten maloljetnik, posredstvom psihologa pedagoga, psihologa i socijalnih radnika. Tijekom pripreme za otpust, služba socijalne zaštite radi sa maloljetnikom, te nakon izvršenja krivične sankcije maloljetniku pružaju pomoć oko iznalaženja smještaja i

¹¹⁸ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je ispunjen 12.10.2021. godine

¹¹⁹ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je ispunjen 16.09.2021. godine

¹²⁰ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je ispunjen 13.09.2021. godine

sredine u kojoj će živjeti po izlasku iz ustanove. Maloljetniku se pruža pomoć oko dovršetka započetog obrazovanja i stručnog usavršavanja, kao i zaposlenja, te pomoć oko liječenja radi zaštite njegovog fizičkog i duševnog zdravlja. Nakon izvršenja krivične sankcije maloljetniku se pruža pomoć pri obezbjeđivanju ishrane, odjeće i financijskih sredstava. Maloljetnici bez roditeljskog staranja se prioritarno smještaju u hraniteljske obitelji ili u ustanove socijalne zaštite.

Javna ustanova Centar za socijalni rad Gračanica¹²¹ u svojoj organizacionoj strukturi ima tri diplomirana socijalna radnika, jednog diplomiranog psihologa i jednog diplomiranog pravika. Sa maloljetnikom se održava redovit kontakt za vrijeme smještaja u ustanovu za izvršenje institucionalnih sankcija na način da se redovito kontaktira telefonskim putem i u ovisnosti o potrebi povremenim posjetom ustanovi. Navedeni kontakt ostvaruju diplomirani socijalni radnici i diplomirani psiholog. Kontakt sa obitelji maloljetnika se održava redovito putem telefonskih razgovora i posjeta obitelji, kao i razgovora u prostorijama Centra za socijalni rad. Kontakt ostvaruju diplomirani socijalni radnici i diplomirani psiholog, točnije stručni radnik zadužen za mjesnu zajednicu iz koje maloljetnik dolazi, s obzirom na to da su stručni radnici raspoređeni po mjesnim zajednicama. Kontakt sa ustanovom u koju je smješten maloljetnik ostvaruje se telefonskim putem.

Tijekom pripreme za otpust, služba socijalne zaštite radi sa maloljetnikom, te nakon izvršenja krivične sankcije maloljetniku pružaju pomoć u vidu pripreme za povratak u obitelj. Ostvaruje se kontakt i uspostavlja suradnja sa školom, te se pruža potpora u ovisnosti od potreba obitelji. Nakon izvršenja krivične sankcije maloljetniku se pruža pomoć pri ostvarivanju zdravstvenog osiguranja, uspostavljanja suradnje sa zdravstvenom ustanovom, kao i suradnja sa socijalnim radnikom iz doma zdravlja. Maloljetniku se pruža pomoć pri pronalasku zaposlenja na način da se uspostavlja kontakt sa poslodavcima i Zavodom za zapošljavanje u slučaju potrebe. U ovisnosti od potreba obitelji dodjeljuje se novčana pomoć, te se obezbjeđuju paketi sa osnovnim prehrambenim namirnicama kao i higijenske potrepštine u suradnji sa nevladinim organizacijama.

JU Centar za socijalni rad Živinice¹²² u svojoj organizacionoj strukturi ima jednog pedagoga psihologa i šest socijalnih radnika. Kontakt sa maloljetnikom pedagog psiholog ostvaruje posredstvom zaposlenika ustanove u koju je smješten ili po potrebi posjetom. Kontakt sa obitelji maloljetnika se održava po potrebi, a putem telefonskih razgovora i posjeta obitelji, kao i razgovora u prostorijama Centra za socijalni rad. Kontakt ostvaruje pedagog psiholog i socijalni radnik. Kontakt sa ustanovom u koju je smješten maloljetnik ostvaruje se telefonskim putem ili posjetom. Ustanove u koje su smješteni maloljetnici redovito dostavljaju izvješća o ponašanju maloljetnika. Služba socijalne zaštite sa maloljetnikom ne radi tijekom pripreme za otpust, međutim maloljetniku pružaju pomoć oko iznalaženja smještaja i sredine u kojoj će živjeti po izlasku iz ustanove, a sve u suradnji sa obitelji. Ne pružaju pomoć oko liječenja radi zaštite maloljetnikovog fizičkog i duševnog zdravlja, s obzirom na to da se po potrebi upućuje u nadležni dom zdravlja. Ne pružaju pomoć maloljetniku pri pronalasku zaposlenja nakon izvršenja krivične sankcije. Maloljetnik nakon izvršenja krivične sankcije ima pravo na jednokratnu novčanu pomoć.

---

¹²¹ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je ispunjen 13.09.2021. godine

¹²² Podaci dobiveni pomoću upitnika dostavljenog dana 21.09.2021. godine

JU Centar za socijalni rad Velika Kladuša¹²³ u svojoj organizacionoj strukturi ima tri zaposlenika koji rade sa djecom, socijalni radnik, psiholog i pravnik. Sa maloljetnikom smještenim u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija ne održavaju direktan kontakt, informacije o maloljetnikovom stanju i stupnju rehabilitacijskog procesa dobiju od ustanove u kojoj se nalaze tijekom trajanja sankcije. Kontakt sa obitelji maloljetnika održava se povremeno, a ostvaruje se posredstvom socijalnog radnika, psihologa i pravnika. Kontakt sa ustanovom u koju je smješten maloljetnik, pravnik i socijalni radnik ostvaruju telefonskim putem ili pismenom prepiskom. Ustanove u koje su smješteni maloljetnici dostavljaju tromjesečna izvješća o realiziranju tretmana za maloljetnike. Služba socijalne zaštite sa maloljetnikom ne radi tijekom pripreme za otpust, te u svom radu nisu imali slučaj da je bilo potrebno pružiti pomoć oko iznalaženja smještaja i sredine u kojoj će živjeti po izlasku iz ustanove. Isto se odnosi i na pružanje pomoći oko liječenja radi zaštite maloljetnikovog fizičkog i duševnog zdravlja, te pomoć maloljetniku pri pronalasku zaposlenja nakon izvršenja krivične sankcije. Maloljetnici za vrijeme izvršenja krivične sankcije imaju mogućnost da završe svoje školovanje i da se stručno usavrše, te iz tog razloga služba socijalne zaštite nema potrebu da maloljetniku pruža pomoć oko dovršavanja započetog obrazovanja i stručnog usavršavanja. Nakon izvršenja krivične sankcije maloljetnik ima pravo na jednokratnu novčanu pomoć.

Javna ustanova Kantonalni centar za socijalni rad Sarajevo¹²⁴ organizirana je na način da ima osam službi socijalne zaštite na području Kantona Sarajevo i u svakoj službi organiziran je rad po stručnim cjelinama, od kojih se jedna cjelina odnosi na zaštitu i tretman djece i omladine sa poremećajem u ponašanju i članova obitelji.

U svojoj organizacionoj strukturi Javna ustanova Kantonalni centar za socijalni rad Sarajevo ima socijalnog radnika, psihologa i pedagoga. Sa maloljetnikom se održava redovit kontakt za vrijeme smještaja u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija putem posjeta, telefonom ukoliko za to postoji mogućnost, kontakti se održavaju jednom mjesečno ili češće po potrebi – ostvaruju se posredstvom pedagoga, psihologa i socijalnog radnika. Kontakt sa obitelji maloljetnika se održava redovito, posredstvom pedagoga, psihologa i socijalnog radnika putem telefonskih razgovora i posjeta obitelji, kao i savjetodavnih razgovora u prostorijama Centra za socijalni rad. Kontakt sa ustanovom u koju je smješten maloljetnik ostvaruje se telefonskim putem, posjetom, te zajedničkim sastancima po potrebi. Tijekom pripreme za otpust, služba socijalne zaštite radi sa maloljetnikom, te nakon izvršenja krivične sankcije maloljetniku pružaju pomoć u vidu pripreme za povratak u obitelj. Maloljetniku se pruža pomoć oko upisa u školu, izbora zanimanja, kao pomoć pri zaposlenju kroz psihosocijalnu pomoć, te pomoć oko liječenja radi zaštite njegovog fizičkog i duševnog zdravlja putem suradnje sa zdravstvenim ustanovama. Nakon izvršenja krivične sankcije maloljetniku se obezbjeđuje novčana pomoć od strane službe socijalne zaštite, kao i pomoć posredstvom nevladinih organizacija.

Služba socijalne zaštite općine Vogošća¹²⁵ u cjelini za zaštitu i tretman djece i omladine sa poremećajima u ponašanju i članova obitelji, trenutno je zaposlen jedan socijalni radnik, a pedagog i psiholog iz cjeline za zaštitu obitelji i djece se uključuju po potrebi. Sa maloljetnikom

¹²³ Podaci dobiveni pomoću upitnika dostavljenog dana 05.10.2021. godine

¹²⁴ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je ispunjen 20.09.2021. godine

¹²⁵ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je ispunjen 20.09.2021. godine

se održava redovit kontakt za vrijeme smještaja u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija putem posjeta, a broj posjeta zavisi od prigode, potrebe, procjene i dogovora sa pedagogom iz ustanove. Kontakt sa obitelji maloljetnika se održava prema potrebi i procjeni u vidu telefonskih poziva i posjeta obitelji, kao i kontakt u prostorijama službe, posredstvom pedagoga, psihologa i socijalnog radnika prema potrebi. Kontakt sa ustanovom u koju je smješten maloljetnik ostvaruje pedagog, tjedno, po potrebi i češće, kroz zajedničke susrete i telefonske kontakte tijekom kojih se planiraju i postižu dogovori po svim pitanjima vezanim za maloljetnika. Tijekom pripreme za otpust, služba socijalne zaštite radi sa maloljetnikom ukoliko je potrebno i ukoliko je to zajednička procjena službe i ustanove. Služba socijalne zaštite nije imala slučaj za pružanje pomoći maloljetniku oko iznalaženja smještaja i sredine u kojoj će živjeti nakon izdržane sankcije, jer su se maloljetnici uvijek vraćali u svoju biološku obitelj. Maloljetniku se pruža pomoć kroz suradnju sa školom i zajedničke planove sa ciljem pomoći maloljetniku da u potpunosti završi započeto obrazovanje, te pomoć oko liječenja radi zaštite njegovog fizičkog i duševnog zdravlja kroz suradnju sa socijalnim radnicima zaposlenim u Centru za mentalno zdravlje i domu zdravlja, suradnju sa ministarstvom obrazovanja ili općinom ukoliko maloljetnik nema regulirano zdravstveno osiguranje, sa Zavodom za liječenje bolesti ovisnosti ukoliko je maloljetnik ovisnik, kao i po potrebi sa organizacijama koje se bave očuvanjem i zaštitom mentalnog zdravlja. Nakon izvršenja krivične sankcije, maloljetniku se pruža pomoć pri ostvarivanju zdravstvenog osiguranja, uspostavljanja suradnje sa zdravstvenom ustanovom, kao i suradnja sa socijalnim radnikom iz doma zdravlja. Maloljetniku se pruža pomoć pri pronalasku zaposlenja na način da se uspostavlja kontakt sa poslodavcima i Zavodom za zapošljavanje u slučaju potrebe. U ovisnosti od potreba obitelji dodjeljuje se novčana pomoć, te se obezbjeđuju paketi sa osnovnim prehrambenim namirnicama kao i higijenske potrepštine u suradnji sa nevladinim organizacijama. Ne pružaju pomoć maloljetniku pri pronalasku zaposlenja nakon izvršenja krivične sankcije, ali daju upute za javljanje u Zavod za zapošljavanje. Nakon izvršenja krivične sankcije maloljetniku se obezbjeđuje jednokratna novčana pomoć, sukladno sa Zakonom o socijalnoj zaštiti. Maloljetniku bez roditeljskog staranja se imenuje staratelj, koji uz potporu i pomoć stručnih osoba službe brine o maloljetniku i svim njegovim potrebama i sferama života. U konkretnom slučaju maloljetniku je za staratelja postavljena sestra sa kojom je i nastavio živjeti nakon napuštanja ustanove.

Služba socijalne zaštite općine Novo Sarajevo¹²⁶ u svojoj organizacionoj strukturi ima stručnog suradnika – socijalni radnik, stručnog suradnika – pedagog i stručnog suradnika – psiholog. Sa maloljetnikom kontakt ostvaruje socijalni radnik i pedagog, za vrijeme smještaja u ustanovu za izvršenje institucionalnih sankcija, putem posjeta najmanje dva puta za vrijeme boravka u ustanovi.

Kontakt sa obitelji maloljetnika se održava redovito, obavezan je posjet obitelji i uvid u obiteljske prilike, kao i savjetodavni rad sa članovima obitelji. Kontakte ostvaruje socijalni radnik i pedagog u ovisnosti od potrebe, odnosno njihove stručne procjene. Kontakt sa ustanovom u koju je smješten maloljetnik ostvaruje pedagog i socijalni radnik, putem telefona i prigodom posjeta kada se zaposlenicima ustanove razmjenjuju iskustva. Tijekom pripreme za otpust, služba socijalne zaštite radi sa maloljetnikom. Služba socijalne zaštite pruža pomoć maloljetniku oko iznalaženja smještaja i sredine u kojoj će živjeti nakon izdržane sankcije u vidu savjetodavnog

---

¹²⁶ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je ispunjen 20.09.2021. godine

rada sa maloljetnikom koji se nakon izvršene krivične sankcije vrati u obitelj. Maloljetniku se pruža pomoć kroz suradnju sa školom i obitelji kako bi maloljetnik završio obrazovanje. Pomoć i potpora se pruža obitelji oko liječenja radi zaštite njegovog fizičkog i duševnog zdravlja, ukoliko postoji potreba. Maloljetniku se ne pruža pomoć pri pronalasku zaposlenja. Ukoliko postoji potreba nakon izvršene krivične sankcije, maloljetniku se pomaže dodjeljivanjem povremene novčane pomoći, te ostvarivanjem i drugih prava ne samo za maloljetnika, već i njegovu obitelj, kao i uključivanje po potrebi i nevladinih organizacija. Za djecu bez roditeljskog stranja se pruža posebna skrb za ostvarivanje svih prava iz djelokruga nadležnosti službe, savjetodavni rad, te suradnja sa drugim nevladinim organizacijama koje djeluju na području Kantona Sarajevo, radi sveobuhvatnije potpore. U ovisnosti od potreba obitelji dodjeljuje se novčana pomoć, te se obezbjeđuju paketi sa osnovnim prehrambenim namirnicama kao i higijenske potrepštine u suradnji sa nevladinim organizacijama. Ne pružaju pomoć maloljetniku pri pronalasku zaposlenja nakon izvršenja krivične sankcije, ali daju upute za javljanje u Zavod za zapošljavanje. Nakon izvršenja krivične sankcije maloljetniku se obezbjeđuje jednokratna novčana pomoć, sukladno sa Zakonom o socijalnoj zaštiti.

Maloljetniku bez roditeljskog staranja se imenuje staratelj koji uz potporu i pomoć stručnih osoba službe brine o maloljetniku i svim njegovim potrebama i sferama života. U konkretnom slučaju maloljetniku je za staratelja postavljena sestra sa kojom je i nastavio živjeti nakon napuštanja ustanove.

Služba socijalne zaštite općine Novi Grad¹²⁷ u svojoj organizacionoj strukturi ima tri stručna suradnika – jedan pedagog i dva socijalna radnika. Sa maloljetnikom kontakt ostvaruje socijalni radnik i pedagog iz stručne cjeline za zaštitu i tretman djece i omladine sa poremećajima u ponašanju i članova obitelji. Kontakt se realizira jedan do dva puta mjesečno, a po potrebi i češće, kroz posjete istih u institucijama i obavljanje razgovora. Učestalost posjeta ovisi od institucije u koju su smješteni i duljine trajanja izrečene mjere. Kontakt sa obitelji maloljetnika se ostvaruje telefonskim putem, kao i kroz savjetodavne razgovore u prostorijama službe u ovisnosti od potreba.

Kontakt sa ustanovom u koju je smješten maloljetnik ostvaruje pedagog i socijalni radnik, putem telefona i prigodom posjeta, kao i pismenim putem. Ustanove redovito dostavljaju izvješća o tijeku tretmana maloljetnika sukladno sa Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH. Kontinuirano tijekom trajanja mjere su u telefonskom kontaktu, a posjete se vrše kada se obilaze maloljetnici, čija učestalost ovisi od potreba maloljetnika, kao i dužine izrečene odgojne mjere. Tijekom pripreme za otpust, služba socijalne zaštite radi sa maloljetnikom ukoliko se ukaže potreba. U dosadašnjoj praksi nisu imali potrebe pružati pomoć maloljetniku oko iznalaženja smještaja i sredine u kojoj će živjeti nakon izdržane sankcije zato što su se maloljetnici vraćali u svoje obitelji, ali u slučaju potrebe ista pomoć bi bila pružena. Maloljetniku se pruža kontinuirana pomoć i potpora pri završetku osnovnog obrazovanja, kao i srednjoškolskog obrazovanja za redovite učenike. Međutim, za izvanredne učenike nemaju dovoljno sredstava kako bi se obezbijedilo izvanredno polaganje za srednjoškolsko obrazovanje. Maloljetnici i njihovi roditelji se upućuju i dobivaju smjernice na koji način mogu regulirati zdravstveno osiguranje. Ukoliko se procijeni da radi njihovog zdravlja

---

¹²⁷ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je ispunjen 20.09.2021. godine

postoji potreba za uključivanjem u Centar za mentalno zdravlje, isti se uključuju, a samim tim se nastavlja i suradnja sa Centrom za mentalno zdravlje.

Maloljetniku se pruža pomoć pri pronalasku zaposlenja u vidu profesionalnog savjetovanja i informiranja, dok nemaju mogućnosti za pružanje sustavne potpore, odnosno obezbjeđenja posla. Maloljetniku se nakon izvršenja krivične sankcije obrebeđuje jednokratna ili izuzetna pomoć sukladno sa Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti obitelji sa djecom. Maloljetniku bez roditeljskog staranja se imenuje staratelj i poduzimaju se mjere zbrinjavanja koje uključuju smještaj, ishranu, liječenje, obrazovanje i druge potrebe.

Služba socijalne zaštite općine Ilidža¹²⁸ u svojoj organizacionoj strukturi ima stručnog suradnika – pedagoga i socijalnog radnika. Sa maloljetnikom kontakt ostvaruje socijalni radnik i pedagog iz stručne cjeline za zaštitu i tretman djece i omladine sa poremećajima u ponašanju i članova obitelji. Kontakti se redovito realiziraju u vidu telefonskih kontakata sa uposlenicima ustanove, pismena korespondencija, kao i posjeti po potrebi i sukladno sa mogućnostima. Kontakt sa obitelji maloljetnika se ostvaruje telefonskim putem, kao razgovori u prostorijama službe, posjet na adresi stanovanja po potrebi i na zahtjev obitelji. Kontakt sa ustanovom u koju je smješten maloljetnik ostvaruje pedagog i socijalni radnik, telefonski, u vidu posjeta ustanovi i redovite pisane korespondencije u vidu izvješća ili drugih zahtjeva ustanove. Služba socijalne zaštite ne učestvuje u pripremi maloljetnika za otpust, nego to uglavnom radi ustanova u kojoj je maloljetnik boravio, a služba socijalne zaštite eventualno radi na pripremi obitelji. Služba socijalne zaštite vrši pripremu u eventualnoj obitelji povratka maloljetnika, a u suprotnom ne posjeduju stambene prostore na raspolaganju koje bi ih mogli eventualno ustupiti za smještaj. Ovisno od situacije nakon otpusta maloljetnika služba socijalne zaštite pruža svaki vid potpore, sukladno sa zakonskim mogućnostima. Maloljetniku se pruža pomoć pri završetku obrazovanja ukoliko u međuvremenu ta osoba nije stekla punoljetstvo, a u većini slučajeva se radi o tome. Ukoliko maloljetnik nije završio osnovnu školu, služba korespondira i daje potporu u okončanju osnovnoškolskog obrazovanja, s obzirom na to da je isto besplatno. Kada je riječ o srednjoškolskom obrazovanju, služba nije u mogućnosti financirati završetak izvanrednog srednjoškolskog obrazovanja, jer ne posjeduje proračun za financiranje. Nakon izvršenja krivične sankcije, ukoliko se radi o maloljetniku koji nema regulirano zdravstveno osiguranje, pokušava se isto regulirati, te ukoliko postoji potreba pruža mu se potpora, kako savjetodavno, tako i u vidu upućivanja u odgovarajuće ustanove. Maloljetniku se ne pruža pomoć pri pronalasku zaposlenja. Maloljetniku se nakon izvršenja krivične sankcije obrebeđuje jednokratna, sukladno sa Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti obitelji sa djecom i ukoliko ispunjava zakonske uvjete omogućiti se pravo na topli obrok - kuhinju.

Služba socijalne zaštite općine Hadžići¹²⁹ u svojoj organizacionoj strukturi ima stručnog suradnika – pedagoga, psihologa i socijalnog radnika. Sa maloljetnikom se ostvaruje kontakt, posredstvom voditelja postupka, a nerijetko su uključeni i članovi stručnog tima, ukoliko mu je izrečena mjera koja ne podrazumijeva smještaj u ustanovu, ali podrazumijeva posjećivanje iste, kontakt se ostvaruje neposredno pred početak izvršenja kazne. Kontakt sa maloljetnikom ostvaruje se ovisno o ustanovi u koju je smješten a podrazumijeva direktno informiranje o

---

¹²⁸ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je ispunjen 27.09.2021. godine

¹²⁹ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je ispunjen 04.10.2021. godine

efektima smještaja i ispitivanju potreba istog. Također, za vrijeme dok je maloljetnik u ustanovi ostvaruje se kontakt sa njegovom obitelji u svrhu pripreme povratka istog, a redovita je suradnja sa uposlenicima ustanove u koju je smješten. U ovisnosti o tome na koji način je maloljetnik smješten u ustanovu, kontakti sa obitelji se ostvaruju sa ciljem ispitivanja uvjeta za povratak istog u obitelj, jačanje roditeljskih kapaciteta i kompetencija i pružanje drugih vidova pomoći za koje se ukaže potreba. Kontakt sa ustanovom u vidu redovitog informiranja o tijeku i realiziranju smještaja maloljetnika, prikupljanje podataka koji bi koristili u daljem radu i planiranju aktivnosti u cilju pružanja pomoći i potpore maloljetniku i obitelji. Redoviti su telefonski kontakti, pisana i usmena korespondencija i ostalo. Služba socijalne zaštite uglavnom učestvuje u pripremi maloljetnika za otpust u ovisnosti o mjeri, vrsti i načinu smještaja. Pružaju pomoć u iznalaženju smještaja za maloljetnika na način da se ispituje svaka mogućnost koja bi obezbijedila sigurno okruženje za maloljetnika pri izlasku iz ustanove. Maloljetniku se pruža pomoć pri završetku obrazovanja ukoliko je to potrebno, ostvaruje se suradnja sa obrazovnim ustanovama u cilju daljeg obrazovanja. Nakon izvršenja krivične sankcije, ukoliko se ustanovi da je maloljetniku potrebna pomoć oko liječenja, ostvaruje se suradnja sa zdravstvenim ustanovama. Maloljetniku se pruža pomoć pri pronalasku zaposlenja, s tim da rijetke situacije u praksi, da je maloljetnik došao do stupnja pronalaska zaposlenja, jer su obično uzrasta kada pohađaju školu. Maloljetniku se nakon izvršenja krivične sankcije pružaju usluge iz oblasti socijalne zaštite kroz određena materijalna sredstva. Skrb o maloljetnicima bez roditeljskog staranja podrazumijeva, prije svega, njihovo adekvatno zbrinjavanje i reguliranje pitanja starateljstva. Kada je navedeno regulirano, kada maloljetnik ima obitelj koja o njemu brine i staratelja koji štiti njegova prava i interese, svaki drugi vid pomoći pruža se sa utvrđenim potrebama.

Javna ustanova Centar za socijalni rad Banja Luka¹³⁰ u svojoj organizacionoj strukturi ima pedagoga i socijalnog radnika i jednog profesora fizičke/tjelesne kulture. Centar održava direktan kontakt sa maloljetnikom smještenim u ustanove za izvršenje institucionalnih sankcija putem posjeta, jednom mjesečno. Mimo toga, sa grupnim vaspitačem se surađuje kontinuirano, putem telefona, bez unaprijed određene dinamike. Komunikacija je najčešće uslovljena izvjesnim potrebama djeteta ili njegove obitelji. Kontakt sa Ustanovom, u pravilu, ostvaruje stručni radnik koji je „pratio“ dijete tijekom svih prethodnih postupanja (policija, sud, organ starateljstva). Kontakti sa obitelji maloljetnika su povremeni, na izričito insistiranje stručnog radnika Centra. Površan je i teče usiljeno, jer ga roditelji izbjegavaju, smatrajući da nisu obvezni. Redovitu komunikaciju imaju sa ustanovom gdje dijete boravi, jer to doživljavaju kao obvezu i obostrani interes. Kontakti sa roditeljima se dešavaju u Centru, a planirani su sa ciljem osnaživanja obiteljskog sustava za prihvata djeteta po izlasku iz Ustanove. Jedan od bitnih aspekata je stabiliziranje ambijenta koji bi bio optimalan za njegovo dalje funkcioniranje, stručni radnici koji ostvaruju redovite kontakte sa ustanovama u koju su smješteni maloljetnici. Kontakti se održavaju direktno i putem telefona, jednom ili više puta mjesečno. Stručni radnici uz konsultacije sa Centrom za socijalni rad rade sa maloljetnikom prigodom pripreme za otpust. Nakon izvršenja krivične sankcije ustanova u okviru usluge „postpenalna zaštita/postinstitucionalna zaštita“ dijete ima mogućnost da ostvari niz prava i usluga iz djelokruga socijalne zaštite. Poznavajući cjelokupnu situaciju, stručni suradnik planira potporu, ali je njezino realiziranje u velikoj mjeri ovisno o djetetu i roditeljima. Vrlo često smatraju da imaju

---

¹³⁰ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je ispunjen 14.10.2021. godine

kapaciteta i da im pomoć Centra nije potrebna, čak ni novčana. Nakon izvršenja krivične sankcije Centar pruža pomoć maloljetnicima koja podrazumijeva i potporu u školovanju, a ona se kreće od organiziranja do participacije u podmirivanju troškova. Centar pruža pomoć u liječenju maloljetnika, a oblici potpore se odnose na psihosocijalnu i materijalnu pomoć. Nakon izdržane sankcije, ukoliko je dijete/osoba steklo određeno zvanje, pomaže mu se u pronalasku zaposlenja, iako je ta aktivnost do sada najrjeđe realizirana. U ranijem razdoblju Centar je raspolagao izvjesnim resursima, obezbjeđenim putem memoranduma o suradnji, u proizvodnim poduzećima koja su prihvatala korisnike, nudeći im zaposlenje. U posljednje vrijeme, pomoć u zapošljavanju se odvija kroz pismenu preporuku Centra ili eventualno, privatnih poznanstava, što je vrlo rijetko. Nakon izdržane kazne maloljetniku se pruža pomoć pri obezbjeđivanju hrane i ishrane iz sredstava Centra i lokalne zajednice. Pravo na novčanu pomoć, pomoć u hrani i odjeći im obezbjeđuju preko humanitarnih organizacija i udruga građana. Dijete bez roditeljskog staranja se zbrinjava kao i ostala djeca iz ove kategorije. Uobičajeni načini su hraniteljstvo ili smještaj u Dom „Rada Vranješević“.

Javna ustanova Centar za socijalni rad Dobož¹³¹ u svojoj organizacionoj strukturi imaju četiri radnika (dipl. psiholog, mr psihologa, dipl. socijalnog radnika i dipl. socijalnog pedagoga) koji rade sa djecom koja su u sukobu sa zakonom. Kontakt s maloljetnikom se redovito održava putem telefonskih kontakata i posjeta ustanovi. Kontakt ostvaruju prethodno navedeni zaposlenici i ostvaruju se sa obitelji maloljetnika jednom mjesečno putem telefonskog kontakta, te putem povremenih posjeta obitelji.

Stručni tim za pitanje maloljetnika u sukobu sa zakonom ostvaruju kontakt sa ustanovom u koju je smješten maloljetnik putem mjesečnih telefonskih kontakata (po potrebi i češće) i putem izvješća od strane ustanove. Služba socijalne zaštite kroz suradnju sa ustanovom u koju je maloljetnik smješten, sa istim radi pripreme za otpust. Nakon izvršenja krivične sankcije svi maloljetnici su se vraćali u svoje biološke obitelji u koje su bili smješteni prije odlaska u ustanovu. Služba socijalne zaštite u suradnji sa nadležnim ministarstvom i školom omogućava nastavak započetog obrazovanja i usavršavanja maloljetnika nakon izvršenja krivične sankcije. Ukoliko je maloljetniku potrebno liječenje radi zaštite njegovog fizičkog i duševnog zdravlja, nakon izvršenja krivične sankcije, služba socijalne zaštite pruža takvu vrstu potpore. Maloljetniku se ne pruža pomoć pri pronalasku zaposlenja nakon izvršenja krivične sankcije, ali se pruža određena financijska potpora, sukladno sa Zakonom o socijalnoj zaštiti.

Centar za socijalni rad Gradačac¹³² u svojoj organizacionoj strukturi ima jednog zaposlenog koji je socijalni radnik. Ne održavaju redovit kontakt sa maloljetnikom smještenim u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija tijekom trajanja izvršenja sankcije zbog zauzetosti drugim poslom. Službe socijalne zaštite rade sa maloljetnikom prigodom pripreme za otpust a nakon izvršenja krivične sankcije ustanova pruža pomoć ukoliko je potrebno oko iznalaženja smještaja i sredine u kojoj bi maloljetnik živio nakon isteka kazne. Nakon izvršenja krivične sankcije Centar pruža pomoć maloljetnicima u završetku započetog obrazovanja ili stručnog usavršavanja, na način da dostavlja molbe obrazovnim ustanovama. Ova ustanova pruža pomoć u reguliranju zdravstvene zaštite i oko liječenja maloljetnika radi zaštite njegovog fizičkog i

---

¹³¹ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je ispunjen 12.10.2021. godine

¹³² Odgovor na upitnik JU Centar za socijalni rad Gradačac broj: 01/3-09-1237-2/21 od 12.10.2021. godine

duševnog zdravlja. Također, maloljetniku pruža pomoć pri pronalasku zaposlenja na način da prosljeđuju molbe za zaposlenje, te mu nakon izvršenja krivične sankcije osiguravaju jednokratnu novčanu pomoć.

5.3. Tužiteljstva

Nadležnim tužiteljstvima/tužilaštvima koja su učestvovala i vodila postupke protiv maloljetnika koji su smješteni u ustanovama upućeni su upitnici, odnosno pitanja: *Koliko je tužitelja za maloljetnike u Vašem tužiteljstvu?, Da li tužitelj za maloljetnike najmanje dva puta godišnje obilazi maloljetnika smještenog u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija?, Ko vrši obilazak maloljetnika u ustanova: tužitelj za maloljetnike koji je učestvovao u vođenju istrage maloljetnika smještenog u ustanova ili bilo koji tužitelj za maloljetnike vašeg tužiteljstva ili drugi tužitelj koji ne radi na predmetima maloljetničkog prestupništva?, Da li tužitelj za maloljetnike ostvaruje neposredni kontakt sa maloljetnikom smještenim u ustanovi?, Da li tužitelj za maloljetnike ostvaruje neposredni kontakt sa stručnim osobama koje rade sa maloljetnicima u ustanovi?, Da li tužitelj za maloljetnike ostvaruje neposredni uvid u odgovarajuću dokumentaciju cijeneći zakonitost i pravilnost postupanja sa maloljetnicima?, Da li tužitelj za maloljetnike cijeni da su kapaciteti za tretman maloljetnika u ustanovi zadovoljavajući?, Da li je u prethodnom razdoblju tužitelj za maloljetnike uočio određene propuste u radu u ustanovama za smještaj maloljetnika?*

Kantonalno tužiteljstvo Tuzlanskog kantona/županije u svojoj kadrovskoj strukturi ima dva tužitelja zadužena za rad sa djecom. Iz podataka iz upitnika¹³³ proizilazi da tužitelj maloljetnike smještene u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija obilazi najmanje dva puta godišnje, no da su u prethodnom razdoblju posjeti zavisili od epidemiološke situacije. Obilazak maloljetnika u ustanovi vrši tužitelj za maloljetnike koji je učestvovao u vođenju istrage maloljetnika smještenog u ustanovu. Na pitanje da li tužitelj za maloljetnike ostvaruje neposredni kontakt sa maloljetnikom smještenim u ustanovi, kao i sa stručnim osobama koje rade sa maloljetnicima u ustanovi, Kantonalno tužiteljstvo Tuzlanskog kantona odgovorilo je odrično. I na pitanja da li tužitelj za maloljetnike ostvaruje neposredni uvid u odgovarajuću dokumentaciju, cijeneći zakonitost i pravilnost postupanja sa maloljetnicima, Tužiteljstvo je odgovorilo da ne ostvaruje. Tužitelj za maloljetnike ne cijeni da su kapaciteti za tretman maloljetnika u ustanovi zadovoljavajući, ali odgovara da u prethodnom razdoblju nije uočio određene propuste u radu u ustanovama za smještaj maloljetnika.

U Kantonalnom tužiteljstvu Unsko-sanskog kantona/županije ima sedam tužitelja zaduženih za rad sa djecom, koji posjeduju certifikate za rad sa maloljetnicima, dok su četiri tužitelja u fazi stjecanja certifikata. Na pitanje da li tužitelj za maloljetnike najmanje dva puta godišnje obilazi maloljetnika smještenog u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija, prema podacima iz upitnika¹³⁴ proizilazi da tužitelj za maloljetnike iste ne obilazi najmanje dva puta godišnje. Upitnikom se navodi da su tužiteljice i stručna savjetnica – psihologinja koje rade u Odsjeku za maloljetnike, prije COVID -19 pandemije posjetile maloljetnike smještene u Odgojno-popravnom domu Orašje, ustanovi gdje se uobičajeno smještaju maloljetnici za izvršenje

---

¹³³ Dostavljen Instituciji ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine dana 27.09.2021. godine

¹³⁴ Dostavljen Instituciji ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine dana 14.09.2021. godine

institucionalnih sankcija. Zbog pandemije COVID -19 u posljednje dvije godine nije se praktikovao odlazak u ovu instituciju

Kantonalno tužiteljstvo Kantona Sarajevo u svojoj organizacionoj strukturi ima tri tužitelja zadužena za rad sa maloljetnicima. Iz podataka iz upitnika¹³⁵ proizilazi da tužitelj maloljetnike smještene u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija obilazi najmanje dva puta godišnje, no da je u 2020. godini posjet obavljen samo jednom, imajući u vidu pojavu pandemije izazvane virusom COVID -19. Obilazak maloljetnika u ustanovi vrši tužitelj za maloljetnike koji je učestvovao u vođenju istrage maloljetnika smještenog u ustanovu, kao i bilo koji tužitelj za maloljetnike Tužiteljstva. Na pitanje da li tužitelj za maloljetnike ostvaruje neposredni kontakt sa maloljetnikom smještenim u ustanovi, kao i sa stručnim osobama koje rade sa maloljetnicima u ustanovi, Kantonalno tužiteljstvo Tuzlanskog kantona odgovorilo je odrično. Istodobno, tužitelj za maloljetnike ostvaruje neposredni uvid u odgovarajuću dokumentaciju, cijeneći zakonitost i pravilnost postupanja sa maloljetnicima. Tužitelj za maloljetnike smatra da su kapaciteti za tretman maloljetnika u ustanovi zadovoljavajući, te da u prethodnom razdoblju nije uočio određene propuste u radu u ustanovama za smještaj maloljetnika.

Kantonalno tužiteljstvo Zeničko – dobojskog kantona/županije¹³⁶ u svojoj strukturi zaposlenih koji rade sa djecom koja su u sokuobu sa zakonom ima dvije tužiteljice i jednog stručnog savjetnika – psihologinja. Obilazak maloljetnika, tužitelj za maloljetnike vrši najmanje dva puta godišnje. Obilazak maloljetnika u ustanovu vrši tužitelj za maloljetnike koji je učestvovao u vođenju istrage maloljetnika smještenog u ustanovu.

Tužitelj za maloljetnike ostvaruje neposredni kontakt sa maloljetnikom smještenim u ustanovu i sa stručnim osobama koje rade sa maloljetnicima u ustanovi. Također, tužitelj za maloljetnike ostvaruje neposredni uvid u odgovarajuću dokumentaciju, cijeneći zakonitost i pravilnost postupanja sa maloljetnicima. Tužiteljstvo cijeni da su kapaciteti za tretman maloljetnika u ustanovi zadovoljavajući i nisu uočene određeni propusti u radu u ustanovama za smještaj maloljetnika.

Tužiteljstvo Brčko distrikta Bosne i Hercegovine¹³⁷ u svojoj organizacionoj strukturi zaposlenih koji rade sa djecom koja su u sukobu sa zakonom ima jednog tužitelja. Obilazak maloljetnika tužitelj za maloljetnike vrši najmanje dva puta godišnje. Obilazak maloljetnika u ustanovu vrši: tužitelj za maloljetnike koji je učestvovao u vođenju istrage maloljetnika smještenog u ustanovu. Tužitelj za maloljetnike ostvaruje neposredni kontakt sa maloljetnikom smještenim u ustanovu i sa stručnim osobama koje rade sa maloljetnicima u ustanovi. Također, tužitelj za maloljetnike ostvaruje neposredni uvid u odgovarajuću dokumentaciju, cijeneći zakonitost i pravilnost postupanja sa maloljetnicima. Tužiteljstvo cijeni da su kapaciteti za tretman maloljetnika u ustanovi zadovoljavajući i nisu uočeni određeni propusti u radu u ustanovama za smještaj maloljetnika.

---

¹³⁵ Dostavljen Instituciji ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine dana 27.09.2021. godine

¹³⁶ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je ispunjen dana 14.09.2021. godine od strane Adise Kadušić, tužiteljice za maloljetnike KT ZDK

¹³⁷ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je dostavljen Insituciji ombudsmana dana 05.10.2021. godine

Okružno javno tužiteljstvo u Doboju¹³⁸ u svojoj strukturi zaposlenih koji rade sa djecom koja su u sukobu sa zakonom, ima dva tužitelja i jednog stručnog savjetnika – psihologa. Obilazak maloljetnika, tužitelj za maloljetnike ne vrši najmanje dva puta godišnje. Kao obrazloženje navodi se zauzetost tužitelja zbog rada na predmetima općeg kriminala, kao i zbog epidemiološke situacije u protekle dvije godine, te zbog zdravstvenih razloga jedno od tužitelja – infekcija koronavirusom.

Županijsko/Kantonalno tužiteljstvo/tužilaštvo Hercegovačko-neretvanskog kantona/županije u svojoj kadrovskoj strukturi ima pet tužitelja zaduženih za rad sa maloljetnicima, s tim da naglašavaju da većina tužitelja ovog tužiteljstva posjeduje certifikat o stručnoj osposobljenosti obavljanja poslova iz ove oblasti. Iz podataka iz upitnika¹³⁹ proizlazi da stručni savjetnik-psiholog vrši obilazak maloljetnika smještenih u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija najmanje dva puta godišnje. Stručni savjetnik ostvaruje neposredni kontakt sa maloljetnikom i nakon toga podnosi izvješće predmetnom tužitelju. Na pitanje da li tužitelj za maloljetnike ostvaruje neposredni kontakt sa maloljetnikom smještenim u ustanovi, kao i sa stručnim osobama koje rade sa maloljetnicima u ustanovi, Županijsko/Kantonalno tužiteljstvo/tužilaštvo Hercegovačko-neretvanskog kantona/županije odgovorilo je da to vrši stručni savjetnik-psiholog. Međutim, na pitanja da li tužitelj za maloljetnike ostvaruje neposredni uvid u odgovarajuću dokumentaciju cijeneći zakonitost i pravilnost postupanja sa maloljetnicima, Tužiteljstvo je odgovorilo da ne ostvaruje jer se Tužiteljstvu redovito dostavlja izvješće o realiziranju tretmana maloljetnika od strane kazneno-popravne ustanove. Tužitelj za maloljetnike ne cijeni da su kapaciteti za tretman maloljetnika u ustanovi zadovoljavajući, ali odgovara da u prethodnom razdoblju nije uočio određene propuste u radu u ustanovama za smještaj maloljetnika.

Zaključci Ombudsmana u svezi sa postupanjima sudova, centara za socijalni rad i tužiteljstava

Ombudsmani prvenstveno žele ukazati svim nadležnim na činjenicu da je nesporno prigodom razgovora sa maloljetnicima jasno utvrđeno da je njima itekako stalo da ih obilaze suci i tužitelji za maloljetnike i predstavnici centara za socijalni rad iz sredina iz kojih dolaze, posebno kada su ustanove udaljene od mjesta prebivališta maloljetnika. Nadalje, nesporno je i da su svim nadležnim tijelima/organima poznate zakonske obveze i da su svi nadležni unutar svojih institucija odredili stručnjake/profesionalce koji se u svakodnevnom radu bave problemima djece u sukobu sa zakonom. Također je važno i što su profesionalci koji se bave ovom problematikom prošli odgovorajuće obuke i edukacije.

Ombudsmani pozivaju sudove i tužiteljstva da bez izuzetaka postupaju sukladno sa svojim zakonskim obvezama, odnosno da najmanje dva puta u tijeku godine obilaze maloljetnika smještenog u ustanovi za izvršenje zavodskih mjera, a po potrebi i više puta, jer je zakonima propisan minimum.

---

¹³⁸ Podaci dobiveni pomoću upitnika koji je ispunjen dana 14.10.2021. godine od strane Todorović Vaje, šefa Odjeljenja za maloljetne počinitelje krivičnih djela u Okružnom javnom tužilaštvu u Doboju

¹³⁹ Odgovor na upitnik Kantonalno tužilaštvo Hercegovačko-neretvanskog kantona broj: A-1250/21 od 26.10.2021. godine

Prigodom sačinjavanja ovogodišnjeg izvješća, ali i ranijih izvješća, Ombudsmani su jasno ustanovili da mnogi sudovi ne izvršavaju svoje obveze kako je to propisano zakonima. Izuzetno je važno da suci i tužitelji neposredno kontaktiraju sa maloljetnikom i stručnim osobama koje se staraju o izvršenju mjere, kao i da izvrše uvid u odgovarajuću dokumentaciju, a sve kako bi na jedan sveobuhvatan način utvrdili zakonitost i pravilnost postupanja i cijenili, u svakom konkretnom slučaju, uspjeh postignut u odgoju/vaspitanju i pravilnom razvoju ličnosti svakog maloljetnika.

Što se tiče rada centara za socijalni rad, njihovo uključivanje u izvješće je bilo neophodno, jer je cilj što jasnije ustanoviti pravo stanje u kojem se nalazi uloga nadležnih službi socijalne zaštite/centara za socijalni rad sa aspekta rada sa maloljetnicima smještenim u ustanovi za izvršenje institucionalnih sankcija. Analizom dostavljenih upitnika može se zaključiti da centri za socijalni rad pri ostvarivanju svoje djelatnosti, surađuju sa nadležnim tijelima/organima svih razina vlasti, udrugama građana i nevladinim organizacijama, poduzećima, ustanovama, obiteljima i pojedincima. Međutim, u cilju podsticanja efikasnije suradnje i razmjene informacija, Ombudsmani smatraju da je neophodna redovitija komunikacija i posjeti na relaciji centri za socijalni rad – ustanova – maloljetnik. Također iz dostavljenih odgovora centara za socijalni rad proizlazi da centri različito postupaju iako su zakonske odredbe identične za sve centre. Ombudsmani će primjerke ovog izvješća dostaviti svim centrima za socijalni za rad kojima su dostavljeni upitnici, kako bi se u narednom razdoblju ujednačila praksa postupanja.

VI GENERALNE ZABRINUTOSTI OMBUDSMANA

Nakon obilaska svih ustanova u koje su smještena djeca u sukobu sa zakonom i sumiranja prikupljenih podataka, Ombudsmani sa zadovoljstvom konstatiraju da je u ovim ustanovama smješten mali broj maloljetnika. Međutim, shodno činjeničnom stanju, nameće se pitanje: da li je maloljetnička delinkvencija u Bosni i Hercegovini u konstantnom opadanju ili se značajan broj maloljetnika u sukobu sa zakonom sankcionira vaspitnim mjerama koje ne podrazumijevaju institucionalni tretman (odgojne/vaspitne mjere upozorenja i usmjeravanja, odnosno vaspitne mjere pojačanog nadzora), ili je primjena alternativnih mjera (policijsko upozorenje i odgojne/vaspitne preporuke) podignuta na značajno veću razinu ili u konačnici, imamo pojačanu razinu primjene načela oportuniteta koji podrazumijeva nepokretanje postupka prema maloljetniku u sukobu sa zakonom iz razloga necjelishodnosti. Odgovor na navedeno pitanje posebno je zanimljiv ako se uzmu u obzir svakodnevne informacije, koje u velikoj mjeri dolaze iz sredstava javnog informiranja, ali i žalbi registriranih u Instituciji ombudsmana iz kojih je vidljivo da je u našem društvu svaki dan sve više vršnjačkog nasilja i maloljetničke delinkvencije.

Ombudsmani smatraju da je u svim ustanovama potrebno pojačati tretmanski dio rada sa maloljetnicima koji se mora odvijati 24 sata dnevno, bez izuzetka. Nesporno je, da i sada stručni timovi ustanova provode tretman, neki više, a neki manje uspješno, i na način kako je to već detaljno opisano za svaku ustanovu pojedinačno. Međutim, nakon sagledavanja cjelokupnog stanja, Ombudsmani zaključuju, da se svrha tretmana može postići samo ukoliko se uspostavi 24-časovna prisutnost stručnog osoblja u ustanovi, a koje je pritom dužno da osigura što jasniju strukturu dnevnih aktivnosti maloljetnika, na način da tretmanske aktivnosti (radionice i sekcije) budu obvezne, jasno strukturane, a sve u cilju stjecanja određenih vještina i usvajanja znanja. Svrha krivičnih sankcija jeste da se pružanjem zaštite, skrbi, pomoći i vršenja nadzora, kao i osiguranjem općeg i stručnog osposobljavanja, utječe na razvoj osobne odgovornosti maloljetnika, osigura njegov odgoj i pravilan razvoj, a sve u cilju ponovnog uključivanja maloljetnika u društvenu zajednicu. Pritom, stvaranje što ugodnijeg ambijenta u ustanovama i potpuno ispunjenje vremena maloljetnika tijekom njihovog boravka u ustanovi ne podrazumijeva izdvajanje dodatnih finansijskih sredstva ili angažiranje većeg broja stručnog osoblja u ustanovama. Istodobno, Ombudsmani smatraju da je potrebno poboljšati materijalni status zaposlenih i osigurati im stalno stručno osposobljavanje i usavršavanje, kako svih zaposlenih u ovim ustanovama koji dolaze u kontakt sa djecom, tako i stručnog osoblja za koje je neophodno organizirati, stalne i potrebne obuke, edukacije, a sukladno sa najvišim domaćim i međunarodnim standardima.

Ombudsmani posebno ukazuju na problem postpenalnog tretmana maloljetnika koji u našem društvu gotovo i ne postoji, a koji je od suštinskog značaja za ponovnu reintegraciju maloljetnika u društvo. Uloga ovog tretmana je pomoći maloljetnicima da se što bezbolnije uključe u društvenu zajednicu, nakon izlaska iz ustanove. Uloga postpenalne pomoći i suradnja je neophodna, jer bi trebala omogućiti maloljetniku da osigura svoj materijalni položaj, ujedno olakšava njegovu adaptaciju na život van ustanove i na taj način pomogne mu da se odvoji od izazova ponovnog kriminalnog ponašanja, odnosno recidiva. Nikako ne smijemo zaboraviti da djeca koja dolaze u sukob sa zakonom ne čine to po sopstvenom izboru, nego kao rezultat

suženih mogućnosti dostupnih za njihov razvoj. Ove mogućnosti su još više ograničene kada jednom uđu u sustav krivičnog pravosuđa. Djeca iz rizičnih grupa koja bi mogla doći u sukob sa zakonom su često žrtve zlostavljanja i zanemarivanja, nemarnog ili neadekvatnog roditeljstva i ekonomskih poteškoća.

U odnosu na ranija izvješćivanja, generalna ocjena stanja, po mišljenju Ombudsmana, jeste da je u većini ustanova u pogledu tretmana učinjen određeni pomak. Međutim, ipak zabrinjava činjenica, da je od posljednjeg izvješća prošlo tri godine a da u većini ustanova još nije uspostavljen 24-satni tretman što je neophodno kako bi se ostvarila svrha tretmana maloljetnih osoba.

U pogledu materijalnih uvjeta, uvjeti u ustanovama se nisu mnogo promijenili u odnosu na prethodno izvješće. Naime i dalje se određene ustanove nalaze u okviru kazneno-popravnih ustanova što im u velikoj mjeri otežava rad, dok u drugim ustanovama nisu u većoj mjeri izvršena novčana ulaganja. S tim u svezi, Ombudsmani konstatiraju da su u odnosu na ranije stanje u pogledu materijalnih uvjeta učinjeni mali pomaci, ali ipak ne toliko značajni da bi doveli do većih promjena u načinu poboljšanja uvjeta i funkcioniranja ovih ustanova. Ombudsmani su svjesni da je i samo razdoblje pandemije koronavirusa koji nas je zadesilo u posljednje dvije godine utjecalo na ove tokove i dovelo to toga da u ovoj oblasti u pogledu ljudskih, materijalnih i tehničkih uvjeta nije bilo značajnijeg napretka, te su se nadležni u ustanovama „uspavali“, pa u izvjesnoj mjeri nedostaje optimizma i entuzijazma u odnosu na ranija razdoblja, a nakon donošenja zakona o zaštiti i postupanju sa maloljetnicima i djecom u krivičnom postupku. Ombudsmani se nadaju da će ovo izvješće doprinijeti pozitivnim promjenama.

VII PREPORUKE OMBUDSMANA BOSNE I HERCEGOVINE

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine preporučuju vladama entiteta i nadležnim ministarstvima:

- Da uspostave posebne ustanove za liječenje i osposobljavanje maloljetnika, kako je to propisano zakonima o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnim postupcima, da bi se omogućilo izricanje i izvršenje ove zavodske vaspitne mjere, kao i mjere sigurnosti obveznog psihijatrijskog liječenja, ili da u okviru postojećih ustanova za smještaj maloljetnika u sukobu sa zakonom uspostave posebne referate u kojima bi se izvršavala ova vaspitna mjera.

Rok za realiziranje preporuke: dvije godine.

- Da u entitetskim ministarstvima pravde pri resoru/sektoru za izvršenje krivičnih sankcija formiraju posebne odjele koji će se isključivo baviti izvršenjem krivičnih sankcija prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom.

Rok za realiziranje preporuke: jedna godina.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine preporučuju Federalnom ministarstvu pravde i Ministarstvu pravde Republike Srpske:

- Da u cilju dodatnog stručnog osposobljavanja i usavršavanja svih zaposlenih u ustanovama koji su uključeni u tretman maloljetnika nastave sa kontinuiranim, specijaliziranim i licenciranim obukama koje će zadovoljiti najviše domaće i međunarodne standarde.

Rok za realiziranje preporuke: kontinuirano.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine preporučuju Ministarstvu pravde Republike Srpske:

- Da poduzme neophodne aktivnosti na osnivanju vaspitnog centra za maloljetnike (član 36 Zakona) čijim bi se radom osigurao kratkotrajni, ali intenzivni tretman maloljetnika, posebno uvažavajući primjere dobrih praksi funkcioniranja odgojnih centara u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Rok za realiziranje preporuke: dvije godine.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine preporučuju Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine:

- Da sa ovim Izvješćem upozna sve sudove i tužiteljstva u Bosni i Hercegovini.
- Da u svom postupanju i komunikaciji sa sudovima i tužiteljstvima posebno apostrofiraju obvezu sudaca i tužitelja za maloljetnike da redovito posjećuju maloljetnike u sukobu sa zakonom u ustanovama.

Rok za realiziranje preporuke: kontinuirano.

- Da obveže sve suce za maloljetnike sa područja Federacije Bosne i Hercegovine, da prigodom izricanja mjere pritvora razmotre mogućnost privremenog smještaja maloljetnika u tijeku pripremnog postupka u okviru Odjela za opservaciju i dijagnostiku pri Zavodu za vaspitanje muške djece i omladine Sarajevo ili u okviru Odgojnog centra Kantona Sarajevo.

- Rok za realiziranje preporuke: kontinuirano.

- Da potiče tužitelje za maloljetnike i suce za maloljetnike na primjenu odgojnih/vaspitnih preporuka.
Rok za realiziranje preporuke: kontinuirano.

Ombudsmani Bosne i Hercegovine preporučuju Centru za edukaciju sudaca/sudija i tužitelja/tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine i Centru za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske:

- Da u svoje godišnje programe rada obvezno uvrstavaju značajno veći broj tema (najmanje pet u tijeku jedne kalendarske godine) iz oblasti prava djece, prijestupništva mladih i njihove krivičnopravne zaštite s ciljem stjecanja dodatnih posebnih znanja i kontinuiranog stručnog osposobljavanja i usavršavanja sudaca i tužitelja za maloljetnike.
Rok za realiziranje preporuke: kontinuirano.

Ombudsmani Bosne i Hercegovine preporučuju nadležnim entiteskim i županijskim/kantonalnim ministarstvima unutarnjih/unutrašnjih poslova:

- Da primjenjuju mjeru policijskog upozorenja u svim onim situacijama kada su ispunjeni zakonom propisani uvjeti.
Rok za realiziranje preporuke: kontinuirano.

Ombudsmani Bosne i Hercegovine preporučuju nadležnim entitetskim i županijskim/kantonalnim ministarstvima pravde, ministarstvima zdravlja i socijalne zaštite i centrima za socijalni rad:

- Da samostalno i u koordinaciji sa drugima razvijaju i rade na realiziranju programa postpenalne zaštite maloljetnika.
Rok za realiziranje preporuke: kontinuirano.

Ombudsmani Bosne i Hercegovine preporučuju svim ustanovama u koje su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom koje su obuhvaćene ovim Izvješćem:

- Da uspostavljaju i intenziviraju suradnju vlastitog osoblja sa zajednicom, centrima za socijalni rad i obiteljima maloljetnika, u cilju stvaranja uvjeta za korištenje vanzavodskih pogodnosti.
Rok za realiziranje preporuke: kontinuirano.
- Da veću pozornost posvete izradi individualnih planova postupanja, posebno na način da isti budu upotpunjeni rasporedom dnevnih aktivnosti.
Rok za realiziranje preporuke: kontinuirano.

Navedena tijela/organi i ustanove se pozivaju da dostave odgovore o načinima realiziranja preporuka pismenim putem na adresu: Akademika Jovana Surutke br. 13, Banja Luka, sa pozivom na broj Ž-BL-01-536/21.

ANEX I

Pregled posjeta ustanovama

Naziv ustanove	Datum posjete
Kazнено-popravni zavod Banja Luka Vaspitno-popravni dom	28.09.2021. godine
Kazнено-popravni zavod Orašje Odjeljenja Odgojno-poravni dom i Maloljetnički zatvora	14.09.2021. godine
KJU „Odgojni centar“ Tuzla	13.09.2021. godine
Kazнено-popravni zavod Istočno Sarajevo Maloljetnički zatvor	22.09.2021. godine
JU „Zavod za vaspitanje muške djece i omladine“ Sarajevo	21.09.2021. godine
KJU „Odgojni centar Kantona Sarajevo“	21.09.2021. godine